

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Pedagogikos fakultetas

Katechetikos katedra

Ernesta Stirbytė

**KALTĖS JAUSMO RELIGINIAI IR PSICHOLOGINIAI
ASPEKTAI SUSITAIKINIMO SAKRAMENTE**

Dvasinio konsultavimo studijų
programos magistro baigiamasis darbas

Klaipėda, 2012

TURINYS

SANTRUMPOS.....	4
ĮVADAS	5
1. SUSITAIKINIMO SAKRAMENTO TEOLOGINĖ – ISTORINĖ RAIDA	8
1. 1. Susitaikinimo sakramento samprata Bažnyčios mokyme.....	8
1. 2. Atgailos sakramento istorija nuo pirmųjų krikščionių bendruomenių laikotarpio iki Vatikano II Susirinkimo	11
1. 2. 1. Pirmąsios krikščionių bendruomenės atgailos praktika.....	12
1. 2. 2. II – VI a. praktika.....	14
1. 2. 3. VI – XIII a. - perėjimas nuo viešos prie privačios atgailos praktikos.....	17
1. 2. 4. Tridento Susirinkimo atgailos doktrina.....	19
1. 3. Susitaikinimo sakramento šventimas Vatikano II susirinkimo ekleziologijos šviesoje	20
1. 4. Atgailos sakramentas – kaltės įveikimo modelis	22
1. 4. 1 Susitaikymas su Dievu.....	24
1. 4. 2. Susitaikinimas su savimi.....	26
1. 4. 3. Susitaikinimas su bendruomene	28
1. 5. Susitaikinimo sakramentas - kaltės suvokimo priemonė	30
2. KALTĖS JAUSMO SAMPRATA	32
2. 1. Psichologinis kaltės suvokimas.....	32
2. 2. Teologinė kaltės samprata.....	35
3. KALTĖS JAUSMO RELIGINIAI ASPEKTAI	37
3. 1. Biblinis kaltės suvokimas	37
3. 1. 1. Kaltė apaštalų Judo ir Petro požiūriu	39
3. 1. 2. Dievo gailestingumas „Sūnaus Palaidūno“ parabolės kontekste	40
3. 2. Dvasinė Susitaikinimo sakramento vertė.....	42
4. KALTĖS JAUSMO PSICHOLOGINIAI ASPEKTAI.....	45
4. 1. Nuodėmė ir kaltė.....	45
4. 1. 1. Nuodėmės lygiai	46
4. 1. 2. Kaltės jausmas ir gėda	48
4. 1. 3. Graužatis.....	49
4. 2. Kaltės patologija	50
4. 2. 1. Skrupulai	51
4. 2. 2. Savęs baudymas – saviplaka.....	53
4. 3. Psichologinė susitaikinimo sakramento reikšmė	54

5. KALTĒS JAUSMO SUSITAĪKINĪMO SAKRAMENTE TYRĪMAS.....	55
5. 1. Tyrimo metodika ir organizavimas	55
5. 2. Tyrimo rezultatai ir jū aptarimas.....	58
IŠVADOS	68
LITERATŪRA	70
SANTRAUKA.....	74
SUMMARY.....	75
PRIEDAI.....	76

SANTRUMPOS

DS – Denzinger H. 1996. *Enchiridion symbolorum*, Bologna, p.709.

GS – Gaudium et spes. Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje. 2000. *Visuotinis Vatikano II Susirinkimas. Konstitucijos. Dekretai. Deklaracijos.* – Vilnius, AIDAI.

KBK – *Katalikų Bažnyčios katekizmas*. 1996. Kaunas: Tarpdiecezinės katechetikos komisijos leidykla, p. 676.

LG – Lumen Gentium: Dogminė konstitucija apie Bažnyčią. Dogminė konstitucija apie Bažnyčią. 2000. *Visuotinis Vatikano II Susirinkimas. Konstitucijos. Dekretai. Deklaracijos.* – Vilnius, AIDAI.

NT – Naujasis Testamentas. 2009. *Šventasis Raštas*. Senasis ir Naujasis Testamentas. Lietuvos vyskupų konferencija. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, p. 2697.

OP – Ordo Paenitentiae. 2005. *Lietuvos vyskupų Konferencijos leidinys „Atgailos apeigos“*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.

SC - Konstitucija apie šventąją liturgiją Sacrosanctum Concilium (1963 12 04). 2000. *Visuotinis Vatikano II Susirinkimas. Konstitucijos. Dekretai. Deklaracijos.* – Vilnius, AIDAI.

ST - Senasis Testamentas. 2009. *Šventasis Raštas*. Senasis ir Naujasis Testamentas. Lietuvos vyskupų konferencija. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, p. 2697.

.

ĮVADAS

Kiekvienam tikinčiam, abejojančiam, ieškančiam ir pasiklydusiam žmogui nuolat tenka susimąstyti: kas yra išpažintis, atgaila? Kodėl mes išpažįstame savo kaltes, kuo ji įpareigoja, į ką veda? Labai dažnai išpažintis yra akimirka, kai mes paprasčiausiai norime nusimesti našta, norime išsivaduoti nuo kankinančio nuodėmių svorio, idant būtų lengviau gyventi. Atgailos sakramentas yra paženklintas kaltės jausmo naikinimu, kai atsižadame tiek religinių, tiek psichologinių neigiamų ženklų. Nuodėmių atleidimo esmė glūdi Šventajame Rašte ir paties Kristaus pasiuntinybėje. „Kam atleisite nuodėmes, tiems jos bus atleistos, o kam sulaikysite, – sulaikytos“, - rašoma Evangelijoje pagal Joną. Nuodėmės, kaltės jausmas ir Atgailos sakramentas yra ar keliauja drauge. Žinojimas, kad per kunigą Dievas gydo, atleidžia ir padeda, nukreipia link klausyklos, ieškant Dievo šviesos, Jo palaikymo, tai pagelbsti lengviau ir veiksmingiau atsakyti į keblius kasdieninio gyvenimo klausimus.

Temos aktualumas: Išpažintis, atgailos sakramentas, vadinamas ir susitaikymo sakramentu. Bažnyčia tuo būdu nori pabrėžti vienijimąsi, ryšį tarp žmogaus ir Dievo, užmezgamą per šį sakramentą. Tačiau dažnai trūksta gilesnio susitaikymo sakramento supratimo bei kaltės jausmo religinių ir psichologinių aspektų įvertinimo teisingumo. Ne kiekvienas kaltės jausmas išreiškia tikrą gailestį dėl nuodėmės ir atsivėrimą Dievo gailestingumui.

Kiekviena nauja situacija, naujos pareigos, sunkumai, pagundos, nuodėmės pareikalauja naujai pažvelgti į šį sakramentą. Žmogus turi iš naujo atrasti jo prasmę ir vertę - taip jis taps pagalba ir sustiprinimu, bus ugdomas „sveikas“ kaltės jausmas. Juk teisingai suprastas ir įvertintas kaltės jausmas turi teigiamą poveikį žmogaus atsakomybės jausmui ir moraliniam elgesiui. Išgyvendamas kaltę dėl savo netinkamų veiksmų, žmogus pamažu pradeda jausti ir suvokia asmeninę atsakomybę už savo veiksmus bei jų rezultatus. Nenorėdamas dar kartą patirti kaltės jausmo ir kartu suprasdamas, kad už savo veiksmus atsako jis pats, žmogus vengia pažeisti moralines normas, vertybes.

Mokslinis pagrindimas: Bažnyčios Magisteriumas katekizme, popiežiaus laiškuose, enciklikuose, kodeksuose ir pan. kalba apie susitaikinimo esmę, dvasinę bei psichologinę šio sakramento naudą, kuri padeda įveikti kaltės jausmą. Darbe naudojamosi pagrindiniais Katalikų Bažnyčios dokumentais, skirtais Atgailos sakramentui – Atgailos apeigynu *Ordo Paenitentiae*, Tarptautinės teologijos komisijos dokumentu *Atgaila ir susitaikymas*, popiežiaus Jono Pauliaus II posinodiniu apaštališkuoju paraginimu *Reconciliatio et paenitentia*, Vatikano II Susirinkimo nutarimais ir kt. Taip pat remtasi kaltės jausmo aspektus nagrinėjančių ir dominuojančias pasaulėžiūros tendencijas analizuojančiais mokslininkų R. Pranskūnienės (2007), Giddens (2000), J. Dieliauto (2007) ir kitų autorių darbais. Naudotąsi teologijos mokslo atstovų A. Paškaus (2009), Plužek (1996), H. K. Peschke (1996) ir kitų teologų darbais, kurie nagrinėja šiandienos Katalikų

Bažnyčioje vyraujančios Atgailos sakramento praktiką bei sakramento praktikos problematiką bei pabrėžia kaltės jausmo religinius ir psichologinius aspektus.

Problema: Šiandienos visuomenėje žmogus vis labiau linkęs nepripažinti savo kaltės. Daugelis atlikdami išpažintį susiduria su įpročio, rutinos, formalizmo pavojais. Kaip įvertinti ir teisingai suprasti kaltės jausmo religinius bei psichologinius aspektus susitaikinimo sakramento metu, kad būtų didžiausia vertė?

Tyrimo objektas – kaltės jausmo religiniai ir psichologiniai aspektai susitaikinimo sakramente.

Hipotezė - Susitaikinimo sakramentas, išreiškia susitaikinimą ne vien su Dievu ir su savimi, bet ir su visa tikinčiųjų Bendruomene bei atskleidžia religinius ir psichologinius kaltės aspektus.

Tyrimo tikslas – atskleisti kaltės jausmo religinius ir psichologinius aspektus susitaikinimo sakramente.

Uždaviniai:

1. Mokslinės bei metodinės religinės literatūros pagalba išnagrinėti susitaikinimo sakramento sąvokos sampratą, istorinę – teologinę raidą, atskleidžiant kaltės jausmo vaidmenį.
2. Išanalizuoti teologinę, filosofinę, mokslinę ir psichologinę literatūrą apie kaltės esmę bei religinius ir psichologinius jos aspektus.
3. Išryškinti kaltės jausmo religinius ir psichologinius veiksnius, darančius poveikį susitaikinimo sakramento malonės efektyvumui.
4. Įvertinti kaltės formavimosi prielaidas bei numatyti teigiamas susitaikinimo sakramento sritis, analizuojant kaltės religinius ir psichologinius aspektus susitaikinimo (atgailos) sakramente.

Metodai ir organizavimas: Magistro darbe buvo taikomi teoriniai bei empiriniai tyrimo metodai. Pirmiausia remtasi mokslinės, teologinės literatūros analize ir apibendrinimu. Teorinis tyrimo metodas – dokumentų analizė - naudotas tiriant mokslinės literatūros šaltinius bei Bažnyčios dokumentus, atskleidžiant svarbesnius tiriamos problemos klausimus, rašant nagrinėjamo klausimo teorinius matmenis. Apžvelgiama literatūra nagrinėjama tema, atskleidžiamos ir sisteminamos įvairių autorių nuomonės, išsakoma ir pagrindžiama savo nuomonė apie nagrinėjamą problemą. Empirinio tyrimo metu taikytas anketavimo metodas - apklausti respondentai, kurie atsakinėjo į paruoštus klausimus, dalijosi savo tikėjimo patirtimi, kaltės jausmo kilme. Vėliau analizuojant respondentų pateiktus atsakymus buvo galima aiškiau suvokti kaltės religinius ir psichologinius aspektus. Duomenų analizės metodas – statistinė duomenų analizė. Tyrimo duomenų statistinė analizė atlikta naudojant IBM SPSS Statistics 20, kurios pagalba sisteminami, apibendrinami tyrimo metu gauti duomenys. Kiekybine tyrimo strategija siekiama atskleisti

religinius ir psichologinius kaltės jausmo aspektus susitaikinimo sakramente. Tyrimas atliktas 2012 metų gegužės mėnesį. Apklausoje dalyvavo 180 respondentų.

Tyrimo apribojimai. Galime pastebėti tam tikrų apribojimų, kurie neleidžia daryti griežtai apibrėžtų apibendrinimų. Kadangi tyrimas buvo atliktas atsitiktiniu principu, todėl gautieji rezultatai ir nustatytieji dėsningumai praturtina tikslinės grupės religinius ir psichologinius aspektus susitaikinimo sakramento metu, pateikia informacijos tolimesniems tyrimams bei parodo tam tikras tendencijas. Būtinai tolesni išsamesni ar palyginamieji tyrimai.

Klausimynas buvo pateiktas internetinėje erdvėje, apklausos vykdytojas bei respondentai neturėjo galimybės bendrauti tiesiogiai, išauga tikimybė, kad dėl netinkamo klausimo formulavimo ar emocinės klausimo manieros jis nebus tinkamai suprastas.

Darbo struktūra: darbą sudaro įvadas; penkios dalys, iš kurių pirmosios keturios skirtos teorijai: literatūros apžvalgai, penktoji – tyrimo metodologijai ir tyrimo rezultatų analizei; išvados, literatūros sąrašas, kuriame 69 šaltiniai, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai. Darbe pateiktos 5 lentelės ir 36 paveikslai. Darbo apimtis – 75 psl. (be priedų).

1. SUSITAIKINIMO SAKRAMENTO TEOLOGINĖ – ISTORINĖ RAIDA

1. 1. Susitaikinimo sakramento samprata Bažnyčios mokyme

„Jėzus Kristus yra tas pats vakar ir šiandien, tas pats ir per amžius“ (Žyd 13, 8). Kristaus buvimą tarp žmonių ypač daro galimą sakramentai: Krikšto, Sutvirtinimo, Eucharistijos, Atgailos, Ligonių patepimo, Kunigystės ir Santuokos.

„Sakramentai skirti žmonėms šventinti, Kristaus kūnui ugdyti, pagaliau Dievui garbinti; būdami ženklai, jie tarnauja ir mokymui. Jie ne tik remiasi tikėjimu, bet tą tikėjimą žodžiais ir daiktų bei veismų kalba gaivina, stiprina, išreiškia, todėl vadinami tikėjimo sakramentais. Jie ne tik suteikia malonę, bet jų šventimas taip pat geriau parengia tikinčiuosius vaisingai priimti tą malonę, deramai garbinti Dievą ir įgyvendinti artimo meilę“ (SC, Nr. 59).

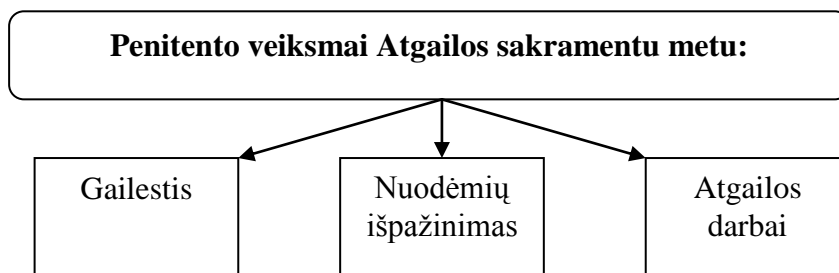
Keičiantis istorijos veikėjams, Bažnyčios tėvams sakramento samprata ir jų kiekis kito. Tik XVI a. nustatytas sakramentų skaičius – septyni. Dabar sakramentai vis labiau suvokiami kaip nuodėmės ir blogio įveikimo įrankiai. Pastebime, jog tie matomi ženklai patys savaime nelemia išganymo, daug svarbiau yra gestas, žymintis atleidimą. Galime teigti, jog kartu sakramentai yra ir kaltės atleidimo priemonė. Ypatingai kaltės atleidimo aspektas pabrėžiamas susitaikymo sakramente.

Bažnyčios Magisteriumas perduoda tikėjimo doktrinas ir dogmas, kurias pristato katekizme, popiežiaus laiškuose, enciklikuose, kodeksuose ir pan. Šiuose dokumentuose taip pat kalbama apie kaltės jausmą, supažindinant su susitaikymo sakramento esme. Kanonų Teisės Kodekse teigiama, jog „asmeninė bei pilna išpažintis ir išrišimas yra vienintelis ordinarinis būdas, kuriuo tikintysis, suvokdamas, jog turi sunkią nuodėmę, sutaikomas su Dievu ir Bažnyčia“ (Kanonų Teisės Kodeksas, Nr. 960).

Apaštališkojoje konstitucijoje *Paenitemini* Dievo tarnas Paulius VI pabrėžė atgailos sakramento svarbą, teigdamas, jog malda, pasninkas ir išmalda yra svarbiausios atgailos praktikos, kuriomis galima išpirkti savo kaltes. Popiežius Paulius VI akcentuoja ne išorinę atgailą, bet vidinę, o kaip tobuliausios atgailos modelį pristato Jėzų Kristų, kuris moko kaip reikia gyventi, mylėti ir nugalėti savo kaltybes. Kadangi Bažnyčia yra glaudžiai susijusi su Kristaus asmeniu, tai susitaikinimo metu egzistuoja intymus santykis tarp nusidėjėlio, Dievo ir bažnyčios bendruomenės (Paul VI, 1966).

Norint įveikti kaltės jausmą ir nugalėti nuodėmę, būtina žinoti elementus, kurie atsispindi susitaikinimo sakramente. Pagrindiniai atgailos liturginiai veiksmai (kunigo pasveikinimas ir palaiminimas, Dievo žodžio skaitymas sąžinei apšviesti ir gailėsčiui sužadinti, raginimas gailėtis; išpažintis, kurioje kunigui asmeniškai išpažįstamos nuodėmės; atgailos paskyrimas ir priėmimas; kunigo teikiamas išrišimas; padėkos malda ir palydintis kunigo palaiminimas) leidžia įveikti po

krikšto padarytas nuodėmės (KBK, Nr. 1480, 1486). Atgailos sakramentą sudaro trys penitento (nusidėjėlio) veiksmai (žr. pav. 1) ir kunigo išrišimas.

1 pav. Penitento veiksmai Atgailos sakramento metu (KBK, Nr. 1491),
(sudaryta autorės)

„Per šimtmečius Atgailos sakramento šventimas plėtojosi įvairiomis formomis, tačiau visuomet išlaikė tą pačią pamatinę struktūrą: jis būtinai apima ne tik Sakramentą teikiančio tarnautojo veiksma – tik vyskupo ar kunigo, kuris nusprendžia ir išriša, rūpestingai globoja ir gydo Kristaus vardu, – bet taip pat penitento veiksmus: gailestį, išpažintį ir atlyginimą“ (Jonas Paulius, 2002, Nr. 4).

Geriausias aprašymas, kas vyksta Susitaikinimo sakramento metu, randamas Šventajame Rašte. Antrasis laiškas korintiečiams (2 Kor 5, 17-21) teigia, jog „kas yra Kristuje, tas yra naujas kūrinys. Kas buvo sena – praėjo, štai atsirado nauja. O visa tai iš Dievo, kuris mus per Kristų sutaikino su savimi ir davė mums sutaikinimo tarnystę. Juk tai Dievas Kristuje sutaikino su savimi pasaulį, nebeįskaito žmoniems nusikaltimų ir patikėjo mums sutaikinimo žinią. Taigi Kristaus vietoj einame pasiuntinių pareigas, tarsi pats Dievas ragintų per mus. Kristaus vardu maldaujame: „Susitaikinkite su Dievu!“ Tą, kuris nepažino nuodėmės, jis dėl mūsų pavertė nuodėme, kad mes jame taptume Dievo teisumu“ (NT, 2006).

Kalbant apie susitaikinimo sakramento esmę, Bažnyčia visada pabrėžė, jog Kristaus valia atleidimas kiekvienam siūlomas per Atgailos sakramentą, ir šį tvirtą įsitikinimą pabrėžtinai patvirtinto ne tik Šventasis Raštas, bet ir Tridento Susirinkimas, o vėliau Vatikano II Susirinkimas: „Einantieji Atgailos sakramento iš Dievo gailestingumo gauna nuodėmių, kuriomis buvo įžeistas Dievas, atleidimą ir šitaip tuoj pat susitaikina su Bažnyčia, kurią nusidėdami sužeidė ir kuri savo meile, pavyzdžiu ir maldomis stengiasi padėti jiems atsiversti“ (LG, Nr. 11).

Jono Pauliaus II apaštališkasis laiškas *Motu proprio „Misericordia Dei“* (Dievo gailestingumo slėpinys) patvirtina Dievo gailestingumą Atgailos sakramento teikime. Jėzus Šventosios Dvasios galia suteikia savo pasiuntiniams galią atgailaujančius nusidėjėlius sutaikinti su Dievu ir Bažnyčia: „Imkite Šventąją Dvasią. Kam atleisite nuodėmes, tiems jos bus atleistos, o kam sulaikysite, sulaikytos“ (Jn 20, 22–23). Ši pasiuntinybė įpareigoja sakramentą teikiančius tarnautojus ypatingai

misijai: garantuoti vis ištikimesnį, taigi kartu ir vaisingesnį susitaikinimo dovanos, patikėtos Bažnyčiai Viešpaties Jėzaus po jo prisikėlimo, šventimą. Kiekvienas tikintysis yra raginamas iš naujo atrasti Kristų kaip *mysterium pietatis* (liet. Dievo gailestingumo slėpinys) kaip tą, kuriame Dievas parodo savo užuojautos sklidiną širdį ir mus su savimi sutaikina. Būtent Kristaus gailestingumą reikia stengtis atrasti Atgailos sakramente, kuris krikščioniui yra įprastinė priemonė įveikti kaltės jausmą, kylantį dėl nuodėmių padarytų po krikšto (Jonas Paulius II, 2002).

Dėl Jėzaus Kristaus pergalės ant kryžiaus, susitaikinimo sakramentas įveikia žmogaus atsiskyrimą nuo Dievo. Šio tauriojo sakramento dėka atgailaujantis nusidėjėlis Šventosios Dvasios galia per Bažnyčią gauna nepelnytą atleidimo malonę (Estévez, 2000). Taigi būtent Atgaila, veikiant Dievui per Bažnyčios veikėjus, padeda įveikti nuodėmingas pagundas, blogio apraiškas, kaltės jausmo sukeltas neigiamas emocijas.

Benediktas XVI įspėja, jog gyventi laisvės kupiną gyvenimą įmanoma nugalinti pagundas. Jei žmogus sugeba išsilaisvinti nuo melo, kaltės ir nuodėmės vergijos bei paklūsta tikėjimui, tuomet randa savo gyvenimo prasmę, taiką, meilę ir džiaugsmą (Benediktas XVI, 2006). Norint suvokti susitaikinimo esmę, būtina suprasti, kas yra nuodėmės, siekti už jas atsilyginti. Susitaikinimas įvardijamas kaip gailestis kitiems, nuoširdus išpažinties atlikimas, dalyvavimas Eucharistijos aukoje ir Šventosios Komunijos priėmimas. Visi šie žingsniai vadinami vidine atgaila. Siekiant įveikti kaltės jausmą, neužtenka tik vidinės atgailos, būtinos ir išorinės atgailos formos. Išorės atgaila apima iš Dievo siųstų gyvenimo skausmų ir sunkumų priėmimą bei kasdieninio gyvenimo ir darbo išipareigojimų sąžiningą atlikimą. Tokio pobūdžio Atgaila iš tiesų yra neišvengiama ir sunki, tačiau tik ji padeda laimėti Dievo gailestingumą ir atleidimą už mūsų nuodėmes, kaltes (John XXIII, 1962).

Jonas Paulius II mąstydamas apie susitaikinimo sakramento funkciją, pabrėžia, jog Bažnyčia išvelgia jame ne tik minėtą teisminį pobūdį, bet ir terapeutinį ar medicininį aspektą. Tai lėmė faktas, kad Evangelijoje Kristus dažnai vaizduojamas kaip gydytojas (Lk 5, 31–32: „Ne sveikiesiems reikia gydytojo, bet ligoniams. Aš atėjau šaukti į atgailą“), o jo išganomasis darbas nuo ankstyvųjų krikščionybės laikų neretai buvo vadinamas *medicina salutis*.

Jonas Paulius II cituoja šventojo Augustino mintį: „Noriu gydyti, ne kaltinti“, kalbėdamas apie penitencinę pastoraciją, pripažįstant, jog išpažinties vaistas neleidžia nuodėmės patirčiai virsti neviltimi (Jonas Paulius II, 2002). *Atgailos apeigyne* taip pat užsimenama apie šį medicininį sakramento aspektą, kuriam šiandienis žmogus, matyt, yra jautresnis, nes nuodėmėje išvelgia ne tik klaidą, bet labiau žmogiškąjį silpnumą bei trapumą (OP, 2005)

Norint geriau suprasti sutaikinimo sakramento esmę ir reikšmę, svarbu aptarti su nuodėmių atleidimu, kaltės jausmo panaikinimu susijusius istorinius momentus.

1. 2. Atgailos sakramento istorija nuo pirmųjų krikščionių bendruomenių laikotarpio iki Vatikano II Susirinkimo

Atgailos formų randama įvairių laikų ir stilių religijose, kai kurios religijos iš vis nepripažįsta atleidimo malonės. Pavyzdžiui, islamo religija moko, kad yra tik vienas Dievas Alahas, pasaulio ir visatos kūrėjas, kuris dėl savo teisingumo bus tas, kuris teis žmones Paskutiniąją Teismo Dieną pagal kiekvieno mūsų darbus. Teismo Dieną visi mirusieji prisikels ir bus jiems atlyginti dangumi arba pragaru – pagal jų nuopelnus. Taigi islamas nepripažįsta nuodėmės krikščioniškąja prasme, taigi drauge nepripažįsta ir atgailos, atleidimo bei atsivertimo.

Šventojo Rašto Išėjimo knygoje skaitome apie Dievo požiūrį į stabus. Jis perspėja: „Saugokis ir nedaryk sandoros su tų kraštų gyventojais, kad jie netaptų sąpatais tarp jūsų: sugriauk jų aukurus, sutrupink atvaizdus ir iškirsk giraites. Negarbink svetimų dievų, nes Viešpats yra pavydus Dievas“ (Iš 34, 12-14). Ši ištrauka rodo, jog žmonija turėjo pirminį suvokimą apie kaltę ir jai reikėjo atpirkimo.

Krikščioniškoji atgailos ir susitaikinimo žinia suponuoja, jog kartą ir visam laikui atgaila ir atsiteisimas buvo Jėzaus Kristaus atliktas klusnia gyvenimo tarnyste ir mirtimi ant kryžiaus (Tarptautinė teologijos komisija, 1982). Pavyzdžiui, ortodoksai atgailą taip pat laiko sakramentu, tačiau iš esmės ji keliama kaip komunijos priėmimo sąlyga; rusų ortodoksų Bažnyčioje labiau vyrauja mistinis ir psichologinis nei dogmatis Atgailos sakramento pobūdis; Reformatų ir Anglikonų Bažnyčios pozicija atgailą bei jos formas palieka atskiro tikinčiojo laisvam pasirinkimui (Skinkaitis, 2006).

Teigiama, jog krikščioniškoji atgaila leidžiasi nustatoma Jėzaus Kristaus Dvasios ir išreiškia tai atgailos asmeninės nuostatos ženklais ir kūniškaisiais atgailos darbais. Krikščionims įvairių problemų priežastis yra nuodėmė prieš šventą Dievą, o atgaila ir susitaikymas su Dievu per Jėzaus Kristaus atpirkimo auką ant kryžiaus. Budistams ir hindusams kaltės, nesėkmių priežastis slypi visiškame žmogaus neišmanyme ir neteisingame realybės suvokime. Pavyzdžiui, pagal krikščionių mokymą, žmogus turi atgailauti už savo nuodėmes ir priimti Jėzų Kristų kaip savo gelbėtoją, o Theravada budizmo tradicija moko laikytis Didingojo aštuonypio kelio.

Senajame Testamente pasakojama Išrinktosios Dievo Tautos istorija, pasižyminti Izraelio nuodėmingumu, nusigrėžimu nuo Dievo, kančia bei liga kaip nuodėmės pasekme, kuri paveikia visą bendruomenę. Pastebima, jog Izraelyje vyravo kolektyvinės atsakomybės supratimas už individualias nuodėmes; Izraelis taip pat pasitikėjo Dievo meile ir atlaidumu, izraelitai išpažindavo savo nuodėmes ir meldavo Dievo malonės per penitencines (bausmės vykdymo) praktikas (Jl 1, 13–14; 2, 12–13; Rd 5; Ps 51; 60; 74; 79). Dievas nuolat atleisdavo Izraeliui ir sugražindavo jį

privilegiuotą vietą tarp kitų tautų (Iš 19, 5) (Narbekovas, Lakavičiūtė, 2008). Nusidėjėlio ir bendruomenės santykis atgailos metu buvo itin reikšmingas ir glaudus.

1. 2. 1. Pirmykštės krikščionių bendruomenės atgailos praktika

Nusidėjėlio ir bendruomenės santykis

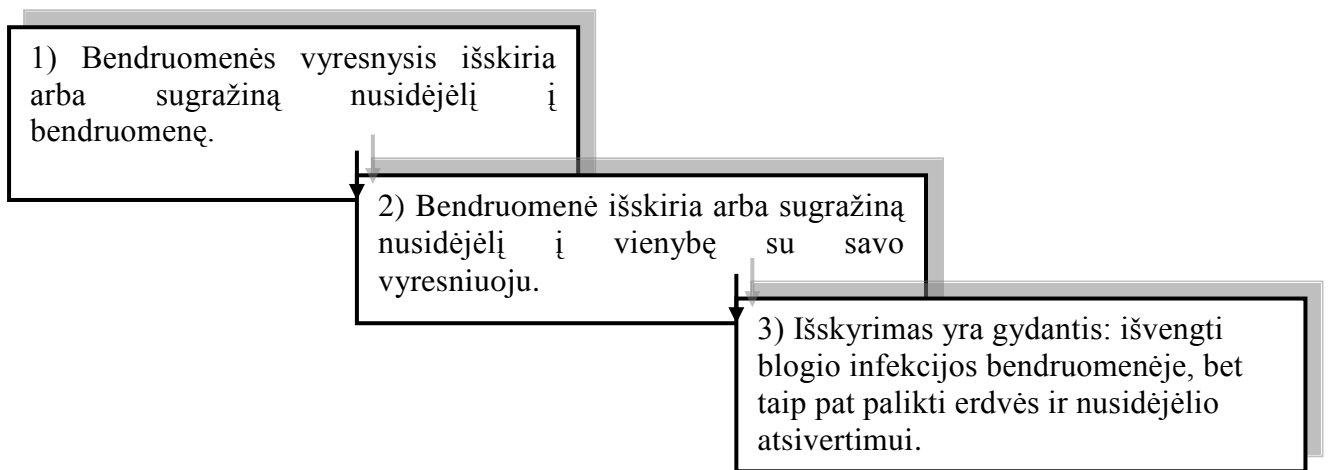
Pirmaisiais amžiais reikėdavo viešai išpažinti kaltę, o Bažnyčia melddamasi sutaikydavo nusidėjusįjį praėjus tam tikram atgailos laikui. Susitaikymo terminas vartotas jau apaštalo Pauliaus (2 Kor 5, 18-20; Rom 5, 10). Apaštalas Paulius pateikia tekstus, kurie padeda mums suprasti pasaulį, kuriame atsispindi to laiko krikščionių bendruomenės vertinimas nusidėjėlio atžvilgiu. Be tekstų, kurie pristato nusidėjėlio pamokymą paskirto bendruomenės vyresniojo: „Nusidedančius bark visu akivaizdoje, kad ir kiti bijotų“ (1 Tim 5, 20), Paulius mums parodo, kokia buvo to meto bendruomenės praktika, padarius nuodėmę. Nusidėjėlio išskyrimas iš bendruomenės yra įvykdomas oficialiu paskelbimu, kad jo nuodėmių atleidimas turės oficialų charakterį (Nocent, 1986).

Naujojo Testamento ištrauka 2 Kor 2,5-11:

„Jeigu kas nuliūdino, tai ne mane, bet – kad neperdėčiau – bent iš dalies nuliūdino jus visus. Tokiam pakanka daugumos paskirtosios bausmės. Net, atvirkščiai, jūs turėtumėte jam atleisti ir jį paguosti, kad pernelyg didelis nusiminimas jo nepražudytų. Todėl aš prašau jus parodyti jam meilę. Tam jums ir parašiau, kad patirčiau, ar jūs visais atžvilgiais esate klusnūs. O kam jūs dovanojote, tam dovanojau ir aš; nes jei kam dovanojau, tai padariau dėl jūsų Kristaus akivaizdoje, kad nebūtume šėtono apgauti. Mes juk žinome jo kėslus“.

pristato bendruomenės atskyrimo bausmę - išskyrimo iš bendruomenės. Ši ištrauka yra labai svarbi nagrinėjant susitaikymo kaip atleidimo dimensiją. Paulius visus ragina atleisti, nepalikti brolio liūdesyje, bet priimti meilėje. Bendruomenė yra kviečiama būti atlaidžia sekant Apaštalo pavyzdžiu ir tai daryti Kristaus akivaizdoje. Šis tekstas yra vienintelis, kuris aptaria susitaikinimą Pauliaus raštuose.

Žvelgiant į 1 Tim 5, 19-22 tekstą, kur Paulius mini bendruomenės vyresniojo rankų uždėjimą, dauguma egzegetų tame rankų uždėjime mato pašventinimą, o ne išrišimo formulę. Atkreipkime dėmesį į šių tekstų tris pagrindinius elementus (žr. pav. 2):

2 pav. Pirmųjų krikščionių atgailos suteikimo etapai pagal Nocent (1986),
(sudaryta autorės)

Pastebime, jog suteikiant atgailą pats svarbiausias aspektas – santykis subendruomene, kurios galioje nusidėjėlio pakeitimas ir sugražinimas į bendruomenę, įveikus nuodėmės ir kaltės griauinančius jausmus.

Gyvenimo būdo pakeitimas ir atgaila

Dievo ir Jėzaus gailestingumas neišsiskleidžia be nusidėjėlio atsivertimo. „Atsiverskite, nes prisiartino dangaus karalystė“ (Mat 3,2) - tokia yra „Jono Krikštytojo“ skelbiama žinia, kai atsivertimas yra suprantamas eschatologijos (galutinių dalykų) kontekste. Jėzus atėjo visus žmones kviešti į atsivertimą: „Aš atėjau šaukti į atgailą ne teisiųjų, o nusidėjėlių“ (Lk 5, 32). „Žmogaus Sūnus“ turi galią atleisti nuodėmes. Paralitiko pagydymas, kuris labiausiai sujaudina minią, nėra tiek svarbus kaip pats pagydymas, bet kiek patvirtinimas Kristaus galios atleisti nuodėmes (Pau to Pyx, 1967). Jėzus tarė paralyžiujotajam: „Nenusimink, sūnau, tavo nuodėmės atleistos“ (Mat 9,2). Nuodėmių atleidimas yra ženklas, kad atėjo Mesijo laikai (Ratzinger, 1989).

Jei Kristaus išganymo misija ir kančia mus verčia labiau suprasti nuodėmę, taip pat ši kančia yra grįžimo pas Dievą ženklas, nes tik per šį kelią išsipildo dangiškojo Tėvo valia. Tik Kristaus galia yra atleidžiamos nuodėmės ir tik joms Mirtyje ir Prisikėlime tampame naujais kūriniais, tik tokiu būdu atgaila gali duoti reikiamus vaisius (Pau to Pyx, 1967). Tad kokių būdu įmanoma atsiversti ir patirti malonę per atgailos sakramentą?

Esminė Atgailos sakramento struktūra liudijama apaštalu ir vėlesnėje Bažnyčioje. Susitaikymo sakramentas buvo įsteigtas paties Jėzaus Kristaus - tai didžioji prisikėlusio Kristaus dovana Bažnyčiai. Velykų dieną, kai išsigandę apaštalai drebėjo prie užrakintų durų, jiems pasirodė Viešpats ir prabilo į juos. Kristaus kančios metu parodė savo silpnumą, jie iš Jėzaus išgirdo paguodos ir atleidimo žodį: „Ramybė jums! Kaip mane siuntė Tėvas, taip ir aš jus siunčiu“. Tai pasakęs, jis kvėpė į juos ir tarė: „Imkite Šventąją Dvasią. Kam atleisite nuodėmes, tiems jos bus atleistos, o kam sulaikysite, – sulaikytos (Jn 20, 21-23) (Triglio, Brighenti, 2003).

Jėzus parodo, jog žmogus yra nusidėjėlis; tad pirmasis nusidėjėlio atsakas Dievui turi būti pripažinimas, jog yra įvykdyta nuodėmė, iš kurio kyla atrasis žingsnis – atsivertimas. Tiek Jėzaus kalba, tiek jo laikysena atspindi visiškai kitokį santykį su nusidėlėliais nei to meto visuomenė buvo įtikėjusi. Jėzaus palyginimuose skamba visuotinio atleidimo ir visiems skirto išganymo motyvas (Skinkaitis, 2006). Kristus trokšta, jog išmoktume išsivaduoti iš kaltės ir nuodėmės pančių, kurie žlugdo mūsų vertybes, tikėjimą bei meilę. Išsivadavimas turi būti suprantamas kaip susitaikinimas Atgailos sakramento dėka.

Kristaus įsteigto sakramento esmę sudaro tai, kad nusidėjėlio susitaikinimas su Dievu įvyksta per susitaikinimą su Bažnyčia. Pagrindinis šaltinis nagrinėjant penitencines (bausmių vykdymo) praktikas pirmosiose krikščionių bendruomenėse yra Naujasis Testamentas. Naujasis Testamentas atskleidžia, kad pirmieji krikščionys perėmė Izraelio tradicijos tikėjimą, jog žmogus yra išganomas bendruomenėje ir per ją. Pirmosiose krikščionių bendruomenėse tikima, kad per krikštą tampama Kristaus Kūno nariu, t. y. Dievo tautos, Dievo karalystės nariu, per Krikštą taip pat atleidžiamos nuodėmės: „Petras jiems atsakė: „Atsiverskite, ir kiekvienas tepasikrikštija vardan Jėzaus Kristaus, kad būtų atleistos jums nuodėmės, tada gausite Šventosios Dvasios dovaną“ (Apd 2, 38).

Naujasis Testamentas liudija, kad pirmosiose krikščionių bendruomenėse nuodėmių, padarytų po krikšto, atleidimo išorinis ženklas, akcentuoja ekleziologinę, arba bendruomeninę, nuodėmės, atsivertimo ir atgailos dimensiją bei pabrėžia šios dimensijos reikšmingumą. Ekleziologinė, arba bendruomeninė, Atgailos sakramento dimensija buvo labai aiškiai išreikšta pirmosiose krikščionių bendruomenėse – Atgailos esmę sudaro tai, kad nusidėjėlio susitaikymas su Dievu įvyksta per susitaikymą su Bažnyčia (Narbekovas, Lakavičiūtė, 2008).

Nagrinėjant Naująjį Testamentą (NT), randami du atsivertimo ir sutaikinimo Bažnyčioje būdai:

1. Įprastos formos: malda, broliškas įspėjimas ir nuodėmių išpažinimas broliams.
2. Iškilmingos formos, kurias vykdo visa bendruomenė, ypatingą vaidmenį vaidina bendruomenės vadovas (Skinkaitis, 2006).

Keičiantis amžiams, Bažnyčios vadovams, keitėsi ir supratimas apie Atgailos sakramentą bei jo priėmimo būdus, formas ir metodus.

1. 2. 2. II – VI a. praktika

II – VI a. Bažnyčios augimo ir ypatingo gyvybingumo laikotarpis. Šiuo metu kaip tikrasis ir vienintelis nuodėmių atleidimo sakramentas buvo krikštas. Apie 150 – uosius metus pirmą kartą nuskamba mintis, kad krikščionims, kurie po krikšto susitepė nuodėme, Dievas suteikė „antrojo krikšto“ galimybę, kuria galima pasinaudoti tik vieną vienintelį kartą gyvenime. Ši vienkartinio sutaikinimo tradicija išliko iki V a. pabaigos. Tiesioginių nuorodų, kaip vyksta sutaikinimo procesas,

- nerasta, tačiau iš kai kurių netiesioginių užuominų galima daryti prielaidą, jog bendruomenė tame procese dalyvauja (Skinkaitis, 2006).

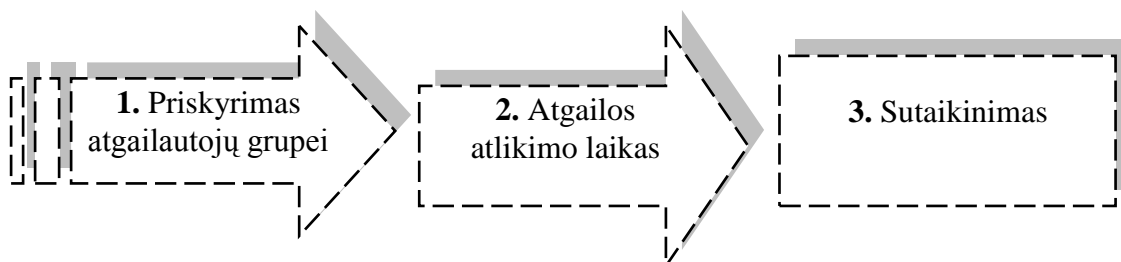
Remiantis išlikusiais ankstyvosios Bažnyčios laikotarpio dokumentais (I a. pab. – II a. pr.), neabejojama, jog Atgailos sakramentas pasižymėjo viešuoju charakteriu ir visa bažnytinė bendruomenė buvo įtraukta į Atgailos sakramento šventimą – krikščionis būtinai privalėjo išpažinti nuodėmes Bažnyčioje; iš tikinčiųjų buvo reikalaujama prieš dalyvaujant Eucharistijoje susitaikyti su savo broliais. Taigi akcentuojama ekleziologinė atgailos dimensija, t. y., kad nuodėmių atleidimas suteikiamas ir Dievo gailestingumas nusidėjėliui išreiškiamas Bažnyčioje ir per Bažnyčią (Narbekovas, Lakavičiūtė, 2008). Apie 100 m. po Kristaus susiformavo paprasta išpažinties sistema, kurioje išskiriama vieša atgaila.

Bendruomenės reikšmė išskiriama ne tik nuteisinant asmenį, bet ir bendros maldos pagalba padedant nugalėti kaltės jausmą, kuri žlugdo asmenį. Ankstyvojoje Bažnyčioje lengvosios nuodėmės būdavo atleidžiamos liturginėmis maldomis, kai meldavosi visa bendruomenė, ypač švenčiant sekmadienio Eucharistiją; be to, svarbios buvo ir kitos atgailos formos.

Tertulijonas (apie 230 m.) pabrėžė, jog nusidėję krikščionys, kad gautų atleidimą ir galėtų būti sutaikinti su bendruomene, pirmiausia turėdavo išpažinti savo kaltumą ir nuodėmes bendruomenėje ir jos akivaizdoje pareikšti, jog atsižada nuodėmių. Vėliau sekdamo ilgas atgailos, maldų, pasninkų, apsimarinimų laikotarpis. Bendruomenė atgailautojus palaiko dvasiškai ir morališkai (Skinkaitis, 2006).

Nusidėjusių krikščionių sutaikinimo praktiką keičia prasidėję krikščionybės persekiojimai. Nuo Milano edikto (312 m.) paskelbimo prasideda „kanoninės atgailos“ laikotarpis. Pabrėžiamas visos bažnytinės bendruomenės aktyvus dalyvavimas Atgailos šventime. Bažnytinė bendruomenė, vadovaujama vyskupo arba kunigo, teikia nuodėmių atleidimą Jėzaus Kristaus vardu, nustatydamas reikalingas atsisteisimo formas. Bendruomenė kartu meldžiasi už nusidėjėlių ir drauge su juo atgailauja, kad galutinai jį išrištų iš nuodėmių ir paskelbtų visišką jo priklausomybę bažnytinei bendruomenei – tai ir yra ekleziologinė, arba bendruomeninė, sakramento dimensija (Narbekovas, Lakavičiūtė, 2008).

Po Milano edikto atgailos kelio praktikoje išskiriami trys etapai (žr. pav. 3).

3 pav. Atgailos kelio etapai po Milano edikto pagal R. Skinkaitis (2006), (sudaryta autorės)

Pirmasis etapas - tai vieša ceremonija, dažniausiai tai būdavo liturginė apeiga, kurios metu vyskupas ant visų nusidėjėlių uždėdavo rankas ir taip juos priskirdavo atgailautojų grupei, kurie būdavo viešai išvaromi iš bažnyčios. Antrasis laikotarpis tęsdavosi nuo kelių savaitių iki kelerių metų, kai atgailautojas turėdavo atlikti įvairias atgailos praktikas. Šiame etape išskiriamos 4 atgailautojų grupės:

1. *Flentes* – tie, kurie stovėdavo prie bažnyčios durų ir prašydavo, kad tikintieji už juos melstųsi.
2. *Audientes* – tie, kurie galėdavo stovėti bažnyčios prieangyje ir klausytis Dievo žodžio iki Eucharistijos šventimo momento.
3. *Substrati* – tie, kurie galėdavo dalyvauti Eucharistijos šventime klūpėdami arba gulėdami ant grindų.
4. *Consistentes* – tie atgailautojai, kurie galėdavo dalyvauti Eucharistijos šventime stovėdami, tačiau negalėdavo priimti Kristaus kūno.

Trečiajame liturginiame iškilmingame etape dalyvaudavo visa bendruomenė. Atgailą atlikęs nusidėjėlis viešai prašydavo, jog jam būtų panaikinta kaltės žymė. Po vyskupo maldos, uždėjęs rankas ant atgailaujančiojo, būdavo švenčiama Eucharistija, kurioje pilnatviškai dalyvaudavo ir naujai sutaikintieji (Skinkaitis, 2006).

Romėnų - germanų pontifikalo (apeigų atlikimo taisyklės, tvarka) laikotarpiu sutaikinimo apeigos vykdavo taip: šalia konfesarijaus (nuodėmklausio) sėdi nusidėjėlis, kuriam duodami patarimai, kaip jis turi elgtis, kad gautų nuodėmių atleidimą. Po to būdavo pateikiami klausimai apie tikėjimą, apie tai, kaip atgailautojas tiki šio sakramento veiksmingumu. Šiame etape yra nurodomas tikėjimo būtinumas, norint priimti sakramentą. Ši išpažintis yra palydima žodžiais: „Viešpatie, pasigailėk manęs“ Penitentas dar kartą išpažįsta savo nesuskaičiuojamus trūkumus ir parpuola ant žemės, parodydamas savo skausmą dėl nuodėmių. Pontifikalas nurodo viešą susitaikinimą, kai penitentas išeina iš vietos, kurioje atliko savo atgailą (Nocent, 1986).

Romėnų - germanų pontifikalas perima privačios atgailos apeigas (Rahner, 1969). Šios apeigos yra labai ilgos. Prisistačius penitentui, konfesarijus sukalba už jį maldą. Toliau klausinėjama apie tikėjimą, apie Švenčiausiąją Trejybę. Kunigui įsitikinus, kad penitentas žino Apaštalų tikėjimo simbolį ir Tėve mūsų maldą, konfesarijus klausia penitentą, ar šis yra pasiruošęs atleisti tiems, kurie jį įžeidė. Paskui klausinėja apie nuodėmes, užduodamas 33 klausimus penitentui, jei nors į vieną klausimą yra atsakoma teigiamai, yra pripažįstamas jo nuodėmingumas. Konfesarijus, nurodęs nuodėmių sunkumą, paklausia penitentą, ar šis nori taisytis ir daryti atgailą. Penitentui pripažinus savo nuodėmingumą bei norą pasitaisyti, nuodėmklausys kalba maldos formulę, kuri išreiškia gailestį. Penitentas parpuola priešais konfesarijaus kojas, parodydamas savo nevertumą, bet tuo pačiu ir parodydamas savo tikėjimą, kad nuodėmės jam yra atleidžiamos. Tada yra recituojama 122

psalmė: „*Ad te levavi oculos meos*“ (liet. „Keliu savo akis į Tave“), kurią palydi daugybė pasirinktų maldu (Nocent, 1986). Išrišimas duodamas betarpiškai, po išpažinties aukojamos Šv. Mišios.

Šv. Augustino laikais Bažnyčia atmetė pažiūrą, kad nuodėmės negali būti atleistos, tačiau įsigalėjo pažiūra, kad tik vieną kartą po Krikšto galima gauti nuodėmių atleidimą, ir tai negali būti pakartota. Atgaila buvo siejama su sunkiomis nuodėmėmis. Vyskupas pats nusprendavo, ar atgailaujantis jau yra pasirengęs atsisteisti. Kai kur vyskupas per kiekvienas šv. Mišias uždėdavo ant jų rankas ir meldavo Dievą už juos, o visa bendruomenė meldavosi visuotinės maldos metu. Akcentuojama, jog kanoninei atgailai būdingas bendros atsakomybės už nuodėmę bei susitaikymo bendruomenėje būtinumo pripažinimas, kadangi nuodėmė žeidžia visą bendruomenę – Bažnyčią, tad ir susitaikymas turi įvykti bendruomenėje.

Tolimesnėje Atgailos sakramento šventimo praktikos raidoje išryškėja, kad vis labiau pripažįstamas ir išreiškiamas asmeninis sakramento pobūdis. Vienuolynuose gimsta dvasinio vadovavimo pobūdžio atgailos forma, kurios tikslas- nusidėjėlio kaip dvasios ligonio išgydymas (Skinkaitis, 2006). Ankstyvaisiais ir viduriniaisiais Viduramžiais pastebimas didėjantis individualaus Atgailos sakramento šventimo poreikis. Pereinant nuo viešos atgailos į asmeninę, sakramentas tuomet jau būdavo teikiamas ir pakartotinai, o jo taikymo sritis išsiplėtė nuo mirtinių iki lengvųjų nuodėmių.

Maždaug 417 m. kai kuriuose regionuose dėl sunkių nuodėmių (išdavystės, svetimavimo ir nužudymo) asmenys sulaukdavo viešos bausmės: dažniausiai jie būdavo aprenjami ašutine ir atskiriami nuo tikinčiųjų tam, kad galėtų išpirkit savo kaltes. 459 m. popiežius Leonas I bando panaikinti viešą atgailą, teigdamas, kad kaltę kiekvienas jaučia savo sąžinėje ir ją turi įveikti kiekvienas asmeniškai. Leonas I patvirtino, jog visi tikintieji, sulaukę sąmoningo amžiaus (įskaitant vaikus), privalo priimti susitaikymo sakramentą bent kartą metuose, pripažįstant savo klaidas kunigui. Vėliau ši nuostata buvo pakartota Tridento Susirinkime (CD-ROM Welcome to the Catholic Church, 1997).

1. 2. 3. VI – XIII a. - perėjimas nuo viešos prie privačios atgailos praktikos

VI – XII a. – vadinamoji „tarifinė išpažintis“.

Baigiantis ankstyvosios Bažnyčios laikotarpiui, ankstyvaisiais ir viduriniaisiais viduramžiais pastebimas augantis troškimas asmeniškai išpažinti nuodėmes; dvasinis vadovavimas ir sakramentinė išpažintis tapo vis labiau susieti. Ryškiausias pokytis buvo, kai vyraujančią viešosios atgailos formą pamažu išstūmė asmeninė atgaila. Pirmiau susitaikinimas būdavo teikiamas tik įvykdžius užduotą atsisteisimo darbą, dabar išrišimą žmogus gaudavo tuoj pat po kalčių išpažinimo.

Be to, Bažnyčia nuo disciplinos, pagal kurią tam tikrais atvejais buvo neatleidžiamų nuodėmių, reikalavusių viso gyvenimo atgailos, perėjo prie tokios disciplinos, pagal kurią atleidžiamos visos nuodėmės. Negana to, nuo vienkartinės atgailos teikimo praktikos buvo pereita prie pakartotinės atgailos praktikos; nuo labai griežtų atgailos formų, apimančių ilgą laikotarpį, – prie lengvesnės atgailos; nuo dažniausiai viešos, atitinkančias viešas nuodėmes atgailos, – prie asmeninės atgailos; nuo to, kad susitaikinimo teikimas būdavo rezervuotas vien vyskupams, – prie to, kad išrišimą duodavo kunigas; maldaujamąją formulę pakeitė tiesioginio išrišimo formulė.

Istorikas A. Boundinhomas VII–XII a. susitaikymo sakramentą įvardija kaip „tarifinę atgailą“ – tai tarpinė sistema tarp antikinės praktikos ir XII a. pasikeitimų. Vadinamosios „tarifinės atgailos“ praktika atsiranda vienuolynuose. Kad būtų lengviau vykdyti savo tarnystę, nuodėmklausiai pradeda naudoti vadinamuosius *penitencialis* (liet. atgailos skyrimo formos), kuriuose nurodoma, už kokias nuodėmes kokia atgaila turi būti skiriama (Skinkaitis, 2006). Nuodėmių išpažinimas išliko privatus, taipogi ir atgaila nebuvo atliekama viešai, ji atliekama pagal tam tikrus atgailos sąrašus, kuriais turėjo vadovautis konfesarijus (Narbekovas, Lakavičiūtė, 2008).

Pastebime, jog susitaikinimo sakramentas vis labiau akcentuoja asmeninius kaltės išpažinimus ir privačius atgailos veiksmus. *Ordo paenitentium* kalba apie viešus penitentes, kurie ateina priimti pelenų ir ašutinės, o Didįjį Ketvirtadienį priima išrišimą. Tai yra viešo susitaikymo *Ordo* (liet. užsakymas), kuris turi labai trumpą formą: dvi maldas ir palaiminimą. Tačiau pamažu viešojo išpažinties nunyko ir nuo XIII amžiaus Bažnyčioje įsitvirtino privačioji atgailos forma.

XIII – XVI a. atgailos praktika.

Nuo XII–XIII a. atsiranda modernioji atgaila. Remiantis evangelinėmis įžvalgomis, imta kritikuoti išorines vadinamosios „tarifinės atgailos“ praktikas. Įsivyravo privačios atgailos praktika, o Atgailos sakramento apeigos tapo griežtai individualios. Scholastikos laikotarpio teologai tvirtino, jog atleidimo maldavimai ar rankų uždėjimas nepriklauso nuo sakramento esmės. Sakramento esmė siejama su Evangelijos žodžiais (Mt 16, 19) (Narbekovas, Lakavičiūtė, 2008).

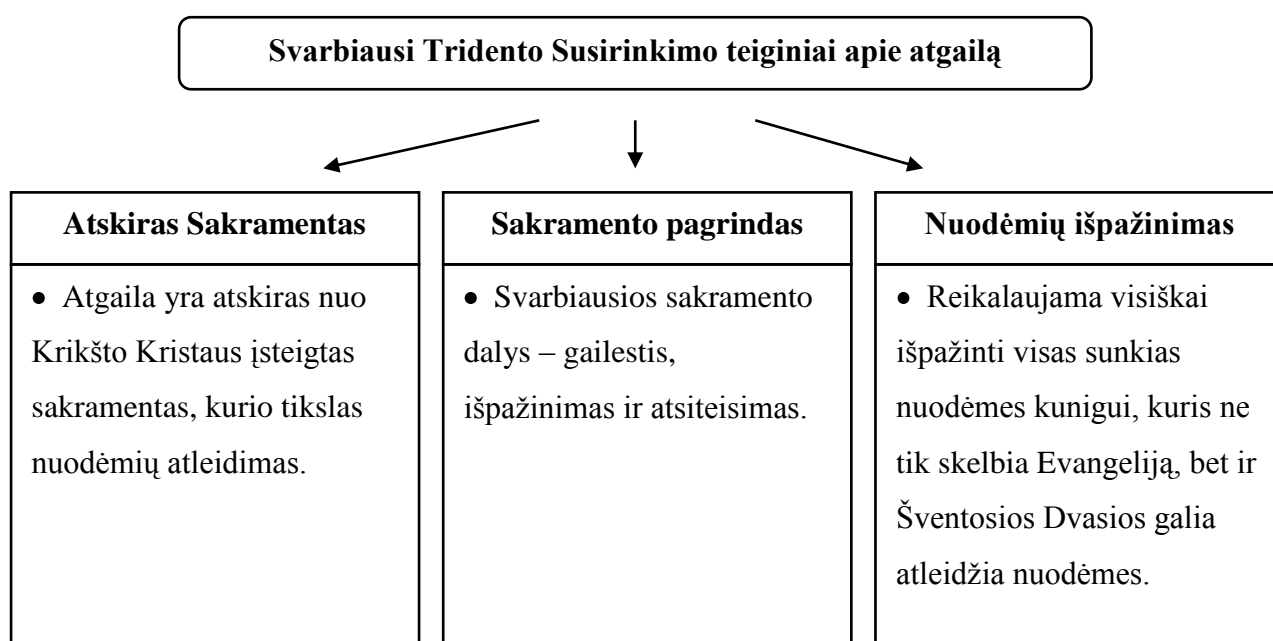
XII - XIII amžiaus Romos pontifikalas iš XII amžiaus perima susitaikinimo apeigas. Konfesarijus išpažinties metu iš penitento reikalavo smulkmenišką nuodėmių išvardijimą. Tai atrodė pakankama atgaila, norint suteikti nuodėmių atleidimą dėl „*erubescientia*“ (liet. gėdos jausmo) priežasties, reikalaujančios šitokios smulkmeniškos išpažinties.

Bausmė, žvelgiant siaurąja prasme, jau nebeegzistavo ir išrišimas negalėjo būti teikiamas betarpiškai po išpažinimo. XII a. privati išpažintis buvo visuotinai paplitusi. Nustatyta atgailai reikėjo asmeninės išpažinties, kuri buvo rekomenduojama Bažnyčios Tėvų ir susirinkimų jau nuo VIII a. (Nocent, 1986).

1215 m. Inocentio III sušauktame Susirinkime kalbama apie privalomosios išpažinties būtinumą bent kartą metuose. Atgaila tampa Komunijos priėmimo sąlyga ir kartu parodo tikinčiojo priklausomumą Katalikų Bažnyčiai. Susirinkimas labiau akcentuoja pačią išpažintį ir savo kaltės pripažinimą nei atgailą. Tuo pat metu gimsta ir dažnos išpažinties praktika (Skinkaitis, 2006).

1. 2. 4. Tridento Susirinkimo atgailos doktrina

Liuterio reformacinės idėjos palietė ir Atgailos sakramentą. Tad kaip atsakas į reformatų teiginius buvo Tridento Susirinkimas, kuris patvirtino dekretą apie atgailą ir akcentavo svarbiausius teiginius (žr. 4 pav.):

4 pav. Tridento Susirinkime akcentuoti dalykai dėl atgailos sakramento pagal R. Skinkaitis (2006), (sudaryta autorės)

Po Tridento susirinkimo išleistas *Atgailos apeigynas* (1614 m.) apibrėžė privačios atgailos normas, akcentuodamas individualų jos charakterį. Pabrėžiama, kad Atgailos sakramentu yra atleidžiamos nuodėmės, ir būtina pavieniui išpažinti visas sunkiąsias nuodėmes, siekiant, kad jos būtų atleistos. Taip pat buvo pabrėžta, kad kunigo teikiamas sakramentinis išrišimas yra teisėjo aktas, o ne tik pareiškimas penitentui, kad jis išteisintas (Narbekovas, Lakavičiūtė, 2008). Tridento Susirinkimas atgailą atskleidžia kaip teisinį procesą, kuriame yra kaltė, kaltinamasis, teisėjas, nuosprendis ir įpareigojimas nuosprendį vykdyti (Skinkaitis, 2006).

Atgailos sakramento istorinė raida nulėmė tai, kad vis geriau buvo pripažįstamas ir išreiškiamas asmeninis sakramento pobūdis. Šiame suasmeninimo procese gyvoji Bažnyčios

Tradicija tęsė ir galutinai užbaigė evoliuciją, kuri jau įsitvirtino Senajame Testamente (ST), pereinant iš Senojo į Naująį Testamentą, iš esmės paversdama jį savo savastimi. Kadangi ši biblinio liudijimo pamatinė kryptis įgavo Bažnyčios visuotinio pritarimo išraišką, ji yra nebegrižtama.

Norint mūsų laikais tinkamai įvykdyti kaltės įveikimo užduotį susitaikymo sakramente, reikia nuodugniau pažinti Atgailos sakramento istoriją, kuri rodo Bažnyčios šiandien turimą laisvę – „*salva eorum substantia*” (liet. esmės išsaugojimas) (DS, Nr. 1728) atnaujinant Atgailos sakramentą ir suvokiant išpažintį – kaip kaltės įveikimo priemonę.

XVI amžiuje Tridento Susirinkime apie sakramentinę išpažintį mokoma taip:

- Ji tarnauja žmogaus dvasiniam gėriui ir išganymui, nebūtinai sukeldama sąžinės sumaištį; priešingai, šio sakramento vaisius dažnai būna sąžinės džiaugsmo ramybė ir sielos paguoda (DS, Nr. 1674; 1682).
- Išpažintis yra Atgailos sakramento būtina dalis, ir negalima supaprastinti šį sakramentą paprasčiausiai skelbiant besąlygišką pažadą, kad Dievas atleidžia dėl Kristaus nuopelnų (DS, Nr. 1679; 1706; 1709).
- Išpažįstant sunkiąsias nuodėmes, išpažintis privalo būti aiški ir nedviprasmiška; šis įpareigojimas negalioja, jei nuodėmių atsiminti neįmanoma (DS, Nr. 1982; 1707).
- Visuminio sunkių nuodėmių išpažinimo reikalauja išganomoji Dievo valia („*iure divino*“) tam, kad Bažnyčia per savo šventąją tarnybą galėtų įvykdyti teisėjo, gydytojo, sielų vadovo vaidmenį, atkurdamą nuodėmės suardytą kūrinių tvarką.

Pamažu išgalėjo privati Atgailos sakramento praktika, kurią buvo galima pakartoti keletą kartų. Vėliau tokia Atgailos forma išplito visame Europos žemyne. Liturginė apeiga šiuo atveju saistė tik kunigą ir atgailautoją. 1614 metais klausykloje tarp penitento ir konfesarijus įrengiamos grotelės. Labai svarbi ir reikšminga buvo Dievą maldaujanti kunigo malda. Kunigas, Dievo vardu išrišantis nusidėjėlius, yra ir Kristaus tarnas, kuris užtaria juos pas Tėvą. Susitaikinimo sakramento liturgijos schemą pakoreguoja ir Vatikano II susirinkimas.

1. 3. Susitaikinimo sakramento šventimas Vatikano II susirinkimo ekleziologijos šviesoje

Ankstyvojoje krikščionybėje žodis „susitaikymas“ buvo naudojamas norint nurodyti baigtinį ir kulminacinį atgailos proceso aktą. Per susitaikymo sakramentą penitentas gauna Bažnyčios ramybę, taiką. Šis terminas reiškia ekleziologinę (bažnytinę) atleidimo dimensiją, kuri užbaigia matomo atsiskyrimo nuo bendruomenės būklę, kuri buvo uždėta penitentui. Pirmiesiems krikščionims susitaikymas su Dievu ir susitaikymas su Bažnyčia buvo glaudžiai susiję (Morse, 1994).

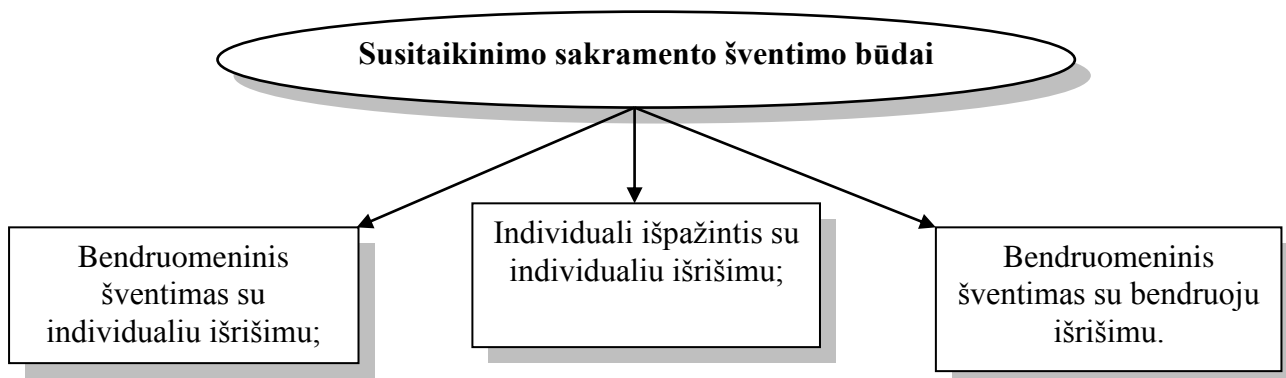
Vatikano II Susirinkimas atnaujino Atgailos sakramento sampratą, pabrėždamas ekleziologinę, arba bendruomeninę, sakramento dimensiją. Į *Lumen Gentium* konstituciją įdėtas vienas iš

svarbiausių Vatikano II Susirinkimo tekstų, kalbančių apie atgailos sakramento dvigubą dimensiją: Dievo atleidimas ir susitaikinimas su Bažnyčia. „Atgaila – jau nebėra tik teismas, kuriame žmogus save apkaltina“ (Skinkaitis, 2006, p. 36). Nurodoma, jog nuodėmė turi padarinių ne tik individualioje plotmėje, bet ir ir socialiniame lygmenyje.

Ankstyvuosiuose viduramžiuose, išnykus viešai atgailai ir įsigalėjus privačiai, galiojo įsitikinimas, kad susitaikinimas su Bažnyčia pasireiškia kaip vienas iš sakramentų efektų. Tridento Bažnytinis Susirinkimas atgailą apibūdino kaip sakramentą, įsteigtą mūsų Viešpaties Kristaus, kad sutaikytų tikinčiuosius su pačiu Dievu tiek kartų, kiek jie patenka į nuodėmę po to, kai buvo pakrikštyti. Vatikano II Susirinkimo Konstitucijoje apie šventąją liturgiją *Sacrosanctum Concilium* akcentuojama ne tik Dievo malonė, bet ir sakramento kaip bažnytinio akto vertė.

II Vatikano Susirinkimas, kurio tikslas parodyti, kaip bendroji tikinčiųjų kunigystė pasireiškia sakramentuose, nutarė, jog tikintieji, artindamiesi prie atgailos, maldauja susitaikymo su kunigiškąja bendruomene ir atleidimo iš Viešpaties gailestingumo. Tie, kurie tinkamai artinasi prie Atgailos sakramento, įgyja atleidimą iš Dievo gailestingumo malonės ir tuo pačiu metu yra sutaikomi su Bažnyčia, kuri nepaliaujamai vargsta dėl savo atsivertimo su meile, maldomis ir pavyzdžiu.

Naujasis *Atgailos sakramento apeigynas*, parengtas ir 1973 metais Pauliaus VI patvirtintas, pabrėžia, jog Sutaikinimo sakramentas švenčiamas trimis būdais (žr. 5 pav.)

5 pav. Sutaikinimo sakramento šventimo būdai po Vatikano II susirinkimo pagal R. Skinkaitį (2006), (sudaryta autorės)

Galutinė susitaikinimo sakramento peržiūra įvyksta per 113 – tąją Generalinę Kongregaciją (1964 10 04). Šį kartą buvo siekiama ne modifikuoti atgailos tekstą, bet parodyti, kodėl Atgailos sakramentas teikia dvigubą dimensiją, t. y. Dievo garantuojamą atleidimą ir susitaikymą su Bažnyčia. Susitaikinimo sakramento dviguba dimensija kyla iš nuodėmės prigimties, kuri turi dvigubą – teologinę ir ekleziologinę – sampratą - tai yra nusižengimas prieš Dievą ir „žaižda“ Bažnyčiai. Tie, kurie artinasi prie Atgailos sakramento, gauna atleidimą iš Dievo gailestingumo už

nusidėjimus, įvykdytus prieš jį, ir tuo pačiu metu yra sutaikomi su Bažnyčia, kurią jie buvo sužeidę savo nuodėmėmis ir kuri savo meile, pavyzdžiu ir maldomis stengiasi padėti jiems atsiversti (LG, Nr. 11).

Bažnyčia veikia ne tik per sakramentinių apeigų administravimą, bet taip pat per kitų priemonių naudojimą. Maldos, pavyzdžio, meilės formomis siekiama nusidėjėlių atsivertimo, kuris suformuoja Atgailos sakramentą. Pats terminas „susitaikymas“ leidžia suprasti, kad egzistuoja arba atsiskyrimas, arba tam tikrų santykių atstatymas.

Bažnyčios Susirinkimų suformuota doktrina ne tik išvardija visuotinai priimtina Susitaikinimo sakramento struktūrą, bet ir nustato išsigelbėjimo priemones, o Bažnyčią supranta kaip vidinę „Kristaus Dvasios“ nuosavybę (LG, Nr. 11). Šis teiginys išreiškia Dieviškojo gyvenimo malonės turėjimą ir teologinę meilės dorybę, kaip tiesioginę rimtos ir mirtinos nuodėmės priešpriešą. Iš čia galime suprasti, kad nusidėjėliai, kurie yra praradę malonę, jau nebėra visiškai įsijungę į Bažnyčią, nors jie vis dar Jai priklauso. Jie pasilieka Bažnyčios prieglobstyje „kūne“, bet ne „širdyje“, kaip aiškina Bažnyčios susirinkimas, cituodamas šv. Augustiną. Rimta nuodėmė pakeičia nusidėjėlio santykį su Bažnyčia, nors tai dar visiškai neatšaukia jo narystės. Per nuodėmę nusidėjėlis, iš vidaus atsiskyres nuo Bažnyčios, tokiu būdu įgyja vidinę būklę, būtent atsiskyrimą nuo Bažnyčios. Dabar šis atsiskyrimas nuo Bažnyčios, kaip dvasinės bendruomenės, taps atitinkamos netekties priežastimi, kaip tik dėl to, kad Bažnyčioje yra vidinė vienybė tarp nematomo ir matomo aspekto. Ir tai yra netektis Komunijos (vienybės), kuri paaiškina išorinio ir sakramentinio susitaikinimo poreikį.

Bažnyčia nusidėjėlius, kurie priimdami sakramentą atsiverčia ir gauna nuodėmių atleidimą, sutaiiko su Dievu ir su pačiu savimi. Taip pat Bažnyčia, administruodama Atgailos sakramentą, atsiskleidžia kaip susitaikanti Bažnyčia. Tokia idėja išsivystė, kad nuodėmių paskelbimas turi būti išpildomas Bažnyčios akivaizdoje. „Ši intymų širdies atsivertimą nusidėjėlis, kuris savyje talpina gailestį dėl nuodėmių ir naujo gyvenimo pradžia, išpažįsta Bažnyčiai, atsiteisia ir keičia savo gyvenimą. Dievas suteikia nuodėmių atleidimą per Bažnyčią, kuri veikia per kunigų tarnystę. Nusidėjėlis Atgailos sakramente parodo save Bažnyčios tarnui, parodo savo atsivertimą ir Dievas suteikia atleidimą atleidimo ženklu“ (Paul VI, 1975, p. 6-7). Taigi, Atgailos sakramentas dovanoja atleidimą, kuris sunaikina griauinantį kaltės jausmą.

1. 4. Atgailos sakramentas – kaltės įveikimo modelis

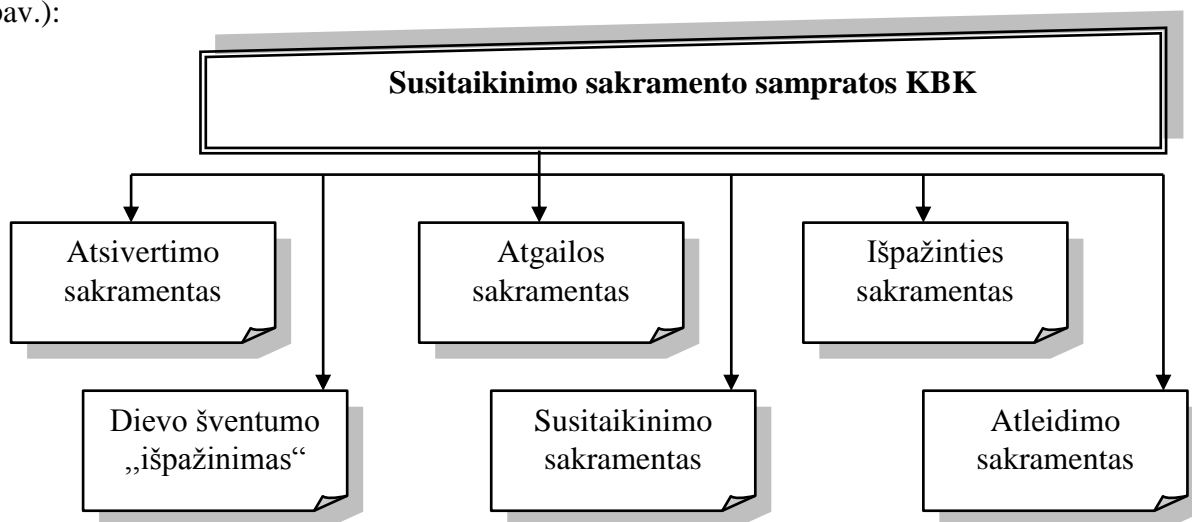
Nagrinėdami Bažnyčios dokumentus, įvairių autorių pateiktas sampratas (Ramonas (2006), Puzaras (2007), Peschke (1998) ir kt.), galime rasti skirtingus susitaikinimo sakramento apibrėžimus, tačiau tai šio sakramento esmės nepakeičia.

Sakramentas, vedantis šventumo link, vadinamas įvairiai:

- Atgaila, nes apima nusižeminimą ir pasitenkinimą, kurį mes pasiūlome už savo nuodėmes;
- Išpažintis, nes išpažįstame savo nuodėmes ir pripažįstame Dievo gailestingumą;
- Susitaikymas, nes sutaikina su Dievu ir Bažnyčia;
- Atsivertimo, nes reaguojame į Mūsų Viešpaties raginimą atsigręšti į Jį;
- Atleidimas, nes gauname išrišimą, suteikiant atleidimą ir ramybę (Mirus, 2008).

Katalikų Bažnyčios Katekizme taip pat pateikiama nevienu šio sakramento samprata (žr.

6 pav.):

6 pav. *Susitaikinimo sakramento sampratos KBK (1996)*, (sudaryta autorės)

Dažnai šis atleidimo sakramentas „vadinamas Atsivertimo sakramentu, nes sakramentiniu būdu įvykdo Jėzaus raginimą atsiversti, atveria kelią sugrįžti pas Tėvą, nuo kurio buvo nutolta per nuodėmę. Jis vadinamas Atgailos sakramentu, nes nusidėjusiam krikščioniui nurodo asmenį ir bažnytinį kelią atsiversti, gailėtis ir atsilyginti. Jis vadinamas Išpažinties sakramentu, nes esminis jo elementas yra prisipažinimas – nuodėmių išpažinimas kunigui. Gilią prasme šis sakramentas yra taip pat Dievo šventumo ir Jo gailestingumo žmogui nusidėjėliui „išpažinimas“, pripažinimas ir pašlovinimas. Jis vadinamas Atleidimo sakramentu, nes kunigo sakramentiniu nuodėmių atleidimu Dievas penitentui suteikia „atleidimą ir ramybę“. Jis vadinamas ir Susitaikinimo sakramentu, nes nusidėjėliui dovanoja sutaikinančią Dievo meilę: „Susitaikykite su Dievu!“ (2 Kor 5, 20). Kas gyvena gailestinga Dievo meile, tas yra pasirengęs atsiliepti į Viešpaties raginimą: „Eik pirmiau susitaikinti su broliu“ (Mt 5,24) (KBK, Nr. 1423 -1424). Visi šie apibrėžimai išskiria skirtingas Susitaikinimo sakramento funkcijas – tai atsivertimas, gailestis, kaltės pripažinimas ir jos atleidimas.

Sunaikindama kaltę ir jos veikimą, atgaila pažadina žmoguje naujų kūrybinių jėgų, kurios glūdi žmogaus dvasioje ir kurioms kaltė neduoda pasireikšti. Pašalinus kaltę, šios kūrybinės jėgos savaime atgyja, pripildo žmogaus asmens visumą, skatina jį prie naujų žygių, atpalaiduodamos jame glūdinčių ir neišnaudotų jėgų rezervuarus. Tuo būdu atgaila tampa žmogaus kūrybingumo, veiklumo

ir džiaugsmo šaltiniu. Atgaila atskleidžia mummyse blogio šaltinį - kalbę, ją sunaikina, išlaisvindama mus nuo tolimesnio jos veikimo ir tuo apsaugodama mūsų asmenybę nuo sunykimo. Atgaila, kaip ir kaltė, turi peržengti individualios sielos ribas ir išsiskleisti aplinkumoje, apimti šeimas, tautas ir žmoniją. Ji turi prasiveržti kaip kuriančioji ir stačiančioji jėga visu gyvenimo pločiu (Baltinis, 1949)

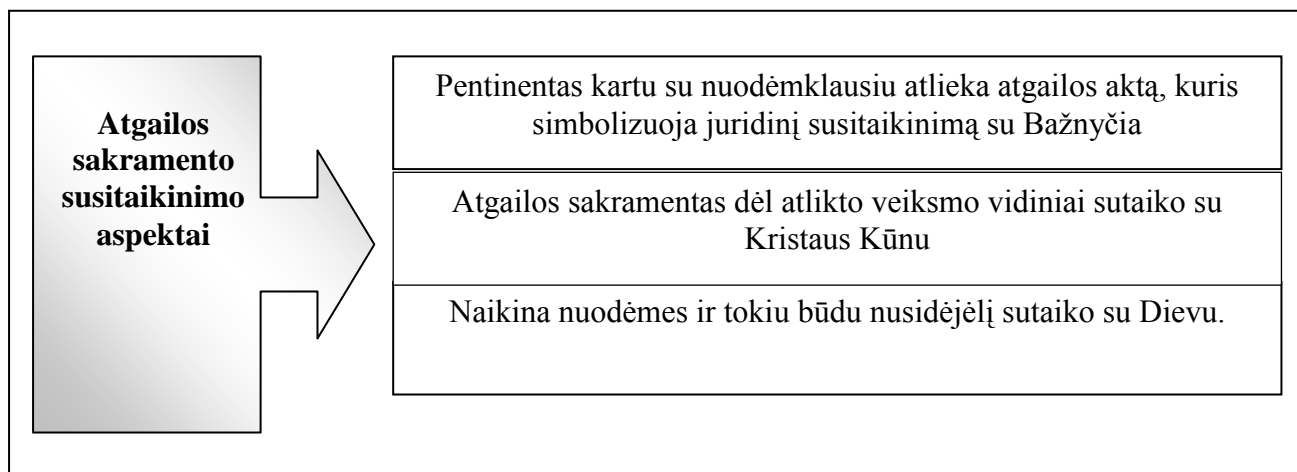
Atgailos ir Sutaikinimo sakramentas yra mūsų atsivertimo, susitaikymo ir bendrystės šventė. Dievas, Gailestingumo Tėvas, Bažnyčia - brolių ir seserų bendruomenė - priima ir vėl priglaudžia savo mylimą žmogų, kai jis sugrįžta, gailisi dėl savo praeities ir vėl iš naujo ryžtasi gyventi pagal Evangeliją. Atgailos ir Sutaikinimo sakramentas - tai ne tiek nuodėmių ir jų skaičiaus išvardijimas, kiek prisipažinimas Dievui ir sau pačiam, kad neteisingai gyvenau, atsisakiau gėrio, buvau savanaudiškas. P. Puzaras išskiria dvi susitaikinimo dimensijas:

1. susitaikinimas su Dievu;
2. susitaikinimas su Bažnyčia (Puzaras, 2007).

Abiem atvejais, tiek susitaikinime su Dievu, tiek su Bažnyčia yra pažeidžiama vienybė, sugriaunama harmonija nuodėmės būdu.

„Kaip bepasireikštų nuodėmė, visada ji yra klaida“ – teigia A. Ramonas (2006, p. 132). Kiekvienas žinome, jog klaidos mummyse subrandina kaltės jausmą, kuri gali panaikinti, atnešdamas ramybę - susitaikinimo sakramentas. Tarptautinė teologijos komisija pabrėžia, jog kur tikrai žmonės šiuo būdu atsiverčia, daro atgailą ir išpažįsta savo kalbę, jie paliečia giliausią asmenybės slėpinį, savo ruožtu nurodantį į Dievo slėpinį.

Tad atgailos sakramentas yra susitaikymas trejopu aspektu (žr. 7 pav.)

7 pav. Atgailos sakramento susitaikinimo aspektai, (sudaryta autorės)

1. 4. 1 Susitaikymas su Dievu

Nusidėjus nepakanka tik paprasčiausiai atsiprašyti. Dievas nori, kad suvoktume atgailą kaip nuolatinę grįžimą pas Jį, kol savo gyvenime pamatysime teismo vaisius. Savo klaidomis mes

įžeidžiame mus mylintį Dievą. „Nuodėmė pirmiausia yra Dievo įžeidimas, bendravimo su Juo nutraukimas. Kartu ji pažeidžia bendrystę su Bažnyčia. Dėl to atsivertimo vaisius esti ir Dievo atleidimas, ir sutaikinimas su Bažnyčia“ (KBK, Nr. 1440).

P. Puzaras susitaikinimą su Dievu nagrinėja dvejopai:

1. Atgailos sakramentas suteikia sielai papuošimą ir asmuo tampa Kristaus kunigystės dalininku, todėl jis padaromas Bažnyčios, kaip kulto bendruomenės, nariu.

2. Atgailos sakramentas teikia atleidimo malonę, kuri savyje talpina „pašvenčiamąjį efektą“ (Puzaras, 2007, p. 12) (žr. 8 pav.)

8 pav. Pašvenčiamosios malonės efektas pagal P. Puzarą (2007), (sudaryta autorės)

Iš pateiktos diagramos (8 pav.) galime suprasti, jog susitaikinimas su Dievu asmeniui suteikia vaisingą atleidimo malonę, o visi suteikiami šio sakramento vaisiai padeda įveikti kaltės jausmą ir įgyti ramybę.

M. Ragaišis žvelgdamas į naujatestamentinių krikščionių bendruomenių atgailos praktiką, išryškina stiprų ekleziologinį akcentą ir socialinį dėmenį turinčią nuodėmės sampratą. Vyravo suvokimas, jog nuodėmė, kaip Dievo valios pažeidimas, apsunkina ne tik asmeninį, bet ir visos tikinčiųjų bendruomenės – Bažnyčios – santykį su Dievu. Susitaikinimas su Dievu yra persipynęs ir su visa Bažnyčios vienybe (Ragaišis, 2010). Popiežius Jonas Paulius II posinodiniame apaštališkajame paraginime *Reconciliatio et Paenitentia* Nr. 16 pažymi, jog nuodėmė visada yra asmens aktas, nes tai – ne kokios nors grupės ar bendruomenės, bet individualaus žmogaus laisvės aktas. Suvokiama, jog nuodėmė yra vieno žmogaus atliktas veiksmas, sukeliantis neigiamus potyrius, tačiau ji pažeidžia visos Bažnyčios vienybę su Aukščiausiuoju.

Pažvelgę į nuodėmės sampratą, galime teigti, jog nuodėmė sukelia kaltės jausmą ar pojūtį, kuris leidžia suprasti, kad žmogus jau yra sužalotas nuodėmės pančių, paženklintas kalte. Tarptautinės teologijos komisijos paskelbtame dokumente galime rasti, jog nuodėmė yra Dievo atmetimas, ryšio su Dievu nutraukimas, nepaklusnumas Dievui: tai įvairiomis formomis besireiškiantis ir net galintis virsti Dievo ir jo buvimo neigimu procesas - ateizmo reiškinys; tai nepaklusnumas žmogaus, laisvu valios aktu nepripažįstančio Dievo viršenybės savo gyvenime, bent jau tuo momentu, kai laužo jo įstatymą (Tarptautinės teologijos komisija, 1999). Taigi matome, kad nuodėmės padariniai gali būti įvairūs: tai religiniai, socialiniai, moraliniai, egzistenciniai ir t.t. neramumai, įvairios formos kaltės jausmai. Tikinčiajam norint vėl tapti harmoninga asmenybe gali padėti susitikinimo sakramentas, kuris gaunamas kaip neatlygintina dovana iš Dievo. Nuodėmė atskiria mus nuo tiesos, gėrio ir šviesos davėjo – Dievo, tad norint vėl pajusti tikėjimo galybę, būtinas susitaikinimas su Dievu. Nuodėmė yra įveikiama ir jos padariniai gali būti panaikinami - tą padaryti padeda susitaikinimas su Dievu per Jo gailestingumą Atgailos sakramento metu.

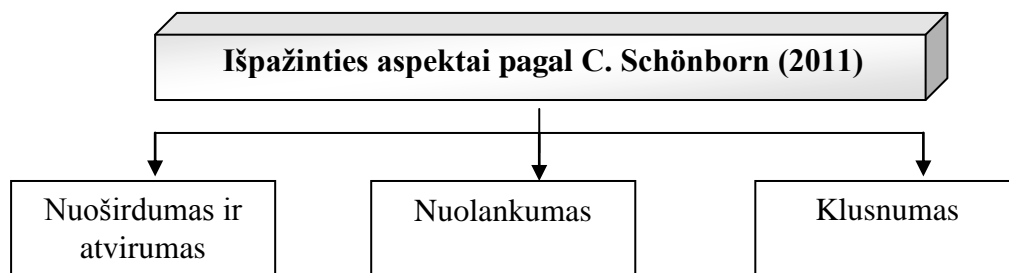
C. Schönborn kalbėdamas apie Gailestingumo sakramentą, remiasi Pauliaus antruoju laišku korintiečiams, kur galime rasti jaudinamą raginimą Korinto bendruomenei: „Juk tai Dievas Kristuje sutaikino su savimi pasaulį, nebeįskaito žmonėms nusikaltimų ir patikėjo mums sutaikinimo žinią. Taigi Kristaus vietoje einame pasiuntinių pareigas, tarsi pats Dievas ragintų per mus. Kristaus vardu maldaujame: „Susitaikinkite su Dievu!“ Tą, kurs nepažino nuodėmės, jis dėl mūsų pavertė nuodėme, kad mes jame taptume Dievo teisumu“ (2 Kor 5, 19–21). Esama daug susitaikinimo su Dievu kelių, tačiau vieną Bažnyčia itin siūlė, ypač atgailos ir pasninko metu, – tai Susitaikinimo sakramentas, išpažintis (Schönborn, 2011).

Atgailos arba susitaikinimo sakramentas, kada atleidžiamos nuodėmės, yra teismas. „Šis teismas išteisina tikintįjį: panaikindamas nuodėmes išteisina, tiksliau, sutaiko su Dievu, kitais ir pačiu savimi“ (Ramonas, 2006, p. 140). Verta suvokti ne tik susitaikinimo su Dievu, bet ir pačiu savimi esmę. Žmogiškas gyvenimas yra galimas tik tada, kai atleidžiame vieni kitiems. Žmogus gali būti susitaikęs su kitais (tas kitas tikinčiajam yra Dievas) tik tuomet, jei pirmiausia yra susitaikęs su savimi.

1. 4. 2. Susitaikinimas su savimi

Susitaikinimas su savimi yra tam tikras atsivertimas. Pirmasis atsivertimas įvyksta krikšto metu. Kristaus raginimas atsiversti girdimas ir tolimesniame krikščionių gyvenime. Tas antrasis atsivertimas yra nesibaigiantis visos Bažnyčios uždavinys: „savo prieglobstyje apglėbusi nusidėjėlius, ji lieka šventa ir drauge reikalinga nuskaistinimo, todėl nuolat žengia atgailos ir atsinaujinimo keliu“ (KBK, Nr. 1428).

C. Schönborn, remdamasis sesers Faustinos mintimis, pabrėžia, jog visiems tiems, kurie stengiasi būti dorais krikščionimis ir rūpinasi išpažintimi, svarbūs trys aspektai (žr. 9 pav.)

9 pav. Išpažinties aspektai pagal C. Schönborn (2011), (sudaryta autorės)

Pirmiausia svarbu visiškas nuoširdumas ir atvirumas. Nenuoširdi, slapukaujanti siela kelia didžiulę grėsmę savo dvasiniam gyvenimui, ir pats Viešpats Jėzus neatsiskleidžia tokiai sielai tobuliau, nes žino, kad šios ypatingos malonės nebūtų jai naudingos (Schönborn, 2011).

Antras dalykas – nuolankumas. Siela tinkamai nesinaudoja Atgailos sakramentu, jei nėra nuolanki. Puikybė laiko sielą tamsoje. Ji nežino ir nenori gilintis į savo skurdo gelmes, slepiasi ir vengia visko, kas ją išgydytų.

Trečias dalykas – klusnumas. Neklusni siela nepasieks jokios pergalės, net jei jos išpažinties klausytų pats Viešpats Jėzus. Net labiausiai patyręs nuodėmklausys niekuo nepadės tokiai sielai. Neklusniai sielai gresia didelės nelaimės ir ji nė kiek nepažengs tobulumo link ir nieko nepasieks dvasiniame gyvenime. Dievas dosniai apipila sielą malonėmis, bet tik klusnią sielą“ (Faustinos Dienoraštis, 113 cit. iš Schönborn, 2011).

Šis trejetas – nuoširdumas, nuolankumas ir klusnumas – būtinos vaisingos išpažinties prielaidos. Tad tik remdamiesi šiuo trejetu galėsime išvengti žlugdančio kaltės jausmo.

Atsivertimas siejamas ne su išoriniais susitaikinimo veiksmais, „ašutine ir pelenais“, pasninku ir apsimarinimu, bet su širdies atsivertimu, vidine atgaila. Vidinė atgaila yra radikali viso gyvenimo permaina, sugrįžimas, atsivertimas į Dievą iš visos širdies, nuodėmės atsižadėjimas, nusigręžimas nuo blogio, bjaurintis mūsų padarytais blogais darbais. Tuo pat metu vidinė atgaila yra troškimas ir pasiryžimas pakeisti gyvenimą, viliantis Dievo gailestingumo ir pasitikint Jo malonės pagalba. Tą širdies atsivertimą lydi išganingas skausmas ir liūdesys, kurį Bažnyčios tėvai vadino *nimi cruciatus* (dvasios sielvartas), *compunctio cordis* (širdies gaudulys) (KBK, Nr. 1431).

Kasdieniam gyvenime atsivertimas reiškiasi susitaikinimu, varguolių globa, teisingumo ir teisės laikymusi ir jų gynimu, prisipažinimu klydus, brolišku išpėjimu, gyvenimo įvertinimu, sąžinės apyskaita, klusnumu dvasios vadovui, pagaliau prisiimant kentėjimus ir ištvermingai pakeliant persekiojimus dėl teisybės. Pats tikriausias atgailos kelias yra kasdien nešti savo kryžių ir sekti Jėzumi.

Atgaila gali būti atliekiama įvairiais keliais, tačiau svarbiausi:

- Malda;
- Pasninkavimas;
- Išmalda.

Visus šiuos tris atgailos būdus sieja širdies tyrumas, perkeitimas, ramybė ir susitaikinimas. Jonas Paulius II Posinodiniame apaštališkajame paraginime *Reconciliatio et paenitentia* (Nr. 8, 36) teigia, jog „bažnyčiai sutaikinimas artimai susijęs su širdies atsivertimu: būtent per tai neišvengiamai eina kelias į žmonių tarpusavio sutarimą“. Tad galime teigti, jog susitaikinimas su savimi, savo širdies atvėrimas yra persipynęs su bendruomenės santarve ir vienybe. Tarptautinė teologijos komisija teigia, kad nuodėmė yra sužeidžiama pati Bažnyčia, kaip susitaikinimo ženklas tarp Dievo bei žmonių ir žmonių tarpusavyje. Dėl šios priežasties nusizengimai Dievo garbinimui ir broliškai meilei yra glaudžiai susiję.

1. 4. 3. Susitaikinimas su bendruomene

Kiekviena nuodėmė paliečia ne tik Kristų, bet ir Dievo tautą. Sunki nuodėmė atskiria žmogų nuo Dievo, atskiria ir nuo Bažnyčios. Bažnyčia pagal dieviškąjį įstatymą nusprendžia, ar žmogus yra vertas priimti Eucharistiją. Todėl sunki nuodėmė yra *excommunicatio*. Dievo kvietimo atmetimas yra asmeninis, bet ne privatus, nes visas dovanas ir malones žmogus gauna ne vien dėl savęs, bet tam, kad galėtų kurti, statyti Kristaus Bažnyčią. Naudinga pamatyti ir pripažinti visuomeninius ir asmeninius nuodėmės padarinius (Häring, 1996).

Jėzus ypatingai pabrėžia susitaikinimo su artimu svarbą, parodydamas, kad be šios tarpusavio santarvės negali būti ir tikro ryšio su Dievu: „Jei neši dovaną prie aukuro ir ten prisimeni, jog tavo brolis turi šį tą prieš tave, palik savo atnašą tenai prie aukuro, eik pirmiau susitaikinti su broliu, ir tik tada sugrįžęs aukok savo dovaną“ (Mt 5, 23–24). Susitaikinimas su artimu kartu yra ir susitaikinimas su visa kūrinija. Šis procesas ir bendrystės su Bažnyčia atradimas yra neatskiriamas nuo susitaikinimo su Dievu.

Akivaizdu, kad nusidėjėliai labiausiai už viską pakenkia sau, ir visgi mes turime geriau suprasti, kodėl jų kaltė reiškia, kad jie kenkia ir Bažnyčiai, palikdami Jai žaizdą. Galima tvirtinti, kad nuodėmingas krikščionis sužeidžia Bažnyčią. Nusidėjėlis sužeidžia ją jos egzistencijoje kaip ženklą, padarydamas šį ženklą mažiau prasmingą, nes kai jis ar ji nebetenka Kristaus dvasios arba malonės, jis ar ji nebegali daugiau būti gyvu šios Dieviškos malonės ženklu, per kurį, kaip Bažnyčios narį, turėjo pasiuntinybę liudyti pasauliui. Jeigu nusidėjėlis sąmoningai pasilieka nuodėmės būklėje, žeidžia Bažnyčią nukreipdamas save nuo malonės, kuri teka iš Bažnyčios, todėl jis arba ji griaua dinamiką visos Bažnyčios pašventinimo procese. Nusidėjėlis Bažnyčioje yra tarsi sausa šaka, vis dar

besilaikanti prie kamieno, bet jau daugiau nebegaunanti maitinimo iš syvų. Gyvybės medžio jėga Dievo tautos nematoma, tačiau visa ką maitinanti.

Analizuodami *Katalikų Bažnyčios Katekizmo* teiginius Nr. 1469, galime suprasti, jog būtent nuodėmė kenkia broliškai vienybei arba ją nutraukia, o atgailos sakramentas tą vienybę atnaujina arba atkuria. Jis ne tik gydo tą asmenį, kuris yra gražinamas į Bažnyčios bendriją, bet gaivina ir Bažnyčios, kentėjusios dėl vieno savo nario nuodėmės, gyvenimą. Kai nusidėjėlis priimamas atgal į šventųjų bendriją arba joje sutvirtėja, jį sustiprina dvasinės gėrybės, kuriomis dalijasi visi gyvieji Kristaus kūno nariai, tiek dar keliaujantys žemėje, tiek jau esantys dangaus tėvynėje.

Sutaikinimo su Dievu pasekmė yra kiti susitaikinimai, kurie atitaiso visa kita, ką suardė nuodėmė: atleidimą gavęs penitentas savo būties gelmėse susitaikina pats su savimi, atkurdamas savo vidinę tapatybę; jis susitaikina su broliais, kuriuos koku nors būdu buvo nuskriaudęs ir įžeidęs; jis susitaikina su Bažnyčia; susitaikina su visa kūrinija (KBK, Nr. 1469).

Norint suvokti atgailos sakramentą kaip susitaikinimą su bendruomene, labai svarbu suprasti ne tik ką sugriauna nuodėmė, bet ir suvokti, koks mano požiūris į susitaikymo sakramentą: asmeninis ar labiau teisinis? Ar mano gailestis panašesnis į Dovydo ir Petro, ar į Judo? Į tai atsakyti gali padėti suvokimas, kaip jaučiamės, prisimindami nuodėmes ir priimdami Susitaikymo sakramentą. Kas čia vyrauja: kaltės jausmas, baimė dėl savęs, gėda prieš žmogų ar vidinis skausmas dėl pažeisto sūniško/dukteriško ryšio, troškimas jį ištaisyti ir viltis, kylanti iš priimto Dievo gailestingumo?

Analizuodami Jono Pauliaus II apaštališkąjį laišką *Salvifici Doloris* „Apie Krikščioniškąją žmogiškosios kančios prasmę“ randame teiginį, jog „kančia iš tikrųjų turi bausmės prasmę, kai ji siejasi su kalte, tačiau netiesa, kad kiekviena kančia yra kaltės padarinys ir turi bausmės pobūdį“ (Jonas Paulius II, 2000, Nr. 11). Senajame Testamente tai ypatingai įrodo teisiojo Jobo paveikslas. Apreiškimas, kuris yra paties Dievo žodis, visiškai atvirai atskleidžia nekalto žmogaus kančios problemą: kančią be kaltės. Viešpats sutinka kančiomis išbandyti Jobą, jis daro tai norėdamas parodyti jo teisumą. Kančia turi išbandymo pobūdį. Atgailos tikslas yra nugalėti įvairiomis formomis žmoguje glūdintį blogį. Jos tikslas taip pat yra sustiprinti gėrį pačiame žmoguje ir jo santykiuose su kitais, ypač Dievu.

„Abiem aspektais, ir kaip gailestingumo tribunolas, ir kaip dvasinio gydymo vieta, sakramentas reikalauja pažinti nusidėjėlio vidinį gyvenimą, kad jį būtų galima teisti ir išrišti, slaugyti ir gydyti. Būtent dėl šios priežasties sakramentas numato penitento sąžiningą visų nuodėmių išpažinimą, motyvuojamą ne tik asketinių tikslų (nuolankumo ir apsimarinimo), bet ir pačios sakramento prigimties“ (Jonas Paulius II, 2001, Nr. 31).

Pirmiausia reikia pabrėžti, kad nieko nėra asmeniškiesnio bei intymesnio už susitaikinimo sakramentą, kuriame nusidėjėlis Dievo akivaizdoje stovi vienas su savo kalte, gailesčiu ir

pasitikėjimu. Būtent Susitaikinimo sakramentas leidžia teisingai ir objektyviai įvertinti savo kaltę ir grįžti į vienybę su savimi pačiu, Bažnyčia, artimu ir Dievu.

1. 5. Susitaikinimo sakramentas - kaltės suvokimo priemonė

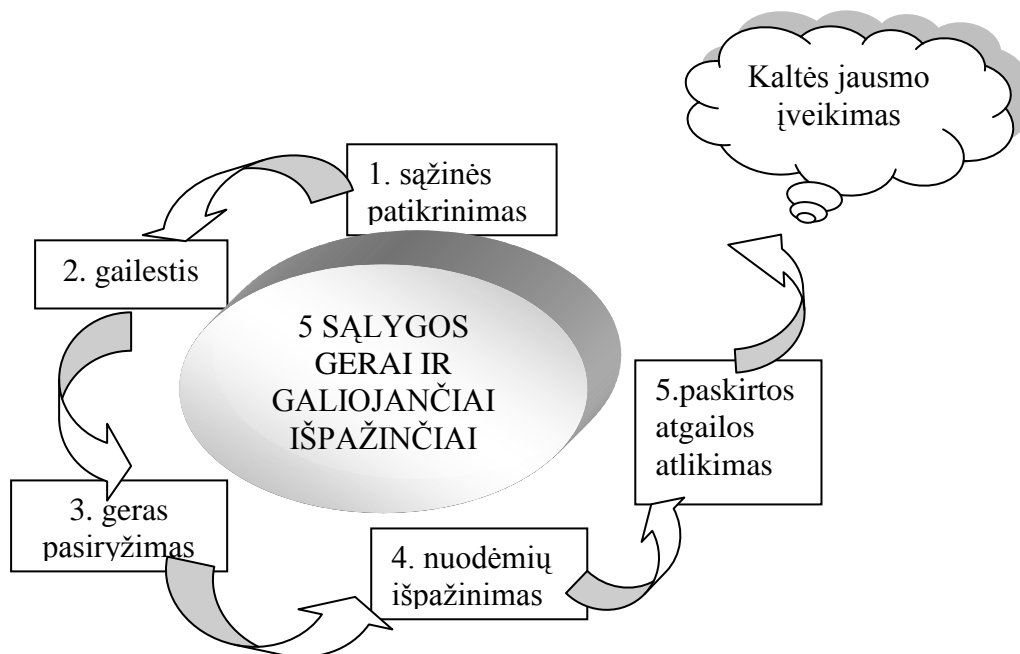
Bažnyčia nuo pat savo pradžios pripažįsta ir brangina daug įvairių atgailos formų: liturginio ar paraliturginio pobūdžio, pradant nuo gailėsčio akto per Mišias bei permaldavimo apeigų ir baigiant piligriminėmis kelionėmis, arba asketinio pobūdžio, tokių kaip, pavyzdžiui, pasninkas. Tačiau tarp visų šių aktų nė vieno nėra reikšmingesnio, dieviškai veiksmingesnio, iškilnesnio ir sykiu kaip apeigos prieinamesnio už Atgailos sakramentą.

P. Puzaras teigia, kad atgaila yra sakramentas, kuriuo per teisminį išrišimą, suteiktą teisėto teikėjo, tikinčiajam dvasiniai pasiruošus, atleidžiamos visos nuodėmės, padarytos po Krikšto ir jis susitaiko su Dievu ir Bažnyčia. Krikšto ir atgailos sakramentas atlieką panašią misiją, tačiau jie turi skirtingą esmę. Atgailos sakramentas pabrėžia teisminį išrišimą. Kaip pabrėžia P. Puzaras, atgailos sakramento teikėjas – nuodėmklausys – yra tikras teisėjas, kuris ištaria savo sprendimą. Pagal teisinį požiūrį atgailos sakramentas visų pirma laikomas teismu, kur nusidėjėlis yra kaltinamasis, o kunigas – teisėjas Dievo vietoje. Šiuo atveju pamirštamas Dievo gailėstingumas ir meilė, iškeliami žmogaus, kaip kūrinio užduotis ir teisinė - moralinė atsakomybė prieš Dievą (Puzaras, 2007).

Jonas Paulius II Posinodiniame apaštališkajame paraginime *Reconciliatio et Paenitentia* skelbia, jog „Bažnyčiai patikėta misija skelbti sutaikinimą ir būti jo sakramentu pasaulyje. Bažnyčia yra sakramentas, tai yra susitaikinimo ženklas ir įrankis, įvairiais būdais, kurių vertė nėra vienoda; tačiau visi jie padeda pasiekti tai, ką dieviškoji gailėstingumo iniciatyva trokšta suteikti žmonijai. Dangaus Bažnyčia, žemės Bažnyčia ir skaistyklės Bažnyčia slėpingai bendradarbiauja su Kristumi, kad sutaikintų pasaulį su Dievu“ (Jonas Paulius II, 2001, Nr. 11).

M. Gaudron straipsnyje „Septyni malonės šaltiniai. Išpažintis.“ teigia, jog susitaikinimo sakramentas yra velykinė Išganytojo dovana, kuri turėtų mums suteikti vidinę ramybę. Iš tiesų, juk tik nuodėmės atima iš mūsų tikrąją ramybę. Žmogus, užsikrovęs ant savo pečių kaltės našta, nebesugyvena nei su Dievu, nei su pačiu savimi. Visi malonumai, vedantys jį prie nuodėmės, negali gražinti jam prarastos vidinės ramybės (Gaudron, 2006).

Norint įveikti kaltės jausmą susitaikinimo sakramentu būtina patenkinti penkias sąlygas, būtinas gerai ir galiojančiai išpažinčiai (žr. 10 pav.):

10 pav. 5 sąlygos gerai ir galiojančiai išpažinčiai, kuri padeda įveikti kaltės jausmą (sudaryta autorės)

C. Curran, analizuodamas susitaikinimo sakramentą, pabrėžia šio gydančio sakramento reguliarumo efektyvumą ir klausia - ar tai tik pareigos atlikimas, ar norėjimas išsivaduoti iš nuodėmės pančių. Savo knygoje „Atgaila: penki sakiniai, kurie išgydys jūsų gyvenimą“ (*Confession: Five Sentences that will Heal Your Life*), autorius pabrėžia, jog priimdami susitaikinimo sakramentą, susiduriame su Dievu, kuris atneša mums taiką, laisvę ir džiaugsmą. T. Curran analizuoja penkis sakinius, kuriuos galime susieti su atgailos dalimis, pateiktomis *Katalikų Bažnyčios katekizme*. Išskirti pasiryžimai - „Aš padariau tai. Aš apgailestauju. Atleiskite man. Aš kompensuosiu tai. Aš niekada nedarysiu to vėl.“ - siejami su susitaikinimo sakramentu ir mūsų kasdienio gyvenimo įvykiais.

Išpažintis turi būti įkvėpta nuoširdaus gailesčio ir suvokiama kaip Dievo šventumo ir gailestingumo įvykis, tuomet ji bus tikras garbinimo ir pamaldumo veiksmas, kuris apsaugo nuo žalingo nuodėmės ir kaltės spaudimo (Peschke, 1997). Norint teisingai ir efektyviai patirti Susitaikinimo sakramento metu teikiamą Dievo malonę, būtina įgyvendinti ne tik šiuos žingsnius, bet ir susikurti teisingą kaltės jausmo sampratą (žr. 2 skyrių).

2. KALTĖS JAUSMO SAMPRATA

Kaltė interpretuojama, analizuojama, komentuojama, aptariama ir kaip psichologinė-emocinė būseną, ir kaip socialinis - juridinis statusas, ir kaip istorinė - politinė realybė, ir kaip metafizinė - literatūrinė būtis bei kaip religinė sąvoka.

Civilinėje teisėje kaltė suprantama objektyviai, t.y. kaip žalą padariusio asmens elgesio išorinis vertinimas pagal objektyvius elgesio standartus. Kalte civilinėje teisėje pripažįstama tai, kad asmuo nesugeba elgtis taip, kaip galima būtų protingai iš jo tikėtis. Taip kaltė yra apibrėžiama kaip teisinė kategorija (Civilinis kodeksas, 2011). Tačiau ji dar gali būti nustatoma kaip moralinė kategorija. Šia prasme kaltė yra tam tikras asmens moralinis statusas, jo elgesio vertinimas blogio ir gėrio prasme, hronologine prasme kaltės laipsnį nulemia paties asmens tikėjimas, jo požiūris, o ne objektyvus jo veiksmų vertinimas. Lietuvių kalbos žodyne kaltė apibūdinama kaip nusikaltimas, nusižengimas, nuodėmė; kaltinimas, atsakomumas. K. Sirvydas savo žodyne vartoja žodį „kaltibe“ (ją suprantant ir kaip prievolę, pareigą bei skolą).

Šiame darbe svarbus psichologinis – religinis kaltės jausmo aspektas. Tad remiantis įvairių autorių minimis nagrinėkime kaltę kaip psichologinę būseną bei atskleiskime teologinę jos sampratą.

2. 1. Psichologinis kaltės suvokimas

Centrinę vietą kaltei psichopatologijos sampratoje skiria S. Freudas. Jis pastebėjo, kad (su tam tikromis mažomis išimtimis) kiekvienas psichiškai sutrikęs žmogus išgyvena gilų kaltės pajautimą. S. Freudas priėjo išvados, kad „psichopatologiniu požiūriu didžiausia blogybė yra kaip tik kaltės jausmas. Žmogus neišsižadėtų tų jausmų, kurių išsižada, neuždarytų geležinių vartų sąmonėn tiems palinkimams, norams, kuriuos iš sąmonės išstumia, jei jam nereikėtų baimintis bausmės ir vengti kaltės prikergimo“ (cit. iš Sužiedėlis, 2011). Pastebime, jog S. Freudas kaltės aiškinimas pateikiamas neigiamame kontekste. Kiti mokslininkai kaltės religinius – psichologinius aspektus nagrinėja remdamiesi savuoju požiūriu.

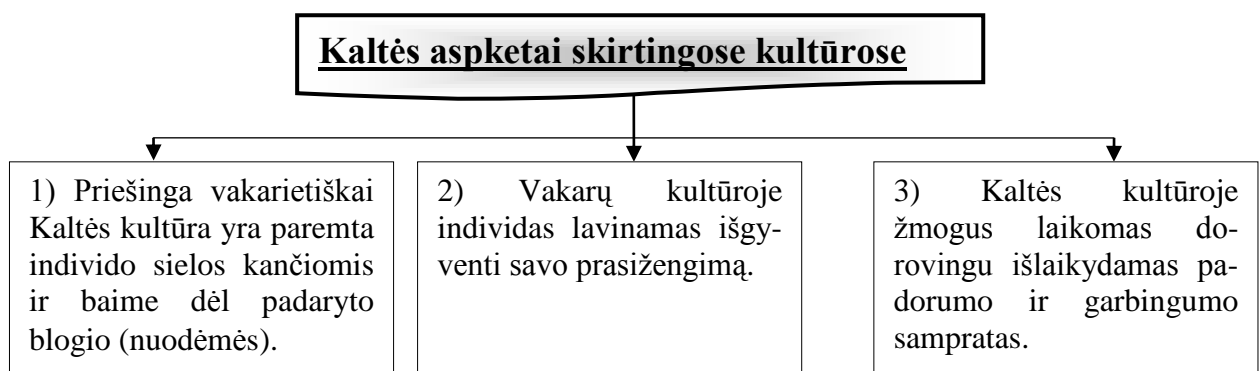
G. Mažeikis pabrėžia, kad kaltės jausmas yra Superego, savęs kontroliavimo būdas, intersubjektyvaus elgesio pagrindas, kolektyvinio kaltės jausmo prielaida. L. Donskis, remdamasis britų sociologu Entoniu Gidensu (Anthony Giddens), kaltės jausmo aspektus taiko ikimoderniai ir moderniai asmenybei. Jis teigia, „jog kaltės jausmas yra labiau būdingas ikimoderniai asmenybei, o gėdos jausmas – moderniai asmenybei. Kaip pasakytų psichoanalitikai, kaltė yra ikimoderniųjų ir ankstyvosios modernybės neurozių pamatas, o gėda tampa moderniosios etikos normų veikimo pagrindu. Skirtingai nuo gėdos, kaltė anaipol neįgalina tobulinti savo elgesio. Asmuo kaltės ar gėdos jausmu save ne tik kontroliuoja, bet ir nuolatos lygina su pasirinktu idealu, taip priversdamas

save iš subjekto virsti Subjektu“ (Donskis, cit. iš Mažeikis 2007, p. 14). Taigi kaltė suvokiama kaip teigiama, kurianti jėga, kuria turi išmokti pasinaudoti kiekvienas asmuo.

„Žmogus turi teisę būti laikomas kaltu ir nubaustas“ (Frankl, 2008, cit. iš Trimakas, 2002, p. 156). Kiekvienas asmuo turi turėti tokią privilegiją – tapti kaltu – kad išmoktų ja pasinaudoti, atsakingai pergalėtų kalte. V. E. Frankl'io vartojama frazė „privilegija tapti kaltu“ suvokiama kaip laisvo apsisprendimo teisė, kuria naudojantis galima tapti kaltu. Katu ši privilegija turi būti neatsieta nuo atsakomybės „pergalėti kalte“ – t.y. atsisteisimo už nusikaltimus, atgailos. Blogo veiksmo panaikinti neįmanoma, jo rezultatas matomas. Dėl to atsiranda kaltė, ir žmogus privalo jausti atsakomybę atitaisyti tą kalte (Trimakas, 2002).

Atitaisyti klaidas padeda atgaila, kuri leidžia pasikelti ir ištrinti blogį; „nors pats blogis nebegali būti panaikintas, bet kaltasis patiria moralinį atgimimą. Atgailaujantis žmogus viduje atsiskiria nuo to veiksmo ir išgyvendina šį atgailojimą, kuris yra vidinis veiksmas, gali atitaisyti išorinį veiksma dvasinėje plotmėje“ (Frankl, 2008, cit. iš Trimakas, 2002, p. 156). Žmogus vidinėmis priemonėmis atperka išorines savo kaltes. Kaltė yra pergalima atsiskyrimu nuo nuopuolio (padaryto blogo veiksmo), pasivergimo ir moralinės mirties. Padaryto blogio neįmanoma panaikinti, bet reikia „kalte pergalėti“ (Trimakas, 2002). Skirtingi asmenys, tautos ir kultūros kaltės jausma supranta ir įveikia savais metodais, būdais.

R. Benedikt studija apie japonų dorovines ir kultūrinę nuostatas, 1946 m. išleista pavadinimu „Chrizantema ir Kalavijas“ pabrėžia tris kaltės aspektus skirtingose kultūrose (Benedikt, 2004, cit. iš Šerpetis, 2007) (žr. 11 pav.).

11 pav. *Kaltės aspektai skirtingose kultūrose pagal R. Benedikt (1946), (sudaryta autorės)*

R. Benedikt ypatingai susieja kaltės bei gėdos fenomeną. Tą patį daro ir A. Giddens stengdamasis rasti skirtumų tarp kaltės ir gėdos. A. Giddens įsitikinęs, kad įvertinant kalte ir gėdą, jų reikšmės asmens tapatumui požiūriu, jų skirtumą rodo tai, kad kaltė neturi pozityvaus koreliato, atitinkančio išdidumą arba savigarbą (Giddens, 2000). Psichologas E. Kubany tvirtina, kad kaltė

fenomenologiškai yra apibrėžiama kaip nemalonus jausmas, kai jaučiamės kalti ar gailimės nepasielgę kitaip.

R. Pranskūnienė nagrinėdama kaltės aktualumą (post)modernioje kultūroje, priėjimo išvados, jog „kaltė suvokiama kaip neigiamas, persekiojantis, slegiantis jausmas, tačiau kartu jis yra ir sąžinės balsas, vedantis prie savo gyvenimo kokybės apmąstymų“ (Pranskūnienė, 2007, p. 99).

J. Dieliautas remdamasis vienu iš pirmųjų psichologų teigia, kad kaltė - tai nepasitenkinimo savimi ir kitais kultūrinė išraiška. Nagrinėdamas kaltės temporalumą, J. Dieliautas teigia, jog visados esanti kaltė rodo savo išraišką, atspaudą, žymę, dėmę, pėdsaką, vedančius kažkur toliau. Kaltė išraiškinga, nes ji reiškiasi konkrečiu arba paslėptu pavidalu. Kalbėdamas apie kaltės kilmę, autorius pabrėžia, jog kaltė nebūtinai nenusipėjama ir beviltiškai abstrakti, kai kada ji netikėtai išskyla, išnyra konkrečiose socialinėse situacijose, komunikacijos keblumuose, netikėtose sąveikose, įžvalgose. Kaltė sąmonės lygmenyje yra intencionali kaltė. Tačiau ši intencija yra ne tik vidinėse sąmonės struktūrose, ji nuolat reiškiasi ir manifestuojasi ir išorėje, socialinėje, kultūrinėje aplinkoje. Tad galime suprasti, jog kaltės intencija „tai ne visada tiesiogiai matoma labirinto gija, tai vingiuota ir daugiakryptė žmogiškos veiklos minties linija“ (Dieliautas, 2007, p. 47). Norint suprasti šią kaltės suvokimo pynę, būtina suprasti patį žmogaus buvimo būdą pasaulyje. Mūsų buvimas pasaulyje yra kupinas pačios įvairiausios kaltės. „Buvimas kaip toks yra kaltė“ (Heidegger, 2002, p. 285 cit. iš Dieliautas, 2007, p. 48). Tad kaltės negalime išvengti, nes tuomet griūtų pamatinės ir prigimtinės žmogiško egzistavimo ir elgsenos struktūros.

G. Šironienė pateikia fatalistinę kaltės sampratą, kur gailėsčio vardan viską atleidžiant, kaltė iš žmogaus nusikaltimo paverčiama likimo žaismu. Užuo save kaltinus, save laikoma tik likimo auka, kuriai buvo padaryta neteisybė, o pačios kaltės akivaizdoje nesijaučiama išskirtinai kaltu. Fatalistams kaltę labiau liudija teisingumą įgyvendinančios organizacijos, negu jų pačių sąžinė. Tad tikram humanizmui pagrįsti kaltės jausmą yra permaža. Kaltės jausmas nežadina žmogaus veiklai ir gyvenimui, bet žmogų tiesiog paralyžuoja. Nenušviestas moraline šviesa, kaltės jausmas virsta beprasmišku savęs graužimusi nežinia dėl ko. O tai gresia išaugti paprasta psichoze, naikinančia gyvybinę ir dvasinę energiją (Šironienė, 2011).

Egzistenciniu požiūriu kaltės funkcionavimas gali būti nusakytas ir apibrėžtas keliais parametrais:

- Pirmas kaltės aspektas susijęs su galimybių netekimu.
- Antrasis egzistencinės kaltės tipas vystosi kaip vienovės nebuvimas tarp artimų žmonių.
- Trečia egzistencinės kaltės forma susijusi su žmogaus atsiskyrimu nuo gamtos. Kultūrinis, socialinis žmogaus būvis diskomfortiškas. Antropologine prasme žmogaus padėtis pasaulyje pasižymi tam tikru nuolatiniu nestabilumu (Dieliautas, 2007).

Išanalizavus kaltės sampratą įvairių kultūrų, epochų kontekste, galime suvokti, jog tik prisiėmus atsakomybę už padarytą moralinį blogį, sustabdoma žala. Toks psichologinis kaltės suvokimas veda link atgailos, o kartu ir religinės kaltės apibrėžimo.

2. 2. Teologinė kaltės samprata

Teologiniuose darbuose kaltė dažnai tapatinama su nuodėme, nors H. Vorgrimler „Naujajame teologijos žodyne“ pabrėžia, jog „kaltė skiriama nuo nuodėmės: nuodėmė veikia žymi akta (nuostatos ir veiklos plotmėje), tuo tarpu kaltė - iš to kylanti susipančiojimą su tuo, kas yra kaltinančio sąžinės nuosprendžio objektas“ (Vorgrimler, 2003, p. 266). Nors daugelis mokslininkų, mąstytojų ir teologų šias dvi sąvokas sutapatina.

Nagrinėjant istorinius susitaikinimo sakramento aspektus, pastebėjome, jog Vakarų Bažnyčios tėvai nuodėmės turinyje išryškina netvarką ir neklusnumą Dievo teisės atžvilgiu, o Rytų Bažnyčios nuodėmės tikrovės sampratoje iškyla tokie nuodėmės aspektai kaip nedėkingumas, meilės ryšio pažeidimas, Dievo atvaizdo žmogaus sieloje užtemdymas. Taigi netvarka, neklusnumas, nedėkingumas ir meilės ryšio pažeidimas yra susijęs su žmoguje kylančiu neigiamu kaltės jausmu, kuris gali būti paverčiamas į teigiamą galią atleidimo pagalba.

Atleidimo sampratą nagrinėjant filosofiniu požiūriu paliečiamos žmogaus, kaip moralios būtybės, sąžinės, laisvės, kaltės problemos. Pripažinę žmogaus laisvę, pasmerkiamo jį amžinam kaltės jausmui. H. Carossa kaltę pavadino „didžiąja tamsia žmogaus palydove“ (Beresnevičienė, 2005, p. 87). Į atleidimo procesą pažvelgus per tikėjimo prizmę, kalte vadiname ne „tamsiąją“ gyvenimo pusę, bet kuriančiąją, kuri padeda suvokti blogį ir išmukti iš jo išsivaduoti.

Žinoma, būdamas laisvas, žmogus tampa moralia būtybe, jis pasirenka gėrį arba blogį. Blogio pasirinkimas skatina žmogų jausti kaltę. Bet kas gali žmogui atleisti kaltes? Pasak Girniaus, atsakymas į šį klausimą priklauso nuo pozicijos, kurioje yra žmogus. Teisiniu požiūriu „neturime teisės teisti savo artimuosius, kaip neturime teisės nė jų kaltes atleisti“ (Girnius, 1998 cit. iš Beresnevičienė, 2005, p. 87). Religijos doktrina pristato kitokią požiūrį, kuris atspindi esminiuose Sutaikinimo sakramento elementuose:

1. Šventosios Dvasios veikimu atsiverčiančio žmogaus veiksmai ir
2. Kristaus vardu atleidimą suteikiančio bei atsilyginimo pobūdį nustatančio kunigo išrišimas.

Taigi tikėjimo dėka kitas žmogus, t.y. kunigas, turi teisę atleisti mūsų kaltes Dievo vardu, kai mes išpažįstame savo nuodėmes.

Prieš išvardydamas žodį „nuodėmė“, Biblija atskleidžia mums jos radimosi istoriją (Pr 3,1-13). Čia negalioja principas: pirma - teorija, paskui - praktika, atvirkščiai - iš praktikos daromos pagrindinės

išvados. Kelią į šį pasaulį nuodėmei atvėrė klastingas klausimas: “Kodėl Dievas taip pasakė?” (Pr 3,1). Vadinasi, nuodėmė yra veiksmas, nukreiptas prieš Dievo valią. Geriausias veidrodis pažinti savo nuodėmingumą yra Dešimt Dievo įsakymų (Iš 20,1-17) ir Jėzaus Kalno pamokslas (Mt 5-7). Kas gyvena be Dievo žodžio, tas nežino Dievo valios, tuo būdu jau savaime ir nuolatos gyvena nuodėmingai. Pirmą kartą Biblijoje pavartotas žodis, įvardijantis nuodėmę (hebr. chattath) Pr 4,7, reiškia nukrypimą nuo tikslo. Taip pat verčiamas ir graikiškas žodis “hamartia”. Kitos žodžio “nuodėmė” reikšmės yra išklydimas, iškraipymas (hebr. avon), pyktis, blogis (hebr. raa), prievartavimas (hebr. chamas), pikti kėsmai (hebr. rescha). Bet koks neteisumas jau yra nuodėmė: “Vargas tam, kuris stato sau namus neteisumu, menes neteisingumu” (Jer 22,13).

Naujajame Testamente nuodėmė apibrėžiama taip: „Visa, kas daroma ne pagal įsitikinimą, yra nuodėmė” (Rom 14,23). Jn 16,9 Jėzus didžiausia žmonių nuodėme įvardija ryšio su juo neturėjimą: „Dėl nuodėmės - kad netiki manimi”. Nuodėmė labiausiai trikdo Dievo ir žmogaus santykį. Kas atsivertimu ir atgaila neištiesins savo kelio (1Jn 1,9), pajus neišvengiamas paklydimo pasekmes: „Atpildas už nuodėmę - amžinoji mirtis” (Rom 6,23).

E. Fromas knygoje „Turėti ir būti“ nuodėmę tapatina su nepaklusnumu Dievo valiai. Nepaklusnumas tiek religiniu, tiek teisiniu požiūriu paverčiamas religine kategorija – nuodėme. Pasak E. Fromo, žmonės paiso įstatymų ne tik todėl, kad bijo, bet ir todėl, kad nepaklusdami jaučiasi esą kalti. Ši kaltės jausmą gali panaikinti tik atleidimas, suteikiamas paties autoriteto (Fromas, 1982).

E. Fromas nusidėjimo ir atleidimo procesus sujungia į vientisą grandinę, kurią galima pavadinti užburtu ratu, nes kiekvienas nepaklusnumo aktas dar labiau stiprina paklusnumą. Nusidėjęs žmogus nepaklūsta (nuodėmė), jaučia kaltę - atlikdamas bausmę iš naujo paklūsta ir tik tada pasiekia atleidimą. Galime teigti, jog kaltės pojūtis ar jausmas yra papročių laužymo sąmonė; nebūtinai tai yra nuodėmė. Nėra tikros nuodėmės, kada nėra sąmoningos neištikimybės Dievybei. Galimybė kaltės jausmą suvokti yra transcendentinio savitumo ženklas žmonijai (Fromas, 1982).

Tik dažnas ir pagarbus susitaikinimo sakramento praktikavimas net ir tada, kai tik lengva nuodėmė sužaloja žmogaus sielą, yra labai vertinga. Dažna išpažintis nėra tik ritualinis kartojimas, tik psichologinė mankšta. Išpažintis - tai žmogaus pastangos pasiekti tobulybę, kurią sugriauna nuodėmė (John, Hardon, 1998).

Pats žmogus atgaila savo kaltės neįveikia, neišsivaduoja iš padaryto blogio, o tik pasiruošia, kad Dievas jam atleistų. Kaltės pripažinimas ir atsivertimas naujam gyvenimui – Dievo iniciatyva (Trimakas, 2002). Norint teisingai suvokti kaltę ir priimti Dievo malonę, reikia atitaisyti padarytus blogus moralinius sprendimus, atrasti kaltės religinius ir psichologinius aspektus.

3. KALTĖS JAUSMO RELIGINIAI ASPEKTAI

Šiandien viešojoje erdvėje dažnai nebevertojamas žodis nuodėmė. Pasaulietinėje psichologijoje beveik nerasime nuodėmės sąvokos. Psichoterapijoje pamirštama žmogaus blogio problema. Žvelgiant į teologinius aspektus, religinė kaltės samprata beveik visuomet yra siejama su nuodėme. Analizuojant kaltės jausmą, turime suprasti, jog kaltė ir nuodėmė yra tas pats aktas, bet nepamiršti, kad nuodėmės suvokimas kyla tik iš tikėjimo, tik žvelgiant į Dievą jo paties šviesoje. Teologijoje negalima pamiršti žmogaus blogio problemos, būtina su ja kovoti.

Kiekviena nuodėmė turi du elementus:

1. nukrypimą nuo žmogaus galutinio tikslo, todėl šiuo atveju veiksmas tampa blogas;
2. valingumą, todėl veiksmas tampa toks, už kurį žmogus yra atsakingas.

Nuodėmė yra Kristaus kančios, žmogaus – Šventosios Dvasios buveinės – ir mistinio Kristaus kūno, kurio nariu yra žmogus, paniekinimas.

Nuodėmės įvairiais atžvilgiais skirstomos:

- Gimtoji nuodėmė, asmeninė nuodėmė
- Habituali nuodėmė – aktuali nuodėmė
- Įvykdymo nuodėmė – apleidimo nuodėmė
- Išorinė nuodėmė – vidinė nuodėmė
- Formali nuodėmė – materialinė nuodėmė
- Nežinojimo nuodėmė – silpnumo nuodėmė – piktybiškumo nuodėmė
- Nuodėmės prieš Dievą, prieš save ir prieš artimą
- Nuodėmė prieš Šventąją Dvasią, dangaus keršto šaukiančios nuodėmės ir septynios didžiosios nuodėmės
- Sunkioji nuodėmė – Lengvoji nuodėmė (Puzaras, 2007).

Kalbėdamas apie nuodėmės prigimtį K. H. Peschke pabrėžia, jog nuodėmės suvokimas yra susijęs su kaltės jausmu. „Nuodėmė visuomet apima moralinę kaltę ir moralinė kaltė visuomet suponuoja nuodėmę“ (Peschke, 1997, p. 290). Galime teigti, jog nuodėmė ir kaltė egzistuoja kartu. „Nuodėmė išreiškia tiesą, kad žalingas (neteisingas) veiksmas yra moraliai blogas ir įžeidžia Dievą. Kaltė savo ruožtu reiškia, kad žmogus atsakingas už blogį, ir kad blogis priskiriamas jam kaip atsakingam veikėjui“ (Peschke, 1997, p. 290).

3. 1. Biblinis kaltės suvokimas

Kaltės ir nuodėmės reikšmė Šventajame Rašte didelė, nors jis ir nepateikia aiškios šių sąvokų sampratos. Nuodėmės, kuri sukelia kaltės jausmą, prigimtis atsiskleidžia kaip atsisakymas atsiliepti į Dievo meilės iniciatyvą (Peschke, 1997).

- Senajame Testamente nuodėmė – tai nusižengimas Dievo įstatymui ir valiai, nepaklusimas Viešpaties įsakymams, paliepiams (Įst. 28, 15 – 68; Jer 3,25). Šventajame Rašte ypač pabrėžiama nuodėmė – kaip Dievo sutarties užmiršimas (pvz., Jer 3, 19 – 2į; 16, 10 – 13; Oz 1 – 3; Ez 16, 59), nusigręžimas nuo Jo ir nedėkingumas (Iz 1, 2 – 4; Am 3, 2). (Peschke, 1997).
- Adomo ir Ievos nuodėmė rojuje aprašoma kaip sąmoningas nusižengimas dieviškajai tvarkai (Pr 3). Nuodėmė kartais yra laikoma neapykanta Dievui (Iš 20, 5; Įst 5, 9; Ps 139, 21).
- Nuodėmė – tai Dievo sutarties (sandoros) užmiršimas (Jer 3, 19 – 25; 16, 10 – 13; Oz 1-3; Ez 16, 59), nusigręžimas nuo Dievo ir nedėkingumas Dievui (Iz 1, 2 – 4; Am 3, 2).
- Naujasis Testamentas, kuriame remiamasis Jėzaus gyvenimu, išgrynina ir pagilina nuodėmės sampratą bei pripažįsta tik moralinius, o ne kulto pažeidimus.
- Naujasis Testamentas nuodėme pripažįsta tik moralinius, o ne kulto pažeidimus. Blogis veikia širdyje (Mk 7, 1 – 23; Mt 23, 25).

Nuodėmė pateikiama kaip prieštaravimas gailestingumui ir nusižengimas meilei, t.y. savanaudiškumas ir neapykanta (Lk 7, 47; 1 Jn 4, 7 – 20). Šv. Jono ir Šv. Pauliaus raštuose nuodėmė yra nusigręžimas nuo šviesos (Jn 3, 19; 8,12; 1Jn 2, 8 – 11; Ef 5, 8 – 14) ir tiesos (Jn 8, 44; Pom 1, 18, 25), todėl nuodėmė yra tamsa ir melas, nuodėmė yra nepaklusnumas Dievui (Ef 5, 6) (Peschke, 1997).

O. J. Augustyn SJ analizuodamas Judo ir Petro gailestį, pabrėžia jog ne kiekvienas kaltės jausmas išreiškia tikrą gailestį dėl nuodėmės ir atsivėrimą Dievo gailestingumui. Kiekvienas turėtų ugdyti tikrą gailestį dėl nuodėmių, kuris prabyla kaltės jausmu ir veda šventumo link (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Tikro gailesčio atpažinimo kriterijai pagal O. J. Augustyn SJ (2010)

Tikras gailestis	Klaidingas gailestis
Padeda žmogui pripažinti savo nuodėmę, bet kartu nuo jos atitraukia, dėmesį atkreipdamas į Dievą ir jo gailestingumą.	Neprapažįsta savo nuodėmės, bet ir neatitraukia nuo jos, koncentruoja į save ir sukasi apie save.
Žmogus supranta, kad jis pats negali savęs nubausti už nuodėmę, atlyginti už padarytą blogį. Todėl meldžia nukryžiuotą Jėzų, kad jis pats priimtų jo kalnę, neštų jo pasekmes.	Žmogus iš savo puikybės neprašo, kad kas kitas priimtų jo nuodėmės padarinius. Pats save baudžia, kaip Judas.
Žmogus išsivaduoja ir baimės dėl savo nuodėmių ir visų pirma vadovaujasi meile.	Žmogus visų pirma vadovaujasi baime, bijo savo elgesio padarinių nejaučia ar nepriima Dievo meilės, todėl nuolat jaučia grėsmę.
Žmogus priima savo nuodėmingą praeitį, tačiau atitrūksta nuo jos ir su viltimi eina į ateitį.	Žmogus nepajėgia atitrūkti nuo praeities. Nemoka mokytis iš savo klaidų ir su viltimi žvelgti į ateitį.

1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

Žmogus dėmesį kreipia į savo santykį su Dievu, atleidžiančiu Tėvu.	Nėra asmeninio ryšio, o teisiniai aspektai. Pažeisto įstatymo suvokimą lydi bausmės būtinumo suvokimas.
Žmogus sugeba atskirti nevalingus netvarkingus troškimus, mintis ir jausmus nuo padarytos nuodėmės.	Žmogus kaltina save ir dėl netvarkingų minčių jausmų kurie nėra valingi.
Nuodėme nelaiko formalaus įstatymo pažeidimo ir nejaučia būtinumo jo išpažinti.	Žmogus save kaltina ir dėl nesąmoningo įstatymo sulaužymo, jausmų nerimą, jei išpažintyje to nepasakytų.
Nejaučia kaustančios gėdos, kuri padaro negalimu prisipažinimą sau ir kunigui.	Jaučia kaustančią gėdą, kuri ap sunkina ar kartais visai padaro negalimu prisipažinimą.
Įgalina objektyviai įvertinti savo kaltę. Jos nedidina ir nemažina.	Nemoka objektyviai įvertinti savo kaltės, todėl linkęs į kraštutinumus.
Tikras gailestis už nuodėmes yra vienalytis, harmoningas jausmas.	Neteisingas – suskilęs tarp perdėto savęs kaltinimo ir visiško nekaltumo.
Žmogus priima save su viskuo, ką turi.	Nemoka susitaikyti su savimi, teisingai savęs įvertinti.

Analizuojant O. J. Augustyn SJ tikro gailesčio atpažinimo kriterijus, pastebime, jog liguistą kaltės jausmą lydi išsigąstis dėl savęs paties, bausmės laukimas ir noras teisiniu pagrindu ištaisyti savo klaidas, tokiu būdu pašalinant kaltės jausmą. Tikras gailestis – tai abipusės meilės ryšys, noras panaikinti kaltę, ištaisyti klaidas, atitaisyti pažeistą artimą santykį dėl meilės. Netikro gailesčio metu egzistuoja kaltės jausmas, kuris kyla dėl baimės, priešingu atveju - tobulas gailestis – sukelia kaltę, kuri nebijo pripažinti savo suklydimų, žmogus yra pasirengęs priimti bausmę.

Biblijos pasakojimuose randame du skirtingus veikėjus (Judą bei Petrą), kurių veiksmai bei jausmai atskleidžia tobulos ir liguistos kaltės suvokimą bei patirtį.

3. 1. 1. Kaltė apaštalų Judo ir Petro požiūriu

Judas po išdavystės gailisi, grąžina pinigus, visiškai pasimeta jausdamas sąžinės priekaištus ir klaidingai mano esąs atmestas. Giliausias jo pasimetimo šaltinis yra jo puikybė: mato savo klaidą, bet nebepastebi Jėzaus gailestingumo. Dėl puikybės žmogus verčiau nori pražūti, negu prašyti Dievo atleidimo. Jo kaltės jausmas yra liguistas, nes veda į nusiminimą ir savižudybę. Žmogus pats save nori nubausti už nuodėmę. Tai nepadedą išsivaduoti, o veda į susinaikinimą. Jėzaus aukos nebūtų reikėję, jei pats žmogus galėtų atgaila išsivaduoti iš savo kalčių (Augustyn SJ, 2010).

Petro nuodėmė taip pat didelė. Tačiau ją suvokęs, išeina ir pravirksta. Kaltė yra visada išdidi: „aš žinau geriau; man nieko blogo neatsitiks...“ Kaltė pagriebia manąjį „Aš“. Tačiau tik toks asmuo gali išsivaduoti iš tos kaltės kalėjimo, kuris kaip apaštalas Petras, dar gali susigraudinti dėl savo poelgio (plg. Lk 22, 62). „Esu kaltas“, gali tarti tik tas, į kurį Viešpats pažvelgė gailiai. Kada Jėzus klausė trečią kartą Petro: „Ar myli mane?“, jis jau atsako: „Tu Viešpatie viską žinai, tu žinai, kad tave myliu“ (Jn 21, 17). Petras nesako: „esu kaltas“, bet tik „tu Viešpatie viską žinai“. Jis žvelgia į kaltę ne savo žmogiškomis akimis, bet Viešpaties akimis. Tas Dievo visažinojimas mums duoda atleidimą. Meilė, nors būtų kaip garstyčios grūdelis, jis pajudina kalnus (Trijonis, 2002).

Sunku pasakyti, kurio nuodėmė didesnė, nes ji matuojama ne tik išoriniu pasireiškimu, bet ir širdies nusistatymu. Petro nuodėmė vis tik nenuvedė jo į mirtį, o padėjo dar labiau susisieti su Jėzumi. Kaltės jausmas jam tapo sąžinės balsu, kuris vedė į atsivertimą (Augustyn SJ, 2010). Petras su ašaromis apgaili savo elgesį, o Judas, nustojęs savivertės, ima ir pasikaria. Pirmojo kaltės jausmas plaukė iš brandžios sąžinės, o antrojo iš tironiško superego. Abiejų elgesys buvo nusikaltimas, abu jautėsi nusidėję. Bet vieno kaltė vedė į gailėtį ir susitaikymą, kito į desperaciją ir savižydybę. Taigi, Petro atveju kaltės jausmas buvo autentiškas ir sveikas, o Judo – neurotinis ir infantiliškas.

Kiekvienam mūsų svarbu išsivaduoti iš Judui būdingo kaltės jausmo, kylančio iš puikybės ir išmokti pripažinti savo kaltybes kaip Petru. Didžiausias blogis ne pati nuodėmė, o su ja susijusi puikybė, kuri uždaro žmogų savo nuodėmėje ir neleidžia atsiverti Dievo siūlomam atleidimui. Būtina suvokti, jog Dievas ya gailestingas ir visada pasiruošęs dovanoti mūsų kaltybes. Savo gailestingumą Dievas įrodo „Sūnaus Palaidūno“ pavyzdžiu.

3. 1. 2. Dievo gailestingumas „Sūnaus Palaidūno“ parabolės kontekste

Evangelijos pagal Luką penkioliktas skyrius pristato „Sūnaus Palaidūno“ istoriją. Kiekvienas žmogus yra tarsi šis sūnus palaidūnas, kurį vilioja pagunda atsiskirti nuo tėvo ir gyventi atskirai. Paragavęs šios „Laisvės“, žmogus nusivilia ir atsiranda troškimas grįžti į bendrystę su tėvu (Jonas Paulius II, 2001, Nr. 5). Dievo gailestingumas nedaro jokio skirtumo tarp nusidėjėlių ir teisiųjų - tai yra pagrindinis požiūris, kuriuo evangelistas pristato Dievo gailestingumo apsireiškimą (Moioli, 1996).

„Sūnaus Palaidūno“ parabolė komentuoja Jėzaus tikslą – nusidėjėlių atpirkimą. „Ne sveikiesiems reikia gydytojo, bet ligoniams. Aš atėjau šaukti į atgailą ne teisiųjų, bet nusidėjėlių“ (Lk 5, 31-32). Luko Evangelija perteikia Dievo dėmesį atgailos bei susitaikinimo kilnumo esmei, kartu ši tema turi būti visą laiką suprantama kaip kvietimas priimti Dievo karalystę (Moioli, 1996).

Nuodėmė negali būti traktuojama be Dievo gailestingumo sampratos. Lukas yra tas evangelistas, kuris sugeba sugrupuoti skirtingus Jėzaus skelbimo apie nuodėmę aspektus, kurie

atskleidžia Dievo gailestingumą (Moioli, 1996). „Sūnaus Palaidūno“ parabolėje tai ypatingai pastebima. Tėvas bėga priešais sūnų, kuris grįžta, ir po to, kai jį apkabina ir išklauso jo išpažinimą, jį veda į džiaugsmingą dangišką puotą. Didžiausią išpūdį daro tai, kaip šventiškai ir šiltai tėvas sutinka grįžtantį sūnų: tai Dievo, pasirengusio visada atleisti, gailestingumo ženklas (Leon-Dufour, 1967).

Analizuodamas palyginimą apie „Sūnų Palaidūną“, A. Maceina nusidėjėliu įvardina žmogų išvykusį pasaulio netikrybėn, kuris suvokia smunkančią savo padėtį, keliasi ir grįžta pas paliktą tėvą, jausdamasis esąs nebevertas vadintis sūnumi, todėl šiam taria: „Priimk mane bent samdiniu!“ (Lk 15, 19). Sūnus palaidūnas apmąsto savą būklę, suvokia savą nuopuolį ir pasiryžta keltis. Tačiau tuo jis anaipol nepašalina kaltės bei nevertybės. Didžiulis tėvo džiaugsmas sūnui grįžus yra prasminga šios kaltės bei nevertybės išraiška (Maceina, 2006). Prisipažinimas suklydus bei grįžimas pas mylintį Dievą – nepanaikina kaltės jausmo, bet leidžia šį jausmą išgyventi objektyviai, randant kaltės prasmę.

Sūnaus Palaidūno istorija - tai nedėkingas pasitraukimas nuo Viešpaties, gyvenimo prasmės netekimas pasitraukus nuo Dievo. Galime sakyti, kad susitaikinimas pirmiausia yra dangiškojo Tėvo dovana. Ši parabolė yra neprilygstama istorija apie Dievo - Tėvo, siūlančio savo grįžusiam sūnui, susitaikinimo dovana. Čia yra apibūdinama mūsų padėtis ir pateikiamas būdas, kuriuo turėtumėm eiti, norėdami kaltės jausmą išgyventi kaip kuriančią jėgą. Jaunesnysis sūnus, trokštantis sugrįžti į tėvo glėbį ir gauti atleidimą, žymi tuos, kurie savo širdies gelmėje jaučia susitaikinimo ilgesį (Nouwen, 1999). Pastebime, jog daugelio tikinčiųjų požiūris į nusidėjėlius yra kaip vyresniojo sūnaus, tačiau tėvo gailestingumas yra nugalintis brolių tarpusavio nesupratingumą bei priešišumą (Jonas Paulius II, 2001, Nr. 5).

Dievo gailestingumas pasiekia viršūnę, kada į žemę yra atsiunčiamas Sūnus kaip iššūkis prieš nuodėmę. Dėl to nuodėmė Naujajame Testamente negali būti suprantama šalia Kristaus paslapties. Šv. Jonas nuolat pažymi šią Kristaus pergalę: „Aš jums tai kalbėjau, kad manyje atrastumėte ramybę. Pasaulyje jūsų priespauda laukia, bet jūs būkite drąsūs: aš nugalėjau pasaulį!“ (Jn 16, 33). Jėzus Kristus yra atpirkimo auka už mūsų nuodėmes. „Jis yra permaldavimas už mūsų nuodėmes, ir ne tik už mūsų, bet ir už viso pasaulio“ (1Jn 2, 2). Kristus ir Jo gailestingumas yra ta priemonė, kuri nugalinti kaltės jausmą ir leidžia patirti ramybę.

Jonas Paulius II pakartoja šią mintį, skatindamas tikinčiuosius naudotis atgailos sakramento malonėmis kaip galima dažniau. Šiuo sakramentu yra atnaujinamas mūsų dvasinis užsidegimas ir šventumo, tobulumo siekimas. Kiekvienam būtina išgirsti gailestingumo žodžius, siekiant sunaikinti kaltę, kuri veda į neviltį (John, Hardon, 1998).

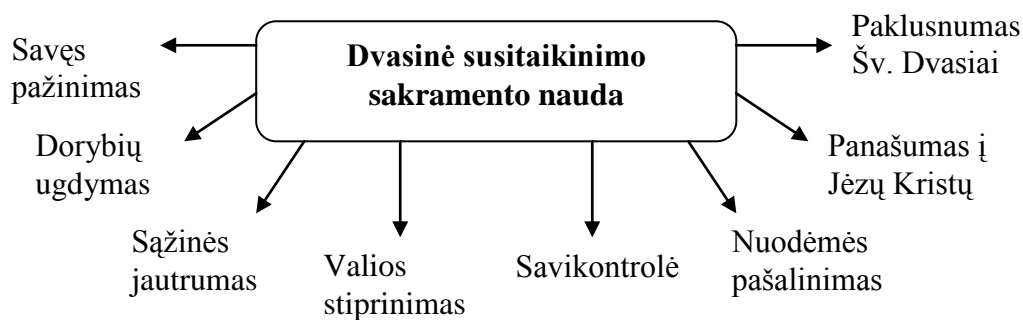
Jorge Medina Estèvez kalba kiekvienam asmeniui: teigdamas ir ragindamas, jog „tas sūnus esi tu. Jį sekei jo nedėkingume. Tai sek jį ir atsivertime, jo nusižeminime, jo sugrįžime į Tėvo namus. Tavo Tėvas, Dievas, pilnas gailestingumo tavęs laukia. Jei neklausysi jo balso, tai ir toliau žėisi jo

širdį mėgindamas jo kantrybę. Neatidėliok savo sugrįžimo: antraip būsi vienintelis pralaimėtojas. Atsimink nuolatos, kad laikas tau nepriklauso, ir kad neturi jokio tikrumo dėl to, kas tau nutiks rytoj“ (Estèvez, 2010, p. 7).

Jėzus sako: „Sakau jums, taip ir danguje bus daugiau džiaugsmo dėl vieno atsivertusio nusidėjėlio negu dėl devyniasdešimt devynių teisiųjų, kuriems nereikia atsiversti“ (Lk, 15, 7). Atsivertimas – tai Dievo gailestingumo ir meilės patyrimas, kaltės išgyvenimas susitaikinimo sakramento metu. Susitaikinimas, atsivertimo metu, suteikia sunkiai išmatuojamą dvasinę vertę, kada kaltės jausmas tampa kuriančia jėga.

3. 2. Dvasinė Susitaikinimo sakramento vertė

Tyrimų metu yra nustatyta dvasinė nauda, reikšmė, kurią gauna asmenys dažnai išpažįstatis savo nuodėmes ir pripažindami savo kaltes (žr. 12 pav.).

12 pav. Dvasinė nauda, kuri gaunama susitaikinimo sakramento metu, (sudaryta autorės, pagal John, Hardon, 1998)

1. Augantis savęs pažinimo poreikis. Dažnai esame akli ir nepastebime savų trūkumų ir silpnybių. Mes puikiai matome kitų klaidas, tačiau liekame abejingi savosioms. Kiekvienas asmuo susidūręs su pagunda turi pripažinti savo neišmanymą, kaltę ir bejėgiškumą. Norint išsiugdyti nuolankumo jausmą, gyvybiškai būtina melsti Dievo malonės pamatyti save tokius, kokie esame iš tikrųjų. Susitaikinimo sakramentas padeda pripažinti savo kaltę per Dievo malonę, ugdo kiekvieną nusidėjėlį tobulinti savo vidinį pasaulį.
2. Blogų įpročių korekcija. Žalingi įpročiai, arba kitaip ydos, mūsų gyvenimuose atsiranda nuolat kartojant blogus veiksmus ar darbus. Žalingus įpročius pakeisti į jiems priešingas dorybes gali reikėti labai daug laiko. Bet su Atgailos sakramento malone, mes galime įveikti šias ydas per rekordiškai trumpą laiką, net kai žmogus visiškai to nesitiki.
3. Sąžinės tyrumas. Pirmiausia kiekvienas turime suvokti, ką reiškia „švari sąžinė“. Turėdami tyrą sąžinę, kiekvienu gyvenimo momentu jaučiame ir matome, kaip teisingiausia elgtis, ką ir kaip reikia daryti. Švarios sąžinės priešingybė yra mieguista, nuobodė sąžinė. Šiuo atveju

žmogus, įvykdęs blogybę, savo viduje nejaučia jokių priekaištų, nuodėmę priima kaip natūralų reiškinį, nors suvokia, kad tai neteisingas veiksmas. Atgailos sakramentas nuskaistina mūsų protą ir padeda atpažinti Dievo valią įvairiuose gyvenimo situacijose. Dėl Šventosios Dvasios veikimo, mes suvokiame, ko Dievas iš mūsų trokšta net nemastydami apie tai, priimant moralinius sprendimus, žinome ką ir kaip reikia daryti.

4. Valios sustiprinimas. Mes visi turime laisvą valią. Galime pasirinkti tai, ko norime, ir atmesti tai, ko nenorime. Kristus mums įsakė mylėti vieni kitus, kaip Jis mus mylėjo ir net mirė dėl mūsų išganymo. Tačiau šiandieninėje visuomenėje mes tapome savimylės: žudome negimusius kūdikius, nepripažįstame savo kalčių ir pan. Ar mes kada nors rasime drąsos pripažinti viso pasaulio nuodėmes ir stoti į kovą dėl Dievo teisingumo ir Jo valios įvykdymo? Kiekvienam būtina sakramentinė išpažinties malonė, norint pateikti Dievo valią šiandieniniam pasauliui. Reikia daug valios siekiant įveikti šį „savistabmeldystės“ amžių – ši malonė būtina krikščionybės išlikimui.
5. Pasiekta išganinga savikontrolė. Savikontrolė – tai man tikra atrama, kuri veikia per mūsų impulsus, troškimus ir emocijas. Savikontrolės mechanizmas priklauso nuo to, ką mes vadiname „atrama“. Mūsų tikėjimo tiesos teigia, jog gimstame turėdami puolusio žmogaus prigimtį. Dar būdami motinos iščiose, trokštame tai, kas malonu ir bėgame nuo to, kas skaisminga. Savikontrolė – tai mūsų impulsų įvaldymas, gebėjimas suderinti protą ir Kūrėjo valią. Juk neviskas, ko norime mes, patinka Kūrėjui, ir neviskas, kas nepatinka mums prieštarauja Jo valiai. Savikontrolė – tai minčių ir troškimų įsisavinimas, kuris atitinka begalinio proto ir Dievo valią. Dėl šios priežasties Bažnyčia, įkurta išikūnijusio Dievo, iškelia išpažinties svarbą: šis sakramentas akcentuoja mums Dievo šviesą ir stiprybę.
6. Nuodėmės panaikinimas. Kuris galėtume teigti, jog esame be nuodėmės? Dažnas ir pagarbus Atgailos sakramento priėmimas, sukuria tobulesnį pagrindą šventumo ir tobulumo link. Kristus šiuo sakramentu toliau vykdo savo išganymo misiją, vesdamas mus Dangaus link.
7. Priartėjimas prie Jėzaus Kristaus asmens. Susitaikinimo sakramento dėka tampame labiau panašūs į Kristų, turintys galią praktikuoti gražiausias dorybes čia, žemėje. Savo nuodėmių išsakymas kitam nusidėjėliui (kitam asmeniui - kunigui) yra kelias Dievo link: „Jei jūs prisipažinsite, aš būsiu jums nuolankus“. Per Atgailos sakramentą mes pripažįstame Jėzaus asmenį ir Dievo didybę, suvokiame savo silpnumą ir paramos poreikį iš Viešpaties, kad galėtume dalintis meile su aplinkiniais kaip Jėzus.
8. Paklusnumas Šv. Dvasiai. Šv. Dvasia mūsų širdžių gelmėse primena mums, jog nevisada klausome Viešpaties nurodymų. Esame užsiėmę šio pasaulio reikalais, paskendę savo interesuose ir rūpesčiuose, kad dažnai neįvertiname savo sielos „svečių“. Pirmiausia turime suvokti, jog mummyse yra Šv. Dvasia ir ji kalba tyloje – tai dieviška kalba. Šventoji Dvasia moko mus

paklusnumo Dievo valiai, Ji sako „nedaryk to“ arba „daryk tai“. Šios Šventosios Dvasios kalbos labiausiai yra girdimos ugdant save Atgailos sakramento metu (John, Hardon, 1998).

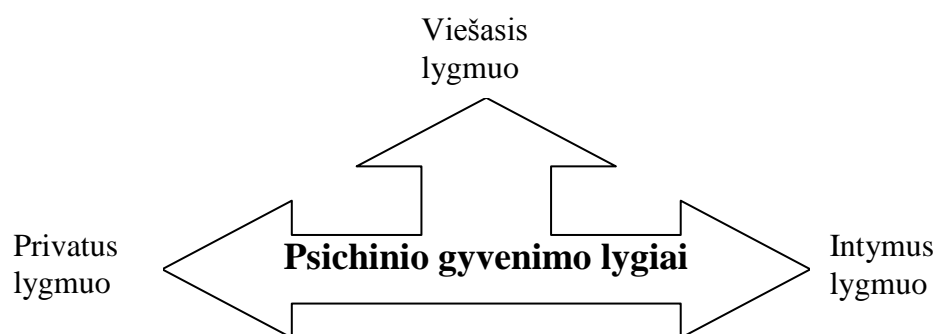
Jėzus Kristus Atgailos sakramentą įsteigė tam, kad išpažinties metu ugdytume savo tam tikras vertybes:

- Paguodą, ne šiaip žmogišką, bet kylančią iš Dievo atleidimo;
- Patarimo dovaną, kad išspręstume tam tikrą dvasinę problemą, ar kad tinkamiau kreiptume mūsų krikščionišką gyvenimą;
- Sąžinės sustiprinimas, bet ne toks, kurį galima gauti iš psichologo ar psichiatro, nes bendrai konfesarijus nėra specializavęsis šiose mokslo srityse (Estévez, 2010).

Dvasinė susitaikinimo sakramento vertė kiekvienam suvokiama skirtingai ir išmatuojama nevienodai, tačiau negalima paneigti teigiamos jos reikšmės. Šiandienos visuomenė bando paneigti teigiamus atgailos aspektus, nes dabartinis nuodėmės ignoravimas yra tiesiogiai susijęs su vis plintančiu netikėjimu, minties bei gyvenimo išlaisvinimu nuo bet kokio religinio turinio. Šiuolaikiniame pasaulyje susilpnėjęs jautrumas nuodėmei turi toli siekiantį poveikį. Prie to smarkiai prisidėjo empiriniai mokslai – psichologija bei psichopatologija. Kaltės sąvoka pašalinta iš psichologijos dėl metafizinio ir religinio jos turinio. Psichiatrijoje kovojama su kaltės pajautimo reiškiniu, kaip kenksmingu požymiu ar netgi ligos šaltiniu. Remdamiesi praktika psichiatrai tvirtina, kad kaltės pajautimas gali atsirasti nepriklausomai nuo morališkai blogo veiksmo padarymo (Ralys, 2001). Norint sukurti pozityvų kaltės išgyvenimą, būtina susieti religinius ir psichologinius šio jausmo aspektus, nes jie negali būti atskiriami. Dažnai išpažintis turi ne tik gilią dvasinę vertę, kaip pastebėjome, bet ir yra nepaprastai naudinga psichologiškai (žr. 4 skyrių). Kitaip tariant, nuolatinis Atgailos sakramento praktikavimas prisideda prie mūsų emocinės, psichologinės būklės gerovės.

4. KALTĖS JAUSMO PSICHOLOGINIAI ASPEKTAI

Žmogaus psichinis gyvenimas yra suskirstytas į tris lygius (žr. 13 pav.):

13 pav. Psichinio gyvenimo lygiai pagal Szentmártoni (2001),

(sudaryta autorės)

Nagrinėjant kaltės psichologinius aspektus, mums svarbus trečiasis lygmuo, kuris susideda iš asmeniškiausių patirčių, kuomet sutinkame save be jokių liudininkų, be kaukės, visiškame nuoširdume. Šioje plotmėje jaučiame gilų dėkingumo Dievui jausmą. Bet beveik tuo pat metu gimsta ir mūsų atsakomybės Dievui jausmas už ne pilnai realizuotą gyvenimą, asmeninės kaltės formoje (Szentmártoni, 2001).

Pagal *Gaudium et Spes* Nr. 13 nuodėmė iš esmės yra sąvoka, kurios pagrindas – mūsų kaip kūrinų santykis su Kūrėju. Išpažinties metu asmuo yra kviečiamas pripažinti ir priimti savo atsakomybę, suprasdamas, jog nuodėmė sukelia kaltės jausmą, kuris sugriauna santykį su Dievu. Tad kaip reikėtų suvokti nuodėmę, kad būtų teisingai įveiktas kaltės jausmas?

A. Paškus išskiria skirtingas kaltės pajautas bei analizuoja skirtumus tarp sveikos ir nesveikos, normalios ir neurotinės, brandžios ir infantiliškos kaltės pajautų. Teigiama, jog kaltės išgyvenimas remiasi įsitikinimu, kad kiekvienas žmogus privalo gyventi, veikti ir jausti tam tikru nustatytu būdu. Kaltės jausmas atsiranda tada, kai paaiškėja, kad yra pažeistos nustatytos ribos, normos (Paškus, 2009). Vadinasi, kaltė gimsta tuomet kai yra įvykdoma nuodėmė.

4. 1. Nuodėmė ir kaltė

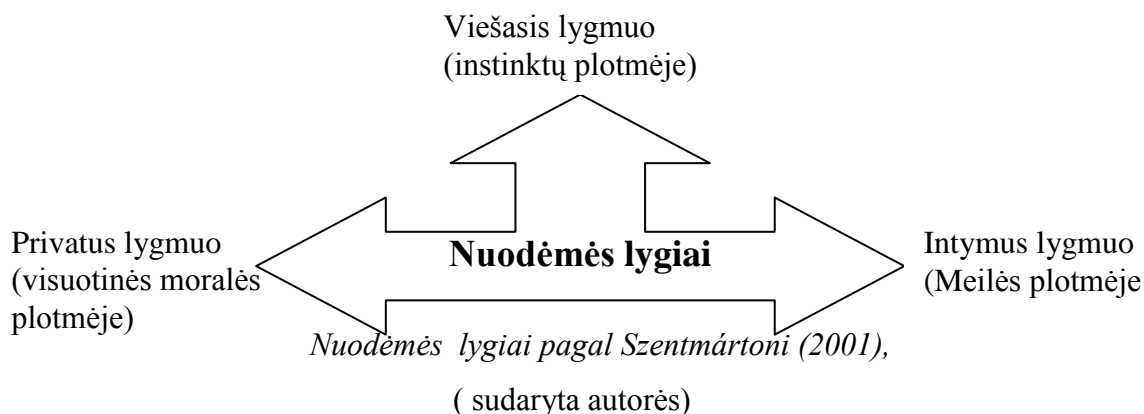
M. Plužek analizuoja nuodėmės ir kaltės ryšį bei teigia, jog nuodėmė turi būti išgyventa brandžiai:

- Žmogus turi pripažinti savo kaltę nesiteisindamas ir nemėgindamas jos dalintis su kitais, nekaltindamas kitų. Savo kaltės negalima slėpti nuo kitų.
- Suvokus savo kaltę, reikia ją kažkaip išpirkti (Plužek, 1996).

Nuodėmė ir kaltė – neatsiejamos, jos egzistuoja kartu, nors pasireiškia skirtingai. Kaltės jausmo lygis priklauso ne tik nuo sąžinės jautrumo, superego, socialinių tabu, psichikos polinkių, bet ir nuo nuodėmės lygio.

4. 1. 1. Nuodėmės lygiai

Nuodėmę kaip ir psichinį žmogaus gyvenimą galima nagrinėti 3 lygių aspektu (žr. 14 pav.)

1) Viešasis lygmuo pasireiškia instinktų plotmėje. Dėl gimtosios nuodėmės, žmogus patiria nuolatinę įtampą tarp instinktų ir racionalių polinkių. Tokiame lygmenyje nuodėmė ir iš jos kylantis kaltės jausmas grindžiamas atliktu veiksmu. Tuomet gailestis pasireiškia kaip paprastas troškimas išvengti tokių veiksmų padarinių ir jų išpažinimas jau tampa atgaila.

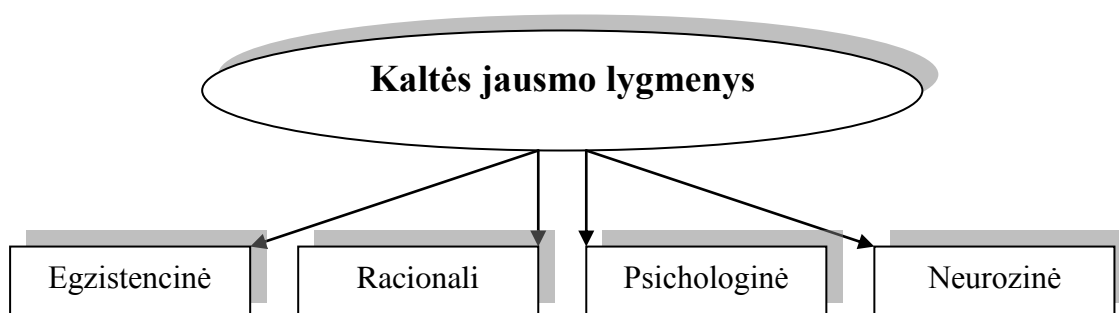
2) Nuodėmė visuotinės moralės lygmenyje atitinka privatų psichinio gyvenimo lygmenį. Tai liečia prigimtinio įstatymo ir Dievo įsakymų nesilaikymą. Dievo įsakymai čia yra būdas apreikšti žmogui, kas jis yra, kokia yra jo prigimtis, jo ribotumai, galimybės. Todėl kaltės jausmas įgyja asmeninės atsakomybės dėl elgesio prieš savąjį gėrį formą. Tai reiškia, kad kaltę apsprendžia ne tik pats veiksmas savyje, bet ir intencija. Taigi nuodėmės sunkumas priklauso ne tik nuo pasekmių, bet ir nuo laisvo apsisprendimo. Jau pats kaltės jausmas tampa bausme. Gailestis – tai pripažinimas Dievui ir sau, kad veiksmas buvo paties asmens neigimas, taigi turi būti pasmerktas.

3) Meilės lygmenyje nuodėmė įeina į intymaus psichinio gyvenimo kontekstą. Sąžinė čia nustoja buvusi racionali ir logišku sprendimu, bei tampa „Dievo jutimu“, Jo artimo buvimo suvokimu. Nuodėmė šiame lygyje yra suvokiama kaip neištikimybė meilei, ir bausme už nuodėmę tampa ne išorinės pasekmės, bet kančia dėl gilaus troškimo susitikti su mylimu asmeniu nerealizavimo. Gailestis remiasi dviem dalykais: iš vienos pusės yra grynai asmeninė atsakomybė, o iš kitos – tikrumas, kad Dievas yra visuomet pasiruošęs atleisti (Szentmártoni, 2001).

Nuodėmė – tai savęs realizavimas, neatsižvelgiant į kito asmens interesus, pamirštant ir pažeidžiant kito žmogaus vertybes. Bandytas turi būti laimingas be bendrystės su kitais – tai

nuodėmė, kuri gimsta kartu su kaltės jausmu. Kaltės neurozė yra egocentriška reakcija, kuri veda prie tolesnio asmens, kuris yra sužeistas, susvetimėjimo, o nuodėmės jausmas veda į tobulo gailėsčio atgailą, atsivertimą ir susitaikymą su Dievu bei kitu asmeniu (Zdunich, 2009).

M. Plužek teigia, kad kaltės jausmo pamatas yra vertybių sistema, kurios formavimosi procesas labai sudėtingas. Galime teigti, jog kaltė – tai jausmas, kuris kyla iš supratimo, jog buvo nusižengta moralinei tvarkai. Būtina sąlyga kaltės jausmo gimimui yra suvokimas, kad veiksmas neatitiko to, kas yra „teisingas“, „moralus“ arba „etiškas“ veiksmas. Pamatinis kaltės kilmės klausimas yra asmeninis įsitikinimas apie tai, koks yra „teisingas“, veiksmas, arba koks kriterijus apsprendžia jo moralumą. Šiuo požiūriu galime išskirti keturis kaltės jausmo lygius (žr. 15 pav.):

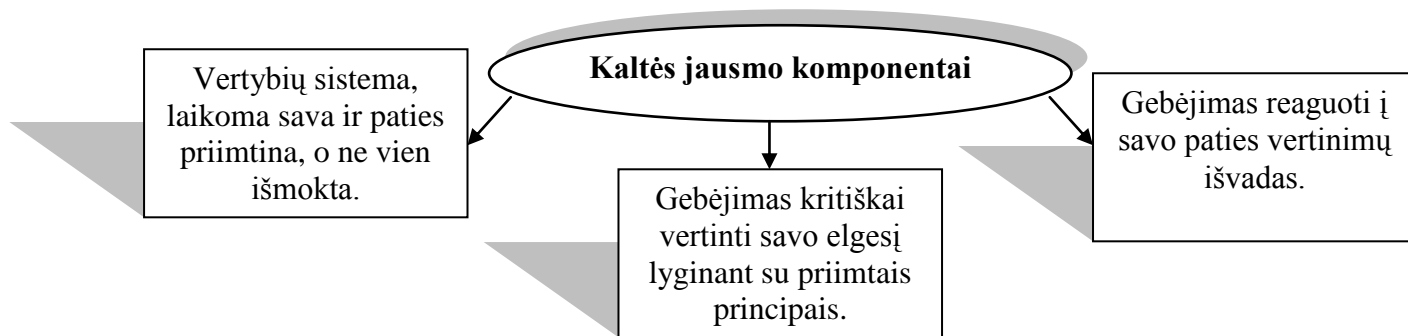
15 pav. Kaltės jausmo lygmenys pagal Szentmártoni (2001),

(sudaryta autorės)

- Egzistencinė arba ontologinė: išreiškia neišvengiamą įtampą tarp to, kas yra realu, ir to, kas yra idealu;
- Racionali: ji grindžiama apsisprendimu, liečiančiu darytiną konkretų sprendimą;
- Psichologinė: tai daugiau jausmas negu teisiąs sprendimas; šalia kaltės jausmo esti taip pat ir gėda bei baimė;
- Neurozinė: ji yra pasąmoninga, su stirpiu ir plačiai sklindančiu kaltės jausmu.

Išpažinčiai yra būtina ir pakankama racionali kaltė, tai yra sprendimas apie padarytus veiksmus. Krikščionis pasirenka susitaikinimo sakramento kelią ne su kaltės jausmu, o suvokdamas savo kaltę. Tačiau esama didelių skirtumų tarp to kaip individas suvokia situaciją, kuri sukelia kaltę (Szentmártoni, 2001). Kiekviena situacija suponuoja savotišką kaltės sindromą.

M. Plužek išskiria kaltės jausmo sindromo komponentus (žr. 16 pav.), o patį kaltės jausmą vadina niekingumo, nedorumo jausmu, kuris kyla tada, kai žmogus savo poelgiais nusižengia jo paties pripažintai vertybių sistemai (Plužek, 1996).

16 Pav. *Kaltės jausmo komponentai pagal M. Plužek (1996),*
(sudaryta autorės)

Pagal pateiktus M. Plužek kaltės jausmo komponentus, galime išskirti ir skirtingas kaltės pajautos formas. Pirmiausia, pabrėžiama autentiška kaltė, kuri suponuoja sveiką sąžinę, sveiką „savęs vertintoją“. Tikroji kaltė skatina gailėtį ir troškimą susitaikyti su moralinių vertybių šaltiniu, neslopina vilties, meilės ir pasitikėjimo. Be to, reali kaltė būna apgalvota, individas gerai žino savo atsakomybę pasirinkto veiksmo atžvilgiu ir siekia pasikeitimo. Neurotinės ar infantilinės kaltės išgyvenimas yra neproporcingai didelis už padarytą tariamą ar tikrą nusižengimą ir tokia kaltė su savimi nešasi gėdą, pyktį ir priešišumą, nukreiptą į moralės šaltinį (pvz., Dievą, Bažnyčią). Neurotiškos kaltės apniktas asmuo nesugeba nei gailėtis pats savęs, nei kitų, nei kitiems atleisti – toks asmuo yra stumiamas į nevirtį, o kylantys jausmai palaiko įprastą individo elgseną (Paškus, 2009).

Skirtingos kaltės pajautos formos suteikia žmogaus asmenybei skirtingą poveikį bei kartu iššaukia skirtingus jausmus. Lygindami normalios ir neurotinės ar infantilinės kaltės jausmų kategorijas, bandykime paryškinti skirtingus jausmus, kylančius kartu su kalte.

4. 1. 2. Kaltės jausmas ir gėda

Gėda yra jausmas, susijęs su suvokimu, kad elgesys neįvykdo to, ko reikalauja idealus savęs įvaizdis. Kaltės jausmu subjektas, įvertindamas save, suvokia save kaip asmenį, kuris gali kenkti, bet ne kaip nieko nesugebantis asmuo, - kaip kad įvyksta jaučiant gėdą. Kaltės jausmas skiriasi nuo gėdos arba sutrikimo, kadangi kyla iš neigiamo kenkimo, o ne nevertumo įvertinimo (Szentmártoni, 2001).

Pirmiausia asmuo turi pripažinti savo kaltes, kad galėtų žengti susitaikinimo link. T. Curran išskiria atgailavimą – kaip tam tikrą pripažinimo pakopą, kur suvokiama, jog padaryta nuodėmė - atsisakymas įsileisti Dievo Šventąją Dvasią į savo gyvenimą. Asmuo prisipažįsta: „aš gailiuosi“ T. Curran teigia, jog šioje fazėje mes dažnai painiojame gėdą ir kalbę. Kaltė dažniausiai siejama su pripažinimu ar sutikimu, kad aš esu kaltas ir atsakingas už piktadarybę. Tuo tarpu gėda yra tam tikras asmens sumišimas, siaubas ar pasibjaurėjimas, kurį žmogus jungia su piktadarybe ar su savimi pačiu, tam, kad padarytų tai, kas gėdinga (Curran, 2011).

Tas faktas, kad kaltė gali būti patiriama kaip „objektyvi“, o ne kaip iš esmės susijusi su tikrąja asmens savimone, padeda paaiškinti skirtumą tarp kaltės ir gėdos. Kaltės jausmas, bet be gėdos jausmo, gali lengvai kilti tuomet, kai asmuo supranta kaltę kaip „periferinį“ jo realaus „Aš“ dalyką: asmuo racionaliai nepriima išorinio moralės standarto, tačiau yra pakankamai priklausomas nuo savo emocijų, dėl ko nusižengimai sukels kaltės jausmą. Ir atvirkščiai, gali būti gėdos jausmas be kaltės jausmo. Gėda kyla iš to, kad žmogaus elgesys kitų akivaizdoje neatitinka jo idealaus - „s sofistikuoto“ asmens – įvaizdžio. Bet nėra jokios priežasties jausti kaltę, kadangi nebuvo pažeisti moralės standartai (Szentmártoni, 2001).

Įvertinti kaltės jausmą bei nustatyti moralės standartus, kurie neleistų patirti gėdos padeda sąžinė. Sąžinė yra vidinis balsas mumyse, kuris įvertina mūsų elgesį ir verčia daryti tai, ką manome esant teisinga ir ragina nesielti taip, kai manome esant neteisinga. Elgdami priešingai nei liepia mūsų sąžinė, kalbame apie blogą, nešvarią sąžinę, apie sąžinės graužatį.

4. 1. 3. Graužatis

Lietuvių kalbos žodyne galima rasti tokį sąžinės apibrėžimą - protinis ir emocinis savo veiksmų įvertinimas pagal istoriškai susiformavusias moralės normas. Jeigu žmogaus elgesys prieštarauja jo naujai susikūrusiai pasaulėžiūrai ar ideologijoms, jį graužia sąžinė.

Sąžinė nėra vien jausmas, nes jis susijęs su objektyvia tikrove ir apibrėžtu turiniu bei reikalavimais. Sąžinė yra savarankiškas gebėjimas, savybė, skirtinga nuo proto, valios ir jausmų. Savo prigimtimi sąžinė turi religinę dimensiją, kai žmogus yra pašauktas būti atsakingas prieš Dievą. Štai kodėl jos balso nepaisymas yra nuodėmė ir sukelia kaltės jausmą (Peschke, 1997).

Kaltės jausmas kyla tuomet, kai mes apmąstome savo elgesį prieš tai buvusioje situacijoje ir pastebime nemalonų supratimą, kad blogai elgėmės. Taigi graužatis yra skaudi patirtis, kuri dažnai yra aštresnė už kaltės jausmą, kuris buvo jaučiamas veiksmo metu. Tačiau nėra būtina, kad kaltė jau būtų buvusi suprasta prieš tai. Graužaties jausmų intensyvumas gali išlikti stiprus net ir po daugelio metų. Nerimas, kuris kartais lydi graužatį, kyla konstatuojant, jog nebėra įmanoma pakeisti atliktą veiksmą (Szentmártoni, 2001). Šia prasme sąžinė yra apibūdinama kaip moralinis gebėjimas, įpareigojantis visam gyvenimui siekti gėrio ir atsisakyti blogio.

Sąžinės balsas apibrėžiamas dviem aspektais (elementais):

- 1) sprendimas dėl atlikto ar ateityje ketinamo atlikti veiksmo moralumo. Šis sprendimas gali būti klaidingas, nes sąžinė gali nuspręsti, jog elgesys yra teisingas, kai objektyviai jis yra blogas, ir atvirkščiai.
- 2) liepimas ir įpareigojimas daryti tai, kas yra gera, o kas pripažįstama blogiu – reikia atsisakyti. Šio įsipareigojimo laikytis yra ne tik teisinga, bet ir būtina (Peschke, 1997).

Tik šie sąžinės aspektai leidžia geriau suvokti sąžinės moralumą ir išvengti graužaties, kuri perauga į pataloginę būseną.

4. 2. Kaltės patologija

Nuodėmės supratimas priklauso nuo moralinės sąžinės struktūros. Protinė patologija, įvedama pokyčių moralinėje sąžinėje, gali privesti prie neteisingo kaltės jausmo formavimosi arba, priešingai, gali neleisti formuotis jokiems moraliniams ir etiniams sprendimams.

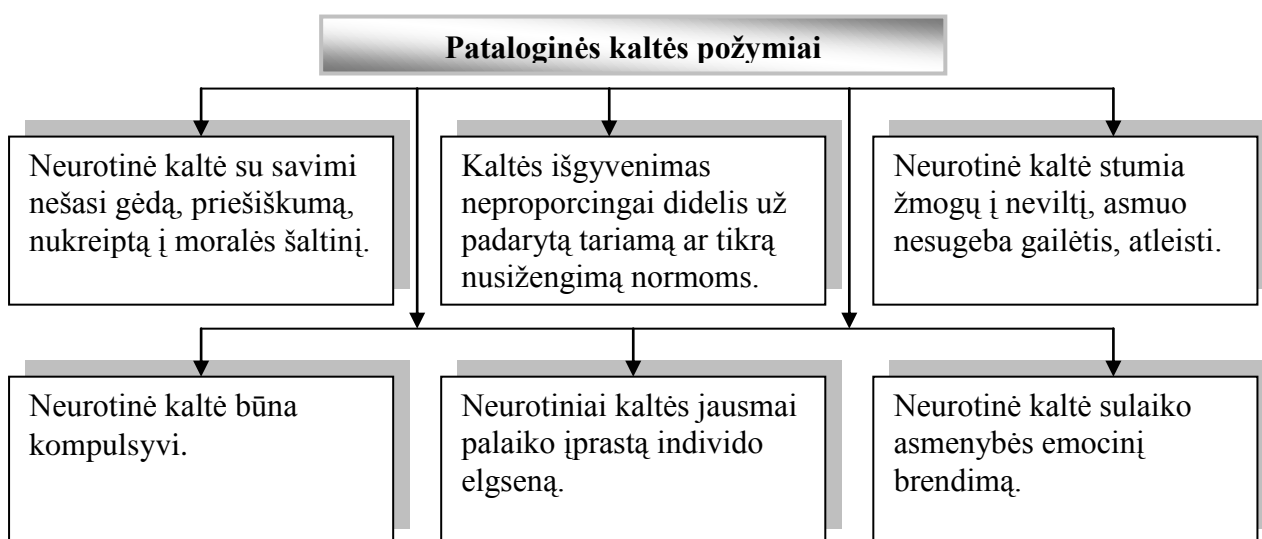
M. Plužek aiškina perdėto kaltės jausmo formavimosi elementus. Pirmiausia, kaltės jausmo formavimuisi įtaką daro vertybių sistema. Neurotinė kaltė kyla tuomet, kai vertybių sistema yra pernelyg sureikšmintą:

- 1) Dviguba sąžinė.
- 2) Perfekcionizmas
- 3) Rigoristiškas taisyklių laikymasis.
- 4) Papildoma, „nuosava“ vertybių sistema.

Sekantis etapas – tai vertinamoji nuostata, kai pasireiškia perdėtas kritiškumas sau, nuostatų, taisyklių griežtumas, lankstumo stoka. Paskutinysis perdėto kaltės jausmo komponentas – tai emocinės reakcijos:

- 1) Perdėtas emocinis reagavimas: apmaudas, depresija, gėda, kaltės jausmas, bausmės nusipelnymo jausmas.
- 2) Nesugebėjimas išsivaduoti nuo emocinio kaltės jausmo (Plužek, 1996).

A. Paškus aiškina pataloginės kaltės požymius ir išskiria 6 grupes (žr. 17 pav.)

17 Pav. Neurotinės kaltės požymiai pagal A. Paškų (2009),
(sudaryta autorės)

Patalginė kaltė, sukianti neigiamus jausmus, verčianti asmenį nebetikėti Dievo gailėstingumu, stabdanti asmenybės emocinę raidą gali egzistuoti kartu su K. H. Peschke išskirtomis sąžinės formomis

1. įsitikinusia (neabejojančia) sąžine;
2. nugalimai klaidinga ir silpna (laksistinė) sąžine;
3. supainiota sąžine;
4. abejojančia sąžine.

Šios sąžinės formos dažnai yra paženklintos patalginės kaltės požymiais. Įsigalėjus vienam požymiui, kaltės jausmas gimsta skrupulingos sąžinės forma.

4. 2. 1. Skrupulai

M. Plužek išskiria skrupulingumo simptomams išsivystyti palankius asmenybės bruožus: emocinis nebrandumas ir asmenybės nebrandumas, asmeninio saugumo jausmo stygius, sunkumai priimant sprendimus, didelis nuolaidumas, menkas savarankiškumas, perfekcionizmas ir pan. (Plužek, 1996).

Skrupulas iškelia psichologinio tipo problemą: jame pasireiškia vieno prisiminimo, vienos idėjos, vienos abejonės dėl to, kas yra daroma, mąstoma, sakoma bei norima kankinimas. Tuo pat metu jis iškelia ir moralinio pobūdžio problemą, kuri liečia atsakomybę. Taigi skrupulas trukdo mąstymą, kuris nebėra pajėgus atskirti teisingo nuo neteisingo, sujaukia jausmus bei trukdo vystytis valiai. Skrupulo atveju pasireiškia specifinis elementas, tai yra sąžinės neramumas arba graužatis.

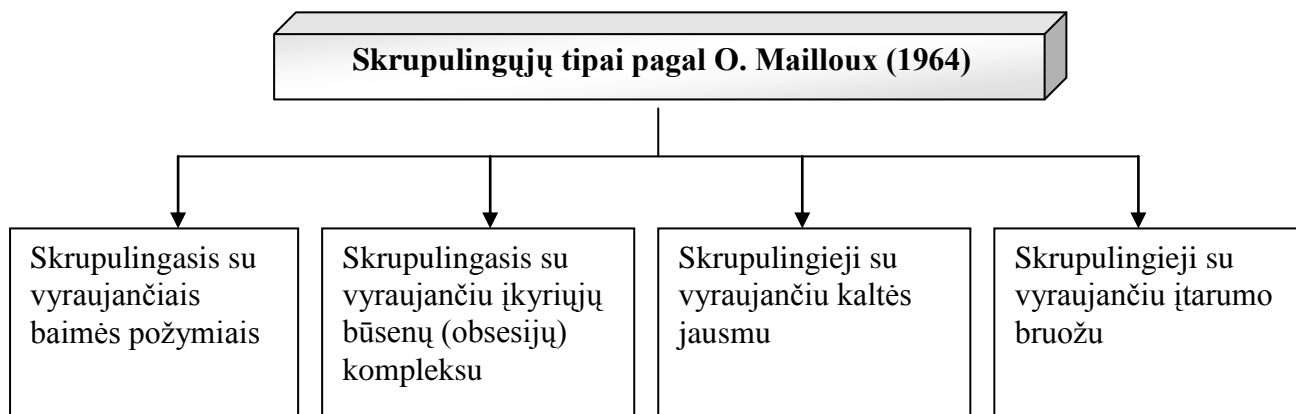
O. Mailloux⁴ as skrupulų reiškinį aiškina kaip „sąžinės funkcionavimą“, taisyklingą arba netaisyklingą. „Turime suvokti, kad skrupulai yra simptomas dorovinės arba religinės elgsenos, kurios esmė gerai nežinoma“ (Mailloux, 1964, p. 83, cit. iš Plužek, 1996, p. 282). K. H. Peschke teigia, jog skrupulingumas atsiranda tuomet, kai egzistuoja nuolatinė, graužianti, nepagrįsta baimė, jog įžeidei Dievą ar gali tai padaryti ateityje (Peschke, 1997)

M. Plužek pabrėžia, kad skrupulingasis suvokia, jog jo skrupulai beprasmiški, jį galima įtikinti, kad viena yra realus kaltės jausmas, o visai kita – neurotiškas, įkyrus kaltės jausmas. Tačiau toks žinojimas neatneša pelengvėjimo (Plužek, 1996).

Skrupulingas žmogus neklysta, kad galvoja, jog turi atsakyti prieš savo sąžinę. Tačiau jis nemoka sustabdyti šių atgarsių vyksmo, negali sustoti be perstojo galvojęs, kad jo intencijos gali įtakoti kitus. Norint padėti skrupulingiems asmenims, svarbu, jog dvasinis vadovas skrupulingo subjekto atžvilgiu elgtųsi supratingai, maloningai, bet kartu tvirtai. Pagrindinė dvasinio patarėjo užduotis yra kruopščiai mažinti skrupulų apraiškas, kad jie neišsiplėstų sąžinėje ir netrikdytų ramaus elgesio. Objektyviai paaiškinęs subjekto sąžinės pobūdį, dvasios vadovas turėtų pabrėžti dvi viena

kitą papildančias motyvacias: pilną pasitikėjimą ištikimuoju ir gailestinguoju Dievu ir troškimą tarnauti Kristui visomis savo jėgomis, rūpinantis ne savo, bet savo artimo gėriu (Szentmártoni, 2001).

O. Mailloux⁴ as skiria skrupulingųjų tipus (žr. 18 pav.)

18 pav. Skrupulingųjų tipai pagal O. Mailloux (1964),
(sudaryta autorės)

M. Plužek nagrinėdamas kiekvieną skrupulingųjų tipą, remiasi patirtimi gydant skrupulinguosius. Anot jo, „kiekvienas skrupulingasis bijo bet kokios situacijos, kurioje gali iškilti menkiausia galimybė pasinaudoti kokios nors nuodėmės pagundai“ (Plužek, 1996, p. 283) – tai pirmasis asmenybės tipas, kuriam situacija, kai gali kilti pagunda arba galimybė įvykdyti nuodėmę, yra suvokiama kaip nuodėmė. K. H. Peschke šį žmogaus jausmą įvardina kaip skrupulingumą, kilusį dėl laikinos krizės.

Antrajam tipui priklauso žmonės, kurie kelia sau didelius reikalavimus, o jų papildomų vertybių sistema yra labai išvystyta ir neįeina į moralę. Skrupulingieji asmenys yra persekiojami įkyrių būsenų, obsesijų, kurios „verčia“ daryti tam tikrus judesius, veiksmus, tarti žodžius ir pan. Šio tipo asmenims kyla nuolatinis netikrumo jausmas. Anot K. H. Peschke, tai obsesinis – kompulsyvus (kankinantis, priverstinis) skrupulingumas, kurį „sudaro psichinio vystymosi trikdymas ir slopinimas, kylantis iš asmens nepajėgumo integruoti tam tikrus esminius polinkius ir gyvenimo vertybes į asmenybės struktūras“ (Peschke, 1996, p. 229).

Skrupulingieji su vyraujančiu kaltės jausmu yra įsitikinę, kad jie yra be galo nuodėmingi ir jų nuodėmės neatleistinos. Jiems sunku konkretizuoti ir įvardinti savo nuodėmes, kadangi jų kaltės jausmas yra neadekvatus (emocinis kaltės jausmas) (Plužek, 1996). Šiuos asmenis galima apibūdinti kaip pernelyg save kaltinančius, autoagresyvius, linkusius į neviltį. Toks žmogus ieško savo gyvenime poelgių, už kuriuos galėtų save kaltinti.

Skrupulingieji su vyraujančiu įtarumo bruožu stengiasi užmegzti kontaktą, yra labai kritiškai nusiteikę, tačiau jie negali įvardinti kas juos kamuoja. Vyraujantis šių skrupulingųjų bruožas yra nepatiklumas ir įtarumas, pasitikėjimo stygius. K. H. Peschke sujungia skrupulinguosius su vyrąujančiu kaltės jausmi ir įtarumo bruožu pavadindamas tai – kempensuojančiu skrupulingumu (Plužek, 1996).

Labai dažnai skrupulingųjų santykis su Dievu yra itin nebrandus, apsunktas baimės ir nemalonių pojūčių. Dievas būna suprantamas kaip Kažkas, dėl ko reikia būti atsargiam ir ko reikia bijoti, bijoti bausmės už nuodėmes. Kiekvienas asmuo pirmiausia turi pasikliauti Dievo gailestingumu, norėdamas įveikti neigiamas būsenas. Ypatingai Dievo gailestingumas patiriamas per Atgailos sakramentą. Tad būtina suvokti teisingą atgailą.

Teisinga atgaila – tai atviras, skaidrus žvilgsnis į ateitį. Net apaštalas Paulius savo laiškuose kalba: visą, kas buvo praeityje, aš pamiršęs veržiuosi į priekį. Tokia nuostata turėtų vyrauti ir žmogaus mąstyme, kuris ruošiasi eiti išpažinties. Svarbu, kad atgaila netaptų saviplaka, savęs niekinimu ir savigrauža. Tai jau būtų dvasinės ligos simptomai – skrupulingumas. Iš šios ligos sveikstama labai ilgai ir sunkiai. Malda, gailestingumas sau, kantrybė ir sveika nuovoka – vieninteliai vaistai nuo šios ligos (Raudys, 2011). Grauzatis ir savęs baudimas nepadeda įveikti kaltės jausmo ir išvengti skrupulingosios sąžinės apraiškų. Visuose dalykuose ir visuose situacijose reikia mokėti atsiduoti Dievui.

4. 2. 2. Savęs baudimas – saviplaka

Tendencija į savęs baudimą išreiškia troškimą neleisti teisti Dievui. Dažniausiai ji kyla tuomet, kai nepavyksta sublimuoti kokį nors instinktą, kuris paskui sukelia kaltės jausmą. Szentmártoni, remdamasis R. O Sexton‘o ir R. C. Maddock‘o mintimis, pastangas pasiskirti sau bausmę lygina su Adomo ir Iesvos nuopoliu, kuris savyje nešiojasi dvi pasekmes:

- Norą nuolat apspręsti skirtumą tarp gėrio ir blogio;
- Norą patiems teikti bausmę sau.

Savęs teisimas yra gimtosios nuodėmės pakartojimas (psichologiniame lygmenyje). Tačiau kartu tai tampa ir teologine problema, nes individas sau priskiria jurisdikciją savo paties atžvilgiu, taip siekdamas užbėgti už akių Dievo jurisdikcijai ir baudimui. Į savęs baudimą įnikę subjektai paprastai susikoncentruoja ties elgesio klaidomis, neskiriant dėmesio intencijoms ar motyvacijoms.

Tad susitaikinimo sakramentas turėtų padėti asmeniui:

- Išaiškinti, kad jis nebegyvena Mozės Įstatymo, bet Naujosios Sandoros laikmečiu;
- Padėti suprasti gimtosios nuodėmės prigimtį ir dieviškosios kompetencijos prigimtį;

- Pašalinti su kaltėmis susijusius simptomus ir pakeisti juos su atleidimą atspindinčiu elgesiu (Szentmártoni, 2001).

Skrupulingas žmogus kenčia dėl savo abejonės, o pamišęs dėl kaltės jausmo – kaltina save visomis įmanomomis nuodėmėmis, bet tiek vieno, tiek kito elgesyje simboliškai pasireiškia kaltės jausmas. Tokiu atveju, nuodėmės idėja sukelia kaltės jausmą: atvirščiai, veikiau kaltės jausmas pagimdo nuodėmės sąvoką dėl žmogiškoje dvasioje slypinčio poreikio pastoviai suracionalinti ir kodifikuoti tai, ką jaučia (Szentmártoni, 2001). Nuodėmė ir kartu kylantis kaltės jausmas gali būti įveikiami atgailos sakramento metu, kai asmuo pasiryžta keltis ir eiti.

4. 3. Psichologinė susitaikinimo sakramento reikšmė

Susitaikinimo sakramentas padeda ne tik suformuoti teisingą ir objektyvų kaltės suvokimą, bet turi teigiamą reikšmę emocinei, psichologinei būsenai. Pagrindinis konfliktų, nesutarimų šaltinis žmogaus sieloje yra kaltės jausmas. Psichologai teigia, jog paslaptingas kaltės jausmas sukelia emocinį susirūpinimą bei sutrikdo valios pasiryžimus. Dievas nori mums suteikti širdies ramybę – štai kodėl jis įsteigė Atgailos sakramentą. Kuo dažniau mes išpažįstame savo trūkumus, nesvarbu, kokie nereikšmingi jie gali atrodyti, tuo daugiau taikos ir ramybės atsiranda mumyse. Katalikų Bažnyčia teigia, jog kaltė yra Dievo malonės praradimas, taigi kuo giliau mes nusidedame, tuo stipresnę kaltę patiriame, kuri yra įveikiama Dievo malone per Susitaikinimo sakramentą. Popiežius Pijus XII teigė, jog išpažintis padeda pažinti save, augina nuolankumo jausmą, padeda ištaisyti blogus įpročius, priešinasi dvasios skurdumui ir šaltumui, išgrynina bei sustiprina sąžinę. Galime teigti, jog pagrindinis kelias į stabilų psichologinį gyvenimą yra atrandamas Atgailos Sakramento metu (John, Hardon, 1998).

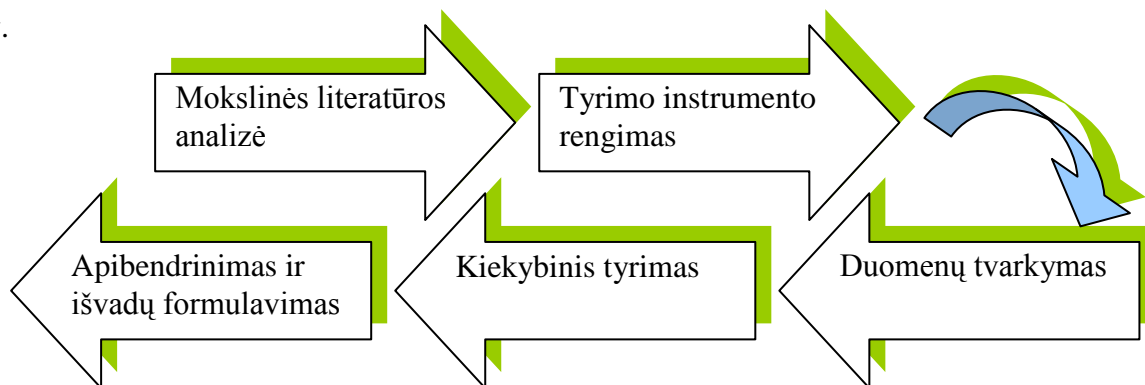
Padidėjęs kaltės jausmas, dažnas lankymasis pas psichoterapeutus ar magiškų ir prietaringų formų atgijimas, nors ir patenkina įvairios prigimties poreikius, tačiau kalba ir apie bendro pakrikimo situaciją, kurią svarbu įveikti sugrąžinant Atgailos sakramento galią ir didybę. Jo Eminencija Kardinolas Jorge Medina Estévez labai gerai pažįsta šią problematiką, ir nors išskirdamas įvairius mūsų dvasinio gyvenimo lygius, motyvuotai mano, kad dvasinis gyvenimas, jei jis Atgailos sakramento gaivinamas, yra pajėgus suteikti stabilumą ir pajėgumą pakelti įvairius kasdieninius gyvenimo sunkumus, tuo tarpu jo nuosmukis yra didžiulių psichologinių sumišimų, su skaudžiomis individualaus ir kolektyvinio gyvenimo pasekmėmis, priežastis (Estévez, 2010).

Kiekvienas asmuo turi suvokti ir pripažinti susitaikinimo sakramento svarbą, siekdamas ramybės ir harmonijos. Kaltės religiniai ir psichologiniai veiksniai susitaikinimo (atgailos) sakramente leidžia įvertinti asmenybės formavimosi prielaidas bei numatyti teigiamas susitaikinimo sakramento sritis.

5. KALTĖS JAUSMO SUSITAIKINIMO SAKRAMENTE TYRIMAS

5. 1. Tyrimo metodika ir organizavimas

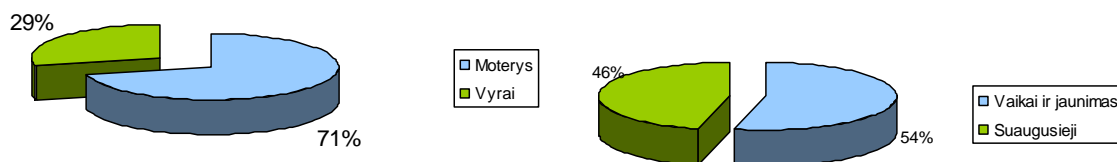
Problemos atskleidimui buvo pasirinktas kiekybinis tyrimas. Tyrimo etapai ir eiga pateikiami 19 pav.

19 pav. Tyrimo etapai

Tyrimo imtis. Planuojant tyrimus svarbus reikalingų minimalių tiriamųjų skaičiaus nustatymas. Iš pradžių buvo planuojamas respondentų skaičius – 150 anketinės apklausos dalyvių. Tyrimo imtis - netikimybinė, nes ne kiekvienas populiacijos narys turėjo galimybę patekti į tiriamųjų imtį, dėl suformuluotų konkrečių atrankos kriterijų; tikslinė, nes atrinkti respondentai, atitinkantys tyrimo kriterijus; bei patogioji imtis yra pasirinkta, nes informantus galima rasti artimiausiose ir tyrėjui patogiose vietose (Kardelis, 2005).

Tyrimo dalyviai – tikintys asmenys. Anketinės apklausos metu buvo apklausti 180 respondentų, kurių amžiaus vidurkis - 21 m. Apklaustųjų lytis nėra esminis rodiklis, tačiau jis parodė, kad aktyvesnės buvo moterys (128 anketos), o tai sudaro 71 proc. visų apklaustųjų. Vyrai sudarė tik 29 proc. visų respondentų (žr. 20 pav.)

20 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir amžių

Kaip matome 20 paveiksle, respondentai amžiaus aspektu pasiskirstė panašiu santykiu. Koduojant amžiaus rodiklį, buvo remtasi edukologiniu skirstymu: vaikais bei jaunimu vadinti respondentai, kurių amžius yra mažesnis nei 19 metų, o suaugusiems priskirti apklaustieji, kurie buvo 19 metų ir daugiau.

Remiantis K. Kardelio netikimybinių tiriamųjų grupių parinkimo pavyzdžiais, šiam tyrimui respondentai bus atrenkami atsitiktinės atrankos būdu. Patogioji imtis yra pasirinkta, nes galima rasti artimiausiose ir tyrėjui patogiose vietose. Kardelis išskiria imties parinkimo, jos sudarymo būdo, dydžio ir kitas svarbias empirinio socialinio tyrimo metodologines charakteristikas. Daugeliu atveju empiriniame tyrime daroma imties išankstinė atranka iš generalinės aibės elementų dalies. Tiriamoji visuma pasirinkto patogumo metodu (Kardelis, 2005).

Tyrimo tipas. Duomenų rinkimui buvo pasirinktas kiekybinis tyrimas, nes būtent šis tyrimo metodas sociologiniame pažinime tarnauja pastovumo ir kaitos socialinių reiškinių dialektinei sampratai, sistemų ir procesų išaiškinimui. Kiekybiniai metodai padeda giliau ir tiksliau nagrinėti dinامينius ir statistinius dėsningumus, suteikia sociologinių žinių formą, kuri skatina praktiškai naudoti socialinių procesų valdyme ir prognozavime. Kiekybiniai metodai yra specifiniai sociologinių tyrimų metodai, kurie yra glaudžiai susiję su kokybinės analizės metodais, besiremiančiais bendra pažinimo metodologija ir teorija (Kardelis, 2005).

Tyrimui atlikti pasirinktas anoniminio anketavimo metodas. Šis metodas yra optimalus, nes respondentai nevaržomi gali išsakyti savo nuomonę. Klausimynas išplatinamas elektroniniu paštu bei pateikiant nuorodą internete (apklausa.lt) respondentams.

Apklausiai naudotas klausimynas, parengtas anketų sudarymo reikalavimais, rekomendacijomis, surinkta informacija, analizuojant kaltės religinius ir psichologinius aspektus susitaikinimo sakramente teoriniu lygmeniu. Anketą sudaro uždaro tipo klausimai. Remiantis Kardeliu, klausimų tikslas – nuodugniau pažinti tiriamąjį reiškinį, gauti išsamesnės informacijos apie susitaikinimo sakramento reikšmę tikinčio asmens gyvenime, išskirti kaltės religinius ir psichologinius aspektus atgailos sakramente, nustatyti jų tarpusavio dėsningumus.

Sudarant klausimyną buvo stengiamasi, kad respondentui tektų kuo mažiau rašyti, paaiškinta, kaip žymėti pasirinktą atsakymą. Anot K. Kardelio, šis klausimyno reikalavimas itin svarbus, nes kuo mažiau tyrimo dalyviui reikia rašyti, tuo jo manymu, labiau išlaikomas anonimiškumas. Vengta teiginių, kurie galėtų įžeisti respondentą, klausimyno pradžioje paaiškinta, dėl ko atliekamas tyrimas - nurodytas tikslas. Klausimyne yra klausimų nominalinės bei ranginės skalės forma.

Klausimyno duomenys apdoroti statistine „IBM SPSS 20 Statistics“ programa. Pasak K. Pukėno, pagrindinis SPSS programavimo paketo privalumas - didelė šiuolaikinių statistinių analizės metodų pasirinktis bei duomenų analizės rezultatų vizualizavimo priemonių (duomenų pateikimo lentelių, diagramų, skirstinių, kreivių) įvairovė. „IBM SPSS 20 Statistics“ programos pagalba skaičiuojami atsakymų pasirinkimo dažniai, vieno bloko atsakymų priklausomybė nuo kito bloko klausimų atsakymų. Tokia priemonė taikoma, kaip vienas iš patogiausių ir informatyviausių kiekybinio tyrimo metu gautų duomenų apdorojimo būdas (Pukėnas, 2011). Demografiniams duomenims aprašyti ir respondentų atsakymų bendrai analizei buvo naudojama aprašomoji statistika.

Tyrimo realizavimui pasirinkta anketinė apklausa, kurioje išskiriamos pagrindinės sritys, leidžiančios apibrėžti religinius ir psichologinius kaltės aspektus susitaikinimo sakramente. Tyrėjo funkcija – nuodugniai ištirti temą ir paskatinti tiriamuosius laisvai išsakyti nuomonę bei požiūrį į tyrimo klausimus (Žydžiūnaitė, 2008). Šis metodas identifikuoja žmogaus patirčių esmę, atsižvelgdamas į fenomeną, kaip jį apibrėžia tyrimo dalyviai - tai yra tiriamųjų gyvenimo patirties supratimas. Tyrimu siekiama atskleisti pagrindinius veiksnius turinčius įtakos kaltės susiformavimui.

Tyrimas buvo vykdomas tokiais žingsniais:

1. anketų užpildymas
2. gautos užpildytos anketos buvo suvestos į SPSS programą;
3. SPSS programos pagalba buvo skaičiuojami gauti rezultatai (skaičiuojami atsakymų pasirinkimo dažniai, vienų atsakymų priklausomybė nuo kitų ir pan.);
4. apdoroti duomenys interpretuojami;
5. daromas palyginimas tarp tyrimo rezultatų bei formuluojamos išvados.

Tyrimo etika. Tyrime visi apklaustieji dalyvavo savo noru. Asmenims, kurie dalyvavo tyrime buvo suteikta informacija apie tyrimo tikslus, konfidencialumą bei saugumą.

Tyrimas buvo vykdomas laikantis tyrimo etikos principų:

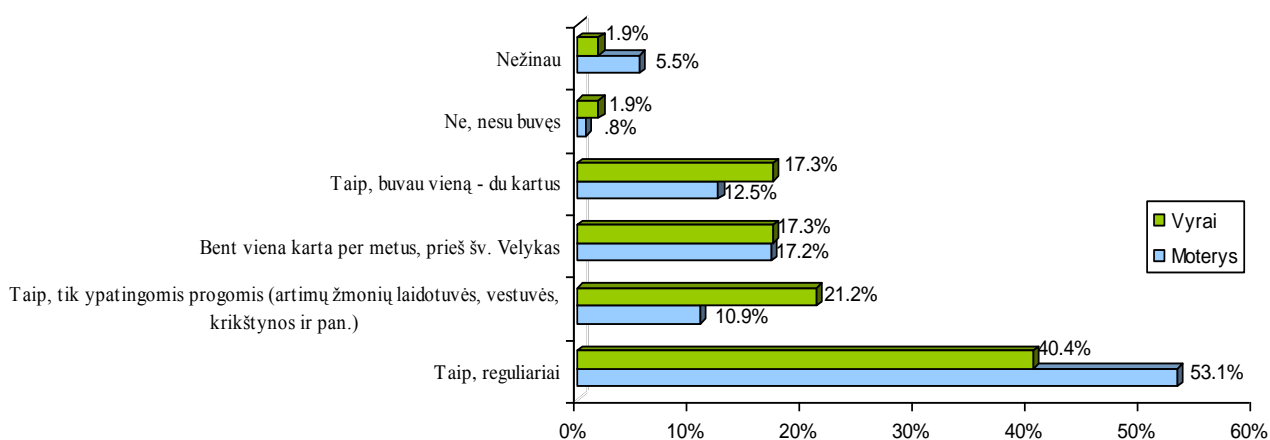
- visi respondentai dalyvauti tyrime sutiko savanoriškai;
- respondentams buvo garantuojamas konfidencialumas, anonimiškumas;
- apklausiamieji buvo supažindinti su tyrimo tema, tikslu;
- duomenys naudojami tik moksliniais tikslais.

Atliekant tyrimą buvo laikomasi pagarbos asmens orumui principo (respondentai turi teisę apsispręsti dėl savanoriško dalyvavimo tyrime, jie buvo informuoti apie tyrimo tikslus, eigą, tyrėjo funkcijas ir pan.), teisingumo principo (garantuojamas anonimiškumas ir konfidencialumas, respondentai apsaugoti nuo klausimų apie asmeninį gyvenimą) (Žydžiūnaitė, 2008). Tyrėjas įsipareigojo, kad pateikta informacija nebus susieta su tiriamojo asmenybe.

Atliekant tyrimą buvo vadovaujama etiniais principais: geravališkumo, sąžiningumo, tikslaus paaiškinimo, reikšmingumo, pagarbos asmens orumui, teisingumo, geranoriškumo. Kardelis teigia, kad anonimiškumo principas – vienas svarbiausių ir kiekvieno tyrėjo pareiga yra saugoti dalyvių bei tyrimo duomenų anonimiškumą. Anketinė apklausa atlikta neįtakojant respondentų, norint atskleisti bendrus dėsningumus. Tyrimo rezultatams neturėjo įtakos tyrėjo asmenybė.

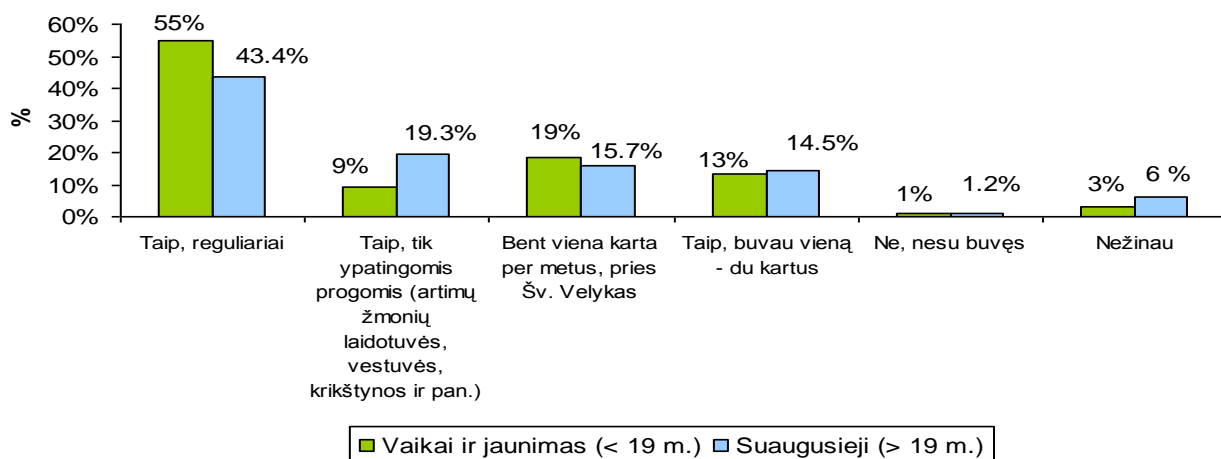
5. 2. Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

Pirmasis anketos klausimas buvo bendrojo pobūdžio ir skirtas išsiaiškinti, kaip dažnai respondentai naudojami atgailos sakramento malone (21 pav.). P. Puzaras pabrėžia, jog Atgailos ir Sutaikinimo sakramentas - tai prisipažinimas Dievui ir sau pačiam, kad neteisingai gyvenau, atsisakiau gėrio, buvau savanaudiškas. Norint atstatyti pažeistą vienybę, nuodėmės būdu sugriautą harmoniją – reikalinga išpažintis. Tyrimo metu pastebėta, jog vyrai linkę dažniau eiti išpažinties tik ypatingomis progomis (artimų žmonių laidotuvės, vestuvės, krikštynos ir pan.), o daugiau nei pusė apklaustų moterų dažniausiai reguliariai naudojami atgailos sakramento malone. Lyties aspektu statistiškai reikšmingo skirtumo nerasta ($p = 0.298 > 0.05$).

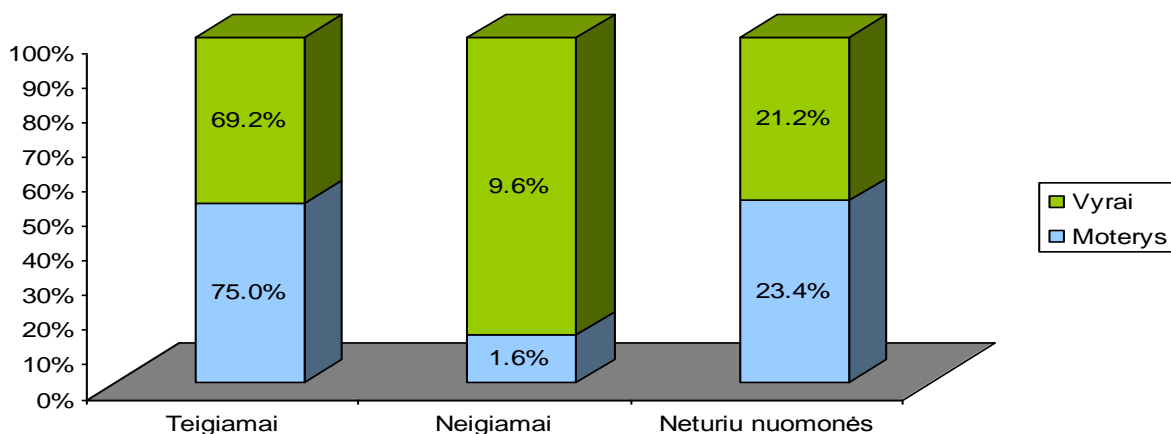
21 pav. Išpažinties dažnių procentinis pasiskirstymas pagal lytį

Analizuojant išpažinties dažnių procentinį pasiskirstymą pagal amžių, statistiškai reikšmingo skirtumo taip pat nepastebėta ($p = 0.358 > 0.05$). Tyrimo metu atskleista, jog suaugusieji dažniau nei vaikai linkę atlikti išpažintį tik ypatingomis progomis (vestuvės, krikštynos, laidotuvės ir pan.), o vaikai bei jaunimas (jaunesni nei 19 m. amžiaus) dažniau reguliariai atlieka išpažintį – tai patvirtino daugiau nei pusė jaunesnio amžiaus apklaustųjų (22 pav.).

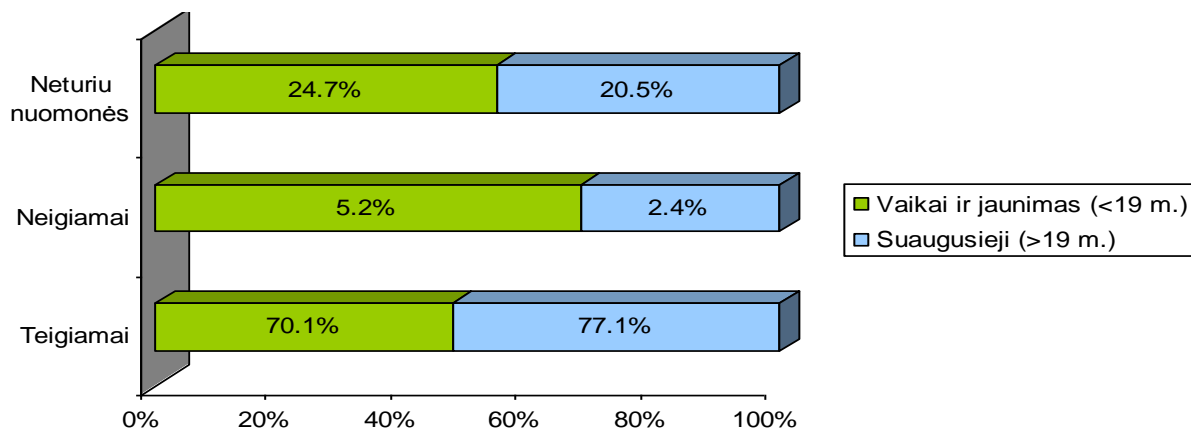
22 pav. Išpažinties dažnių procentinis pasiskirstymas pagal amžių

Respondentai taip pat turėjo įvertinti susitaikinimo sakramento svarbą bei naudą jų gyvenime (23 pav.). P. Puzaras teigia, jog atgailos sakramentas teikia atleidimo malonę, kuri savyje talpina „pašvenčiamąjį efektą“. Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, ar tikrai respondentai jaučia teigiamą malonę susitaikinimo sakramente. Analizuojant rezultatus pastebima, jog moterys dažniau nei vyrai teigiamai vertina susitaikinimo sakramentą (75 proc. moterų ir 69 proc. vyrų). Be to, vyrai dažniau nei moterys susitaikinimo sakramentą vertina neigiamai. Lyties aspektu statistiškai reikšmingo skirtumo nerasta ($p = 0.400 > 0.05$).

23 pav. Susitaikinimo sakramento vertinimo dažnių procentinis pasiskirstymas pagal lytį

Analizuojant respondentų susitaikinimo sakramento vertinimo dažnių procentinį pasiskirstymą pagal amžių, pastebime, jog tiek vaikai bei jaunimas, tiek suaugusieji dažniausiai teigiamai vertina šį sakramentą (70 proc. vaikų ir jaunimo; 78 proc. suaugusiųjų), o apie ketvirtadalis apklaustųjų šiuo klausimu neturi nuomonės. Išskiriant respondentus pagal amžiaus grupes statistiškai reikšmingo skirtumo nepastebėta ($p = 0.467 > 0.05$).

24 pav. Susitaikinimo sakramento vertinimo dažnių procentinis pasiskirstymas pagal amžių

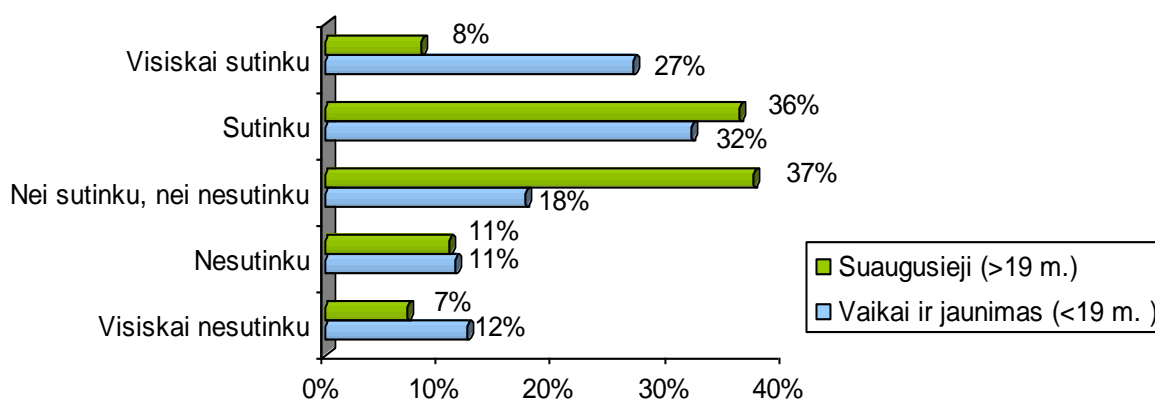
Detalesnę informaciją bei susitaikinimo sakramento vertinimą atskleidė trečiasis klausimas, kurio metu buvo klausiama, ką respondentai mano apie atgailos sakramentą bei išpažintį (2 lentelė). Daugiau nei trečdalis respondentų sutinka su teiginiu, jog kai apima širdgėla, nelaimės ar kaltės jausmas, atgailos sakramentas suteikia daugiausia paramos, o išpažintis yra itin svarbi, nes jos

pagalba apklaustieji gali užsitikrinti laimingą, taikų ir ramų gyvenimą. Daugiau nei ketvirtadalis apklaustųjų nepritaria teiginiu, jog yra svarbesnių dalykų jų gyvenime nei Susitaikinimo sakramentas. Šiais respondentų duomenimis buvo patvirtinta P. Puzaro mintis, jog susitaikinimas su Dievu asmeniui suteikia vaisingą atleidimo malonę, o visi suteikiami šio sakramento vaisiai padeda įveikti kaltės jausmą ir įgyti ramybę.

2 lentelė. Teiginių, apie atgailos sakramentą bei išpažintį, vertinimo apibendrinimas

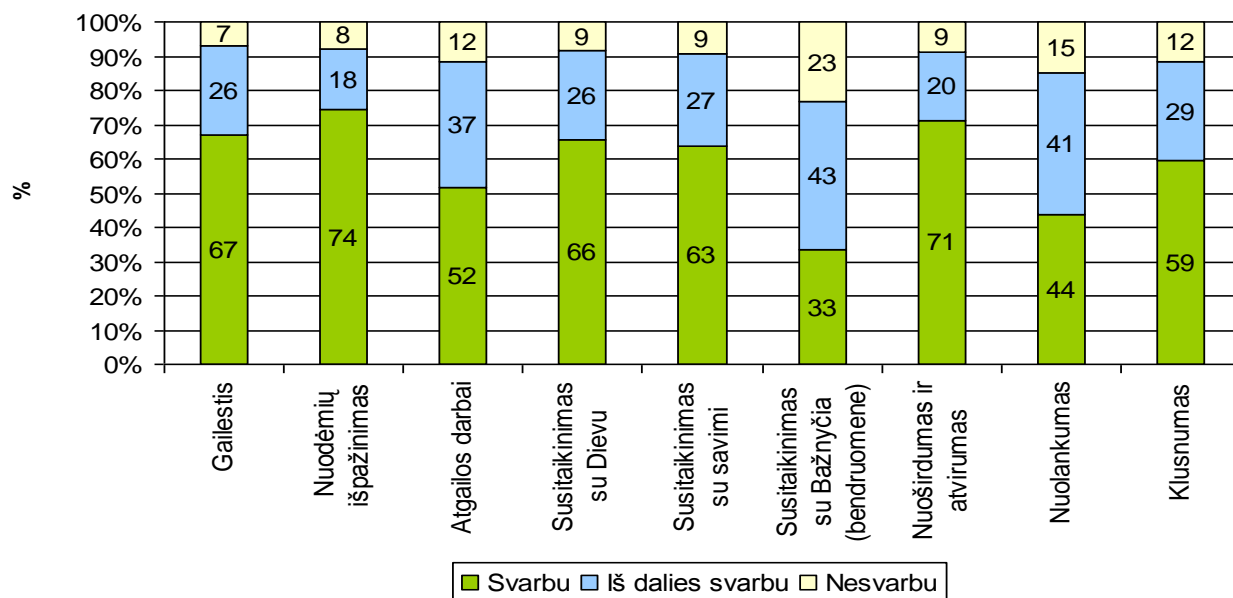
Teiginys	Vertinimas	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Manau, kad yra svarbesnių dalykų mano gyvenime nei Atgailos sakramentas.		22 %	22 %	34 %	12 %	10 %
Einant išpažinties pagrindinis tikslas yra gauti palengvėjimą ir apsaugą.		7 %	13 %	33 %	32 %	15 %
Kai apima širdgėla, nelaimės ar kaltės jausmas, atgailos sakramentas man suteikia daugiausia paramos.		10 %	11 %	27 %	34 %	18 %
Išpažintis man yra itin svarbi, nes jos pagalba galiu užsitikrinti laimingą, taikų ir ramų gyvenimą.		9 %	6 %	24 %	36 %	25 %
Išpažinties metu galiu susitaikyti su Dievu.		10 %	4 %	21 %	30 %	35 %
Atgailos sakramentas leidžia susitaikyti su artimu, atsiprašyti.		8 %	12 %	28 %	31 %	21 %
Priėmęs atgailos sakramentą susitaikau su savimi.		9 %	7 %	24 %	32 %	28 %

Statistiškai reikšmingas skirtumas ($p = 0.03 < 0.05$) pastebėtas tik amžiaus aspektu analizuojant teiginį, jog „kai apima širdgėla, nelaimės ar kaltės jausmas, atgailos sakramentas suteikia daugiausia dvasinės paramos“. Vaikai ir jaunimas (<19 m.) dažniau nei suaugusieji (>19 m.) yra visiškai įsitikinę, jog kai apima širdgėla, nelaimės ar kaltės jausmas, atgailos sakramentas suteikia daugiausia dvasinės paramos (27 proc.), o suaugusieji visiškai su šiuo teiginiu sutinka daugiau nei 3 kartus rečiau.

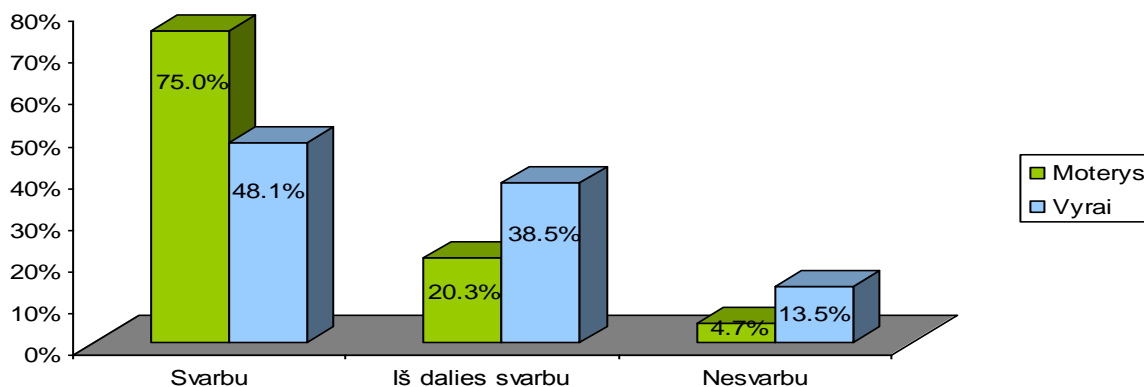
25 pav. Teiginio „kai apima širdgėla, nelaimės ar kaltės jausmas, atgailos sakramentas suteikia daugiausia dvasinės paramos“ vertinimo dažnių procentinis pasiskirstymas pagal amžių

Pateikiant ketvirtąjį klausimą, buvo siekiama išsiaiškinti, kokie aspektai respondentams svarbiausi atgailos sakramento metu (26 pav.). C. Schönborn pabrėžia, jog visiems, kurie stengiasi būti dorais krikščionimis ir rūpinasi išpažintimi, svarbūs trys aspektai: nuolankumas, klusnumas ir atvirumas. Tyrimo metu buvo patvirtinti ne tik šie kriterijai, bet ir daugelis kitų aspektų. Pastebima, jog respondentai kaip vieną iš svarbiausių aspektų atgailos sakramento metu įvardija nuodėmių išpažinimą (74 proc.). 71 proc. apklaustųjų tikina, jog susitaikinimo metu svarbiausia nuoširdumas bei atvirumas. Teiginiui, jog atgailos metu svarbu susitaikinimas su Bažnyčia (bendruomene) nepritaria daugiau nei ketvirtadalis respondentų (23 proc.).

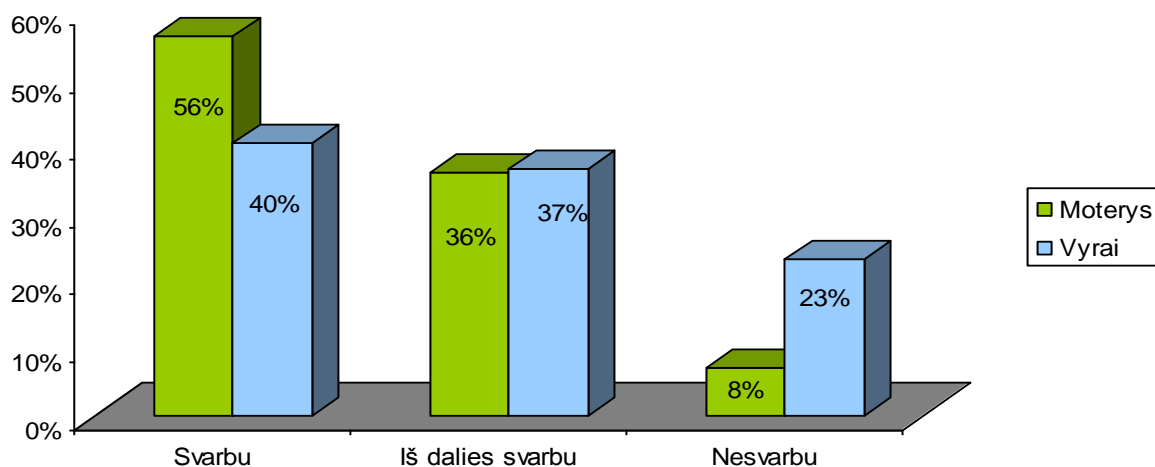
26 pav. Susitaikinimo sakramento aspektų vertinimo dažnių procentinis pasiskirstymas

Analizuojant susitaikinimo sakramento aspektų vertinimo dažnių procentinį pasiskirstymą, statistiškai reikšmingas skirtumas pastebėtas, vertinant gailesčio ($p=0.02 < 0.05$), atgailos darbų ($p=0.016 < 0.05$) bei nuoširdumo ir atvirumo kriterijus ($p=0.015 < 0.05$). Analizuojant respondentų atsakymus, pastebime, jog moterims gailesčio aspektas yra daug svarbesnis nei vyrams. Apklaustieji vyrai labiau linkę gailestį pripažinti tik iš dalies svarbiu aspektu susitaikinimo sakramento metu (38.5 proc.).

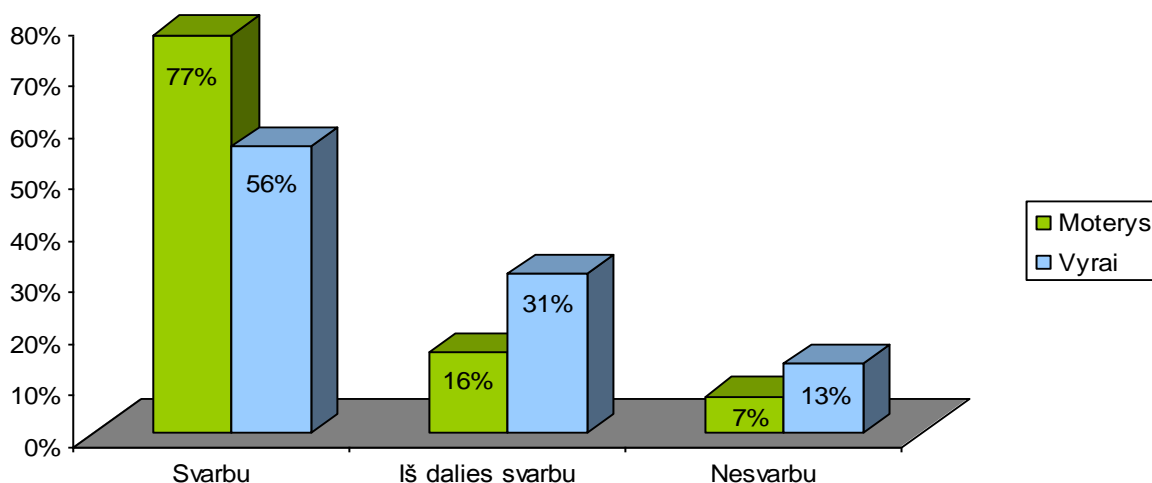
27 pav. Gailesčio vertinimo dažnių procentinis pasiskirstymas pagal lytį

Vertindami atgailos darbų vertę susitaikinimo sakramente (28 pav.) vyrai dažniau nei moterys buvo linkę atgailos darbus įvardinti nesvarbiu kriterijumi susitaikinimo sakramente. O daugiau nei pusė apklaustų moterų (56 prov.) teigė, jog atgailos darbai yra ypatingai svarbūs susitaikinimo sakramento metu.

28 pav. Atgailos darbų vertinimo dažnių procentinis pasiskirstymas pagal lytį

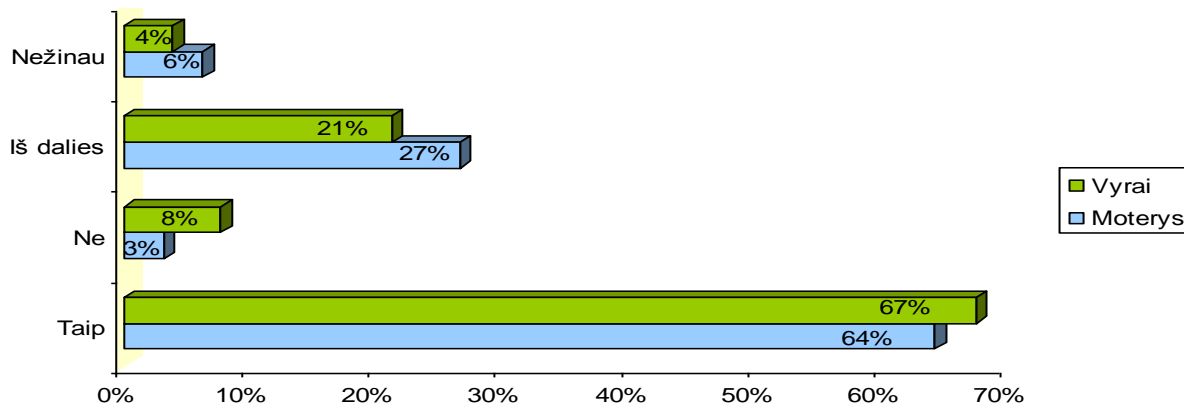
Paprašius įvertinti nuoširdumo bei atvirumo aspektus atgailos metu (29 pav.), respondentai buvo linkę pabrėžti jų svarbą. Moterys nuoširdumą bei atvirumą kaip svarbų kriterijų atgailos sakramento metu pripažino dažniau nei vyrai (77 proc. moterų ir 56 proc. vyrų). Trečdalis apklaustųjų vyrų šiuos aspektus linkę įvardinti tik kaip iš dalies svarbiais. Analizuojant nuoširdumo ir atvirumo dažnių procentinį pasiskirstymą pagal lytį, pastebime, jog rezultatai statistiškai reikšmingai skiriasi ($p=0.015 < 0.05$).

29 pav. Nuoširdumo ir atvirumo vertinimo dažnių procentinis pasiskirstymas pagal lytį

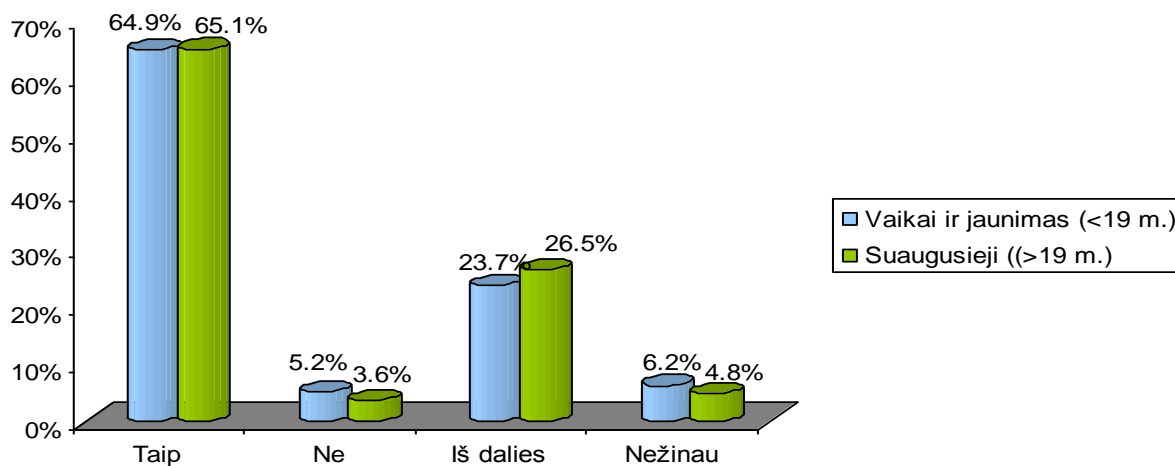
Šeštuoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, ar respondentai jaučia kaltę padarę nuodėmę, nusižengę nustatytoms taisyklėms, savo gyvenimo vertybėms. A. Paškus pabrėžia, jog kaltės jausmas atsiranda tada, kai paaiškėja, kad yra pažeistos nustatytos ribos, normos. Tyrimo metu

paiškėjo, jog dauguma respondentų (tiek vyrai, tiek moterys) jaučia kaltę, padarę nuodėmę, nusižengę nustatytoms taisyklėms, savo gyvenimo vertybėms (30 pav.). Analizuojant duomenis statistiškai reikšmingo skirtumo lyties aspektu nepastebėta ($p = 0.455 > 0.05$).

30 pav. Kaltės jausmo, padarius nuodėmę, nusižengus nustatytoms taisyklėms, savo gyvenimo vertybėms, dažnių procentinis pasiskirstymas pagal lytį

Pagal respondentų procentinį pasiskirstymą, analizuojant kaltės jausmo dažnumą amžiaus aspektu (31 pav.), matome, jog apie 65 proc. respondentų (tiek vaikai, tiek suaugę) jaučia kaltę padarę nuodėmę, nusižengę nustatytoms taisyklėms, savo gyvenimo vertybėms. Atsakymą „iš dalies“ rinkosi taip pat panašus procentas respondentų (apie 23 – 27 proc. apklaustųjų). Statistiškai reikšmingo skirtumo lyginant duomenis pagal amžiaus kriterijų nebuvo pastebėta ($p = 0.913 > 0,05$).

31 pav. Kaltės jausmo, padarius nuodėmę, nusižengus nustatytoms taisyklėms, savo gyvenimo vertybėms, dažnių procentinis pasiskirstymas pagal amžių

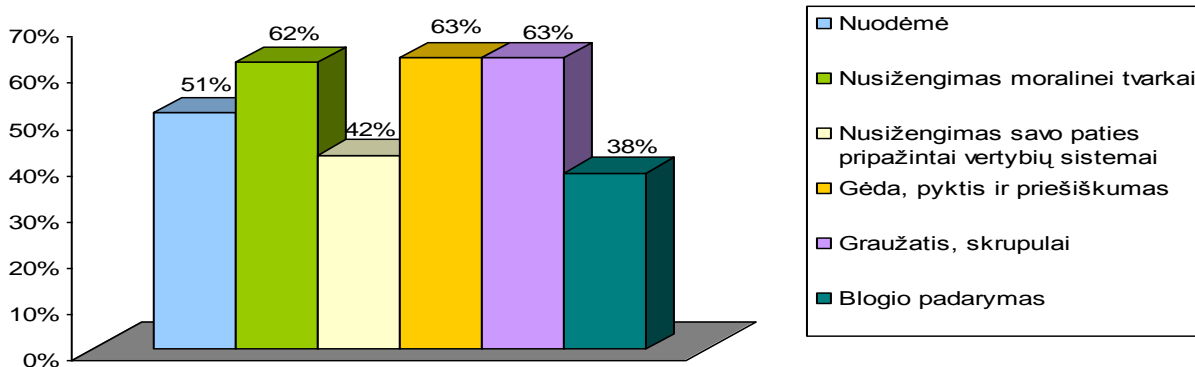
Kitame klausime, paprašius įvertinti kaltės jausmo asociacijas (3 lentelė), trečdalis respondentų dažniausiai (pasirinko atsakymą „dažnai“) kaltės jausmą susiejo su graužatimi. Tačiau vieno dominuojančio atsakymo nebuvo. Respondentams apmaudas su kalte asocijuojasi dažniausiai tik kartais (38 proc.); su depresija – dažniausiai niekada (27 proc.); su gėda – dažniausiai kartais (29 proc.); su bausmės nusipelnymo jausmu - kartais (36 proc.); su priešišku, nukreiptu į moralės

šaltinį – kartais (28 proc.); su išgyvenimais, neproporcingais padarytiems nusižengimams – kartais (34 proc.), su neviltimi – kartais (32 proc.); su nesugebėjimu gailėtis – dažniausiai retai (26 proc.); su nesugebėjimu atleisti – kartais (28 proc.); su asmenybės emocinio brendimo sulaikymu – kartais (36 proc.); su savęs baudimu – saviplaka – dažniausiai kartais (29 proc.). Analizuojant kaltės jausmo asociacijų dažnių procentinį pasiskirstymą, statistiškai reikšmingo skirtumo nepastebėta ($p > 0.05$).

3 lentelė. Kaltės jausmo asociacijų dažnumas

	Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Visada
<i>Apmaudu</i>	7 %	21 %	38 %	23 %	11 %
<i>Depresija</i>	28 %	21 %	25 %	17 %	9 %
<i>Gėda</i>	11 %	13 %	29 %	24 %	23 %
<i>Bausmės nusipelnymo jausmu</i>	14 %	16 %	36 %	19 %	15 %
<i>Priešiškumu, nukreiptu į moralės šaltinį</i>	23 %	26 %	28 %	15 %	8 %
<i>Išgyvenimais, neproporcingais padarytiems nusižengimams</i>	19 %	22 %	34 %	14 %	11 %
<i>Neviltimi</i>	18 %	18 %	32 %	19 %	13 %
<i>Nesugebėjimu gailėtis</i>	25 %	26 %	23 %	14 %	11 %
<i>Nesugebėjimu atleisti.</i>	18 %	24 %	28 %	19 %	11 %
<i>Asmenybės emocinio brendimo sulaikymu</i>	23 %	16 %	36 %	13 %	12 %
<i>Savęs baudimu - saviplaka</i>	24 %	15 %	29 %	15 %	16 %
<i>Graužatimi</i>	11 %	9 %	30 %	28 %	23 %

Aštunto klausimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kas respondentų nuomone yra kaltė (32 pav.). Analizuojant teorinę medžiagą, buvo atskleista, jog kaltė gali būti įvardijama ir kaip religinė, ir kaip psichologinė būseną. Teologiniuose darbuose kaltė dažnai tapatinama su nuodėme, o psichologas A. Giddens stengiasi rasti skirtumų tarp kaltės ir gėdos. Respondentų atsakymuose taip pat atsispindi šios sąsajos, kurios parodo, jog dažniausiai kaltė yra apibrėžiama kaip gėda, pyktis, priešiškumas bei graužatis ir skrupulai (po 63 proc. apklaustųjų pasirinko tokį atsakymą). 62 proc. respondentų mano, jog kaltė – tai nusižengimas moralinei tvarkai. Rečiausiai kaltę apklaustieji apibrėžė kaip blogio padarymą (38 proc.). Statistiškai reikšmingo skirtumo tiek lyties, tiek amžiaus aspektu - nepastebėta ($p > 0.05$).

* Respondentai galėjo pasirinkti kelis atsakymų variantus, todėl atsakymų suma viršija 100 proc.

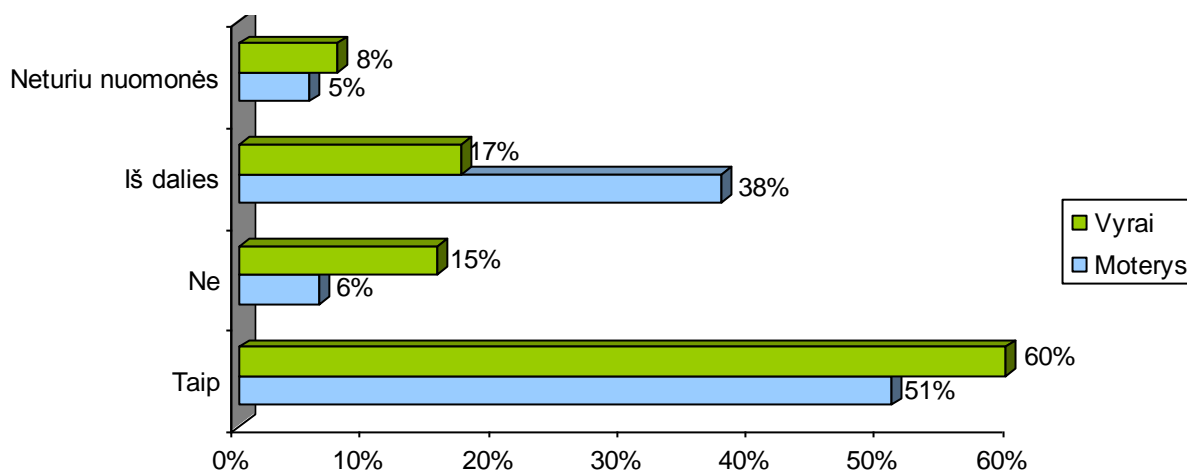
32 pav. Respondentų nuomonė, apibrėžiant, kas yra kaltė, dažnių procentinis pasiskirstymas

Atgailos sakramento, kaip kaltės jausmo įveikimo priemonės, vertinimo dažnių procentinis pasiskirstymas (4 lentelė) atskleidė, jog daugiau nei pusė apklaustų respondentų pritaria šiam teiginiui. K. Trimakas teigia, jog kiekvienas asmuo turi turėti tokią privilegiją – tapti kalto – kad išmoktų ja pasinaudoti, atsakingai pergalėtų kaltę. Respondentų atsakymai patvirtina šią mintį. Neigiančių atgailos sakramento pagalbą nugalint kaltės jausmą buvo tik 9 proc. apklaustųjų. Pagal pateiktus duomenis, statistiškai reikšmingai skirtumas pastebėtas tik analizuojant respondentų pasirinkimus lyties aspektu ($p = 0.028 < 0.05$).

4 lentelė. *Atgailos sakramento, kaip kaltės jausmo įveikimo priemonės, vertinimo dažnių procentinis pasiskirstymas*

	<i>Bendras skaičius</i>	<i>Moterys</i>	<i>Vyrai</i>	<i>Vaikai ir jaunimas (<19 m.)</i>	<i>Suaugusieji (>19 m.)</i>
<i>Atgailos sakramentas padeda įveikti kaltę</i>	53%	51%	60%	55%	52%
<i>Atgailos sakramentas nepadeda įveikti kaltės</i>	9%	6%	15%	11%	6%
<i>Atgailos sakramentas iš dalies padeda įveikti kaltę</i>	32%	38%	17%	29%	35%
<i>Neturiu nuomonės</i>	6%	5%	8%	5%	7%

Daugiau nei pusė apklaustų moterų akcentavo atgailos sakramento vertę, įveikiant kaltės jausmą. Nors vyrai dažniau nei moterys pritarė teiginiui, jog atgailos sakramentas padeda įveikti kaltę ir dvigubai rečiau nei moterys rinkosi atsakymą „iš dalies“ (33 pav.), tačiau kartu buvo daugiau vyriškos nei moteriškos lyties respondentų, kurie teigė, jog atgaila nepadeda įveikti kaltės jausmo.

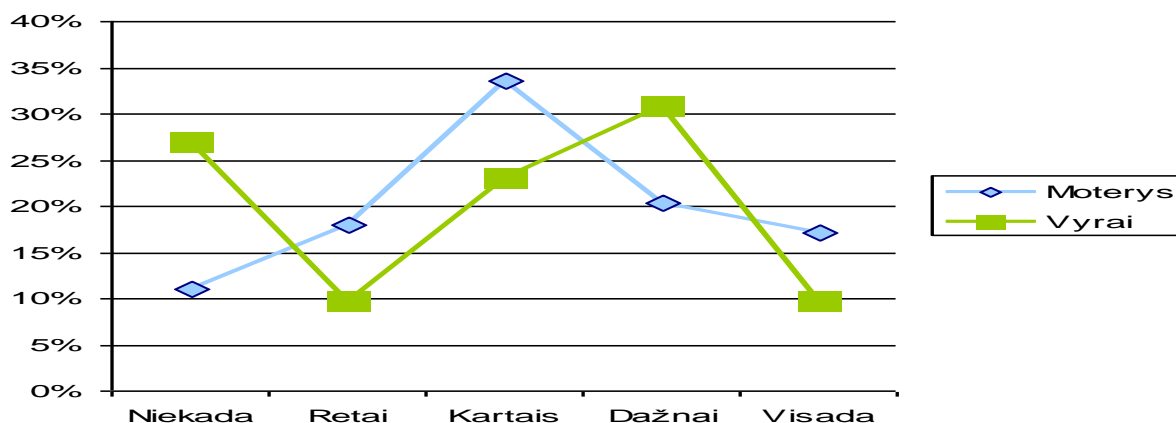
33 pav. *Atgailos sakramento, kaip kaltės jausmo įveikimo priemonės, vertinimo dažnių procentinis pasiskirstymas pagal lytį*

Dauguma respondentų patvirtino, jog atgaila padeda įveikti kaltės jausmo neigiamus padarinius ir turi teigiamą vertę - dvasinę ir psichologinę susitaikinimo sakramento naudą (5 lentelė). John, Hardon tyrimų metu yra nustatyta dvasinė nauda, reikšmė, kurią gauna asmenys dažnai išpažįstatis savo nuodėmes ir pripažindami savo kaltes. Šio tyrimo metu taip pat išskirta dvasinė nauda, gaunama priėmus susitaikinimo sakramentą. Pagal pateiktus duomenis, daugiau nei trečdalis respondentų susitaikinimo sakramente visada jaučia nuodėmės pašalinimo vertę, o dažniausiai niekada nepajunta panašumo į Jėzų Kristų (33 proc.). Statistiškai reikšmingai skirtumas pastebėtas tik analizuojant respondentų savęs pažinimo, dorybių ugdymo bei tapimo panašiu į Jėzų Kristų dažnių procentinius pasiskirstymus pagal lytį ($p < 0.05$).

5 lentelė. Dvasinė ir psichologinė susitaikinimo sakramento vertė

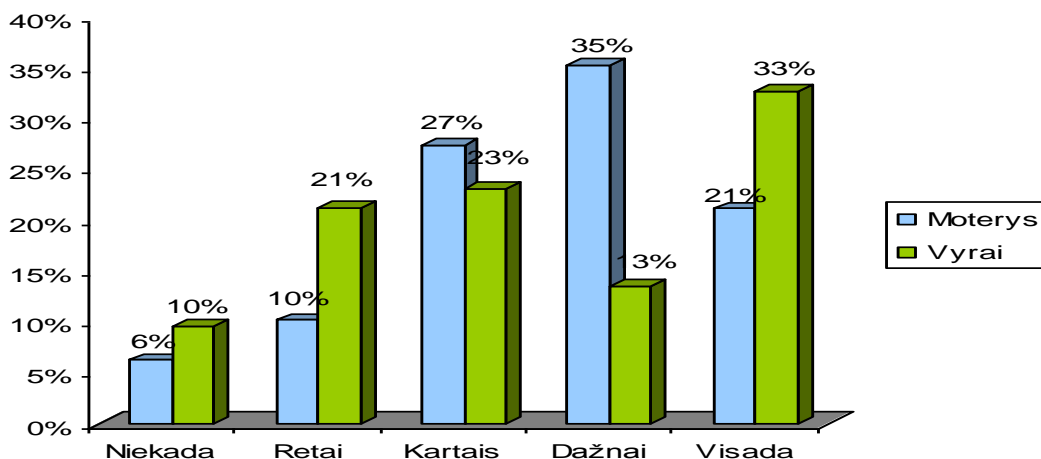
	Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Visada
<i>Savęs pažinimas</i>	16 %	15 %	31 %	23 %	15 %
<i>Dorybių ugdymas</i>	7 %	13 %	26 %	29 %	25 %
<i>Sąžinės jautrumas</i>	9 %	11 %	23 %	33 %	24 %
<i>Valios stiprinimas</i>	9 %	9 %	28 %	31 %	23 %
<i>Savikontrolė</i>	10 %	10 %	34 %	29 %	17 %
<i>Nuodėmės pašalinimas</i>	10 %	10 %	18 %	28 %	34 %
<i>Panašumas į Jėzų Kristų</i>	33 %	16 %	22 %	15 %	14 %
<i>Paklusnumas Šv. Dvasiai</i>	19 %	18 %	23 %	24 %	16 %
<i>Nuolankumas</i>	15 %	17 %	26 %	27 %	15 %
<i>Brandaus tikėjimo puoselėjimas</i>	16 %	11 %	27 %	25 %	21 %
<i>Blogų įpročių korekcija</i>	13 %	11 %	26 %	34 %	16 %

Analizuojant savęs pažinimo vertę susitaikinimo sakramente lyties aspektu (34 pav.), rastas statistiškai reikšmingas ($p = 0.016 < 0.05$). Moterys dažniausiai teigia, jog ši malonė įvyksta tik kartais (33.6 proc.), o vyrai pripažįsta, jog savęs pažinimo vertė susitaikinimo sakramente jiems jaučiama dažnai (30.8 proc.). Daugiau apklaustųjų moterų nei vyrų patiria šią vertę visada (17.2 proc.), o 26.9 proc. apklaustų vyrų savęs pažinimo vertės susitaikinimo sakramente nepajunta niekada.

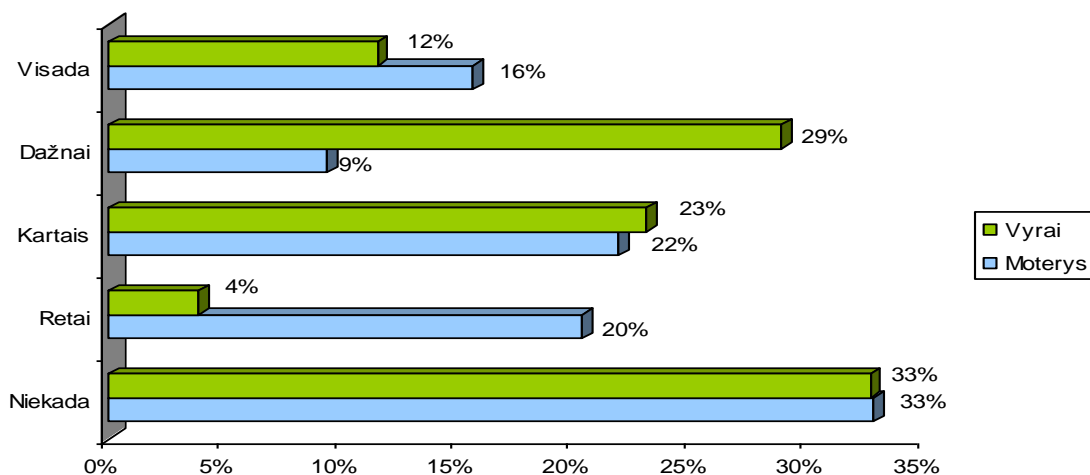
34 pav. Savęs pažinimo susitaikinimo sakramente dažnių procentinis pasiskirstymas pagal lytį

Dorybių ugdymo susitaikinimo sakramente dažnių procentinis pasiskirstymas pagal lytį (35 pav.) parodo, jog moterys dažniausiai renkasi atsakymą „dažnai“ (35 proc.), o vyrai – „visada“ (33 proc.). Susitaikinimo sakramente dorybių ugdymas, moterų nuomone, visada būna naudingas 21 proc. apklaustųjų, o vyrų nuomone – 33 proc. apklaustųjų. Rezultatai statistiškai reikšmingai skiriasi ($p = 0.016 < 0.05$).

35 pav. Dorybių ugdymo susitaikinimo sakramente dažnių procentinis pasiskirstymas pagal lytį

Trečdalis visų respondentų dažniausiai niekada nepajunta panašumo į Jėzų Kristų, tačiau lyties aspektu kiti rezultatai statistiškai reikšmingai skiriasi ($p = 0.03 < 0.05$) (36 pav.). Pagal pateiktus duomenis matome, jog vyrai dažniau nei tris kartus už moteris susitaikinimo sakramente išvelgia panašumo į Jėzų Kristų vertę. Ketvirtadalis moterų retai išvelgia tokią atgailos sakramento vertę.

36 pav. Tapimo panašiu į Jėzų Kristų susitaikinimo sakramente dažnių procentinis pasiskirstymas pagal lytį

Taigi išanalizavus tyrimo metu gautus rezultatus, dabar galime patvirtinti, jog susitaikinimo sakramentas dažniausiai yra praktikuojamas ir vertinamas teigiamai bei įvardijamas kaip kaltės įveikinimo priemonė, pabrėžiant religinius ir psichologinius aspektus.

IŠVADOS

1. Mokslinės bei metodinės religinės literatūros pagalba išnagrinėjus susitaikinimo sakramento sąvokos sampratą, galime teigti, šis sakramentas, turintis įvairių apibrėžimų ir pavadinimų, suteikia vieną esmę. Dažnai ši Dievo malonė vadinama Atsivertimo, Atgailos, Išpažinties, Atleidimo, Susitaikinimo sakramentu. Keičiantis amžiams, Bažnyčios vadovams, keitėsi ir supratimas apie Atgailos sakramentą bei jo priėmimo būdus, formas ir metodus. Ististorinė – teologinė raida, atskleidžiant kaltės jausmo vaidmenį, rodo, jog Bažnyčia nuo pat savo pradžios pripažįsta ir brangina daug įvairių atgailos formų, tačiau tarp visų aktų nė vieno nėra reikšmingesnio, dieviškai veiksmingesnio, iškilesnio ir sykiu kaip apeigos prieinamesnio už Susitaikinimo sakramentą. Katalikų Bažnyčia teigia, jog kaltė yra Dievo malonės praradimas, taigi kuo giliau mes nusidedame, tuo stipresnę kaltę patiriame, kuri yra įveikiama Dievo malone per Susitaikinimo sakramentą.

2. Išanalizavus teologinę, filosofinę, mokslinę ir psichologinę literatūrą apie kaltės esmę bei religinius ir psichologinius jos aspektus, Atgailos sakramentą ir išpažintį suvokiame – kaip kaltės įveikimo priemonę. Įvertinti kaltės jausmą bei nustatyti moralės standartus, kurie neleistų patirti gėdos padeda sąžinė. Sąžinė yra vidinis balsas mumyse, kuris įvertina mūsų elgesį ir verčia daryti tai, ką manome esant teisinga ir ragina nesielgti taip, kai manome esant neteisinga. Galime teigti, jog kaltė – tai jausmas, kuris kyla iš supratimo, jog buvo nusižengta moralinei tvarkai. Būtina sąlyga kaltės jausmo gimimui yra suvokimas, kad veiksmas neatitiko to, kas yra „teisingas“, „moralus“ arba „etiškas“ veiksmas. Įvairių kultūrų kaltės sampratos, psichologinis kaltės suvokimas veda link atgailos, o kartu ir religinės kaltės apibrėžimo. Tad psichologiniai ir religiniai aspektai tampa glaudžiai susieti. Norint teisingai suvokti kaltę ir priimti Dievo malonę, reikia atitaisyti padarytus blogus moralinius sprendimus, atrasti kaltės religinius ir psichologinius aspektus. Kiekvienas turėtų ugdyti tikrą gailestį dėl nuodėmių, kuris prabyla kaltės jausmu ir veda šventumo link. Grauzėtis ir savęs baudimas nepadeda įveikti kaltės jausmo ir išvengti skrupulingosios sąžinės apraiškų. Visuose dalykuose ir visuose situacijose reikia mokėti atsiduoti Dievui.

3. Išryškinus kaltės jausmo religinius ir psichologinius veiksnius, darančius poveikį Susitaikinimo sakramento malonės efektyvumui, galime teigti, jog Kristus ir Jo gailestingumas yra ta priemonė, kuri nugalė kaltės jausmą ir leidžia patirti ramybę. Jėzus Kristus Atgailos sakramentą įsteigė tam, kad išpažinties metu ugdytume savo tam tikras vertybes: paguodą kylančią iš Dievo atleidimo, patarimo dovaną padedančią tinkamai kreipti mūsų krikščionišką

gyvenimą bei sąžinės sustiprinimą. Atgailos sakramentas turi ne tik gilią dvasinę vertę, kaip pastebėjome, bet ir suteikia nepaprastai naudingą psichologinę reikšmę, kurią patiria asmenys dažnai išpažįstatys savo nuodėmes ir pripažindami savo kaltes. Augantis savęs pažinimo poreikis, blogų įpročių korekcija, sąžinės tyrumas, valios sustiprinimas, pasiekta išganinga savikontrolė, nuodėmės panaikinimas, priartėjimas prie Jėzaus Kristaus asmens bei paklusnumas Šv. Dvasiai susieja religinius ir psichologinius kaltės jausmo aspektus.

4. Įvertinus kaltės formavimosi prielaidas, galime numatyti teigiamas susitaikinimo sakramento sritis. Būtent Atgailos sakramentas leidžia teisingai ir objektyviai įvertinti savo kaltę ir grįžti į vienybę su savimi pačiu, Bažnyčia, artimu ir Dievu. Tyrimo metu, pagal apibendrintus ir išanalizuotus respondentų atsakymus, galime patvirtinti, jog susitaikinimo sakramentas dažniausiai yra praktikuojamas ir vertinamas teigiamai bei įvardijamas kaip kaltės įveikinimo priemonė, pabrėžiant religinius ir psichologinius aspektus. Nustatyta, jog dažniausiai kaltė yra apibrėžiama kaip gėda, pyktis, priešiškus, graužatis ir skrupulai ar nusizengimas moralinei tvarkai. Dauguma apklaustųjų patvirtino, jog kai apima širdgėla, nelaimės ar kaltės jausmas, atgailos sakramentas suteikia daugiausia paramos, o išpažintis yra itin svarbi, nes jos pagalba galima užsitikrinti laimingą, taikų ir ramų gyvenimą. Hipotezė, jog Susitaikinimo sakramentas, išreiškia susitaikinimą ne vien su Dievu ir su savimi, bet ir su visa tikinčiųjų Bendruomene bei atskleidžia religinius ir psichologinius kaltės aspektus – pasitvirtino.

LITERATŪRA

1. Atgailos apeigynas. *Ordo Paenitentiae*. 2005. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
2. Augustyn J. O. SJ. *Sakrament pojednania*. [žiūrėta 2011 11 13]. Prieiga per internetą: <http://www.skrynia.lt>
3. Baltinis A. 1949. *Atgaila ir Prsisikėlimas*. Aidai, Nr. 22, p. 1-2. [žiūrėta 2012-03-15]. Prieiga per internetą :<http://www.aidai.us/index.php?option=com>
4. Benedict XVI. 2006. *Angelus*. March 5.
5. Beresnevičienė D. 2005. *Asmenybės raidos teorija: poreikis atleisti*. Acta Paedagogica Vilnensia, Nr. 15. p. 85 -102.
6. CD-ROM 2.0 – *Welcome to the Catholic Church*. 1997. Harmony Media Inc., Gervais, OR., The Sacrament of Penance – The Early Church.
7. Curran T. *Confession: Five Sentences that will Heal Your Life*. [žiūrėta 2011 12 17]. Prieiga per internetą: http://shop.mycatholicfaith.org/index.php?main_page=product
8. Denzinger H. 1996. *Enchiridion symbolorum*, Bologna, p.709.
9. Dieliautas J. 2007. *Kaltės temporalumas*. Šiaulių universitetas, Inter-studia humanitatis Nr. 4, p. 47 – 60.
10. Dogminė konstitucija apie Bažnyčią. 2000. *Lumen gentium*. Visuotinis Vatikano II Susirinkimas. Konstitucijos. Dekretai. Deklaracijos. – Vilnius, AIDAI.
11. Estevez J.C. Medina. 2010. *Vai a confessarti?* Libreria Editrice Vaticana, p. 46.
12. Fromas E. 1982. *Turėti ir būti*. Vilnius: Mintis.
13. Gaudron M. 2006. *Septyni malonės šaltiniai. Išpažintis*. [žiūrėta 2011 10 21]. Prieiga per internetą: <http://www.fsspx.lt/index.php?option=com>
14. Giddens A. 2000. *Modernybė ir asmens tapatumas*. Vilnius.
15. Häring B. 1996. *Die grosse Versöhnung ir Das Gesetz Christi*. Parengė kun. L.V. „Dievas - Gailestingumo Tėvas tesuteikia tau atleidimą ir ramybę”. Bažnyčios žinios, Nr. 21.
16. John A., Hardon S. J. 1998. *The Spiritual And Psychological Value Of Frequent Confession*. [žiūrėta 2012 03 20]. Prieiga per internetą: <http://www.therealpresence.org/archives/>
17. John A., Hardon S.J., 1998. *Why Christ Instituted the Sacrament of Confession*. [žiūrėta 2011 12 05 17]. Prieiga per internetą: <http://www.mariancatechist.com/>

18. John XXIII. 1962. *PAENITENTIAM AGERE. Enciklika*. Vatican Website. [žiūrėta 2012 03 17].
Prieiga per internetą: http://www.vatican.va/holy_father/john_xxiii/encyclicals/
19. Jonas Paulius II. 2000. Apaštališkasis laiškas *Salvifici Doloris* „Apie krikščioniškąją žmogiškosios kančios prasmę“. 1984 vasario 11 d. Katalikų interneto tarnyba. [žiūrėta 2011 11 13]. Prieiga per internetą: http://www.lcn.lt/b_dokumentai/ap_laiskai/salvifici_doloris.html
20. Jonas Paulius II. 2001. Posinodinis apaštališkasis paraginimas *Reconciliatio et Paenitentia* „Dėl susitaikinimo ir atgailos bažnyčios misijoje šiandien“. 1984 gruodžio 2 d. Bažnyčios žinios, Nr. 5. Katalikų interneto tarnyba. [žiūrėta 2011 11 13]. Prieiga per internetą: http://www.lcn.lt/b_dokumentai/ap_paraginimai/reconciliatio-et-paenitentia.html
21. Jonas Paulius II. 2002. *Apaštališkasis Laiškas Motu proprio MISERICORDIA DEI dėl kai kurių Atgailos sakramento šventimo aspektų*. Bažnyčios žinios, Nr. 10.
22. *Kanonų Teisės Kodeksas*. Codez Iuris Canonici. 2012. Lietuvos Vyskupų Konferencija, Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
23. Kardelis K. 2005. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
24. *Katalikų Bažnyčios Katekizmas*. 1996. Kaunas: Tarpdiecezinės katechetikos komisijos leidykla, p. 676.
25. Konstitucija apie šventąją liturgiją. *Sacrosanctum Concilium*. (1963 12 04). 2000. Visuotinis Vatikano II Susirinkimas. Konstitucijos. Dekretai. Deklaracijos. – Vilnius, AIDAI.
26. Kubany E. S., Watson S. B. 2003. *Guilt: Elaboration of a Multidimensional Model*. Psychological Record (online). [žiūrėta 2011 11 17]. Prieiga per internetą: http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qa3645/is_200301/ai_n9216064#continue
27. Leon-Dufour X. 1967. *Dictionary of Biblical Theology*. New York, p. 484.
28. *Lietuvių kalbos žodynas*. 1959. t. 5, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės lit-ros l-kla, p. 153.
29. *Lietuvių kalbos žodynas. Sąžinės sąvoka*. [žiūrėta 2012 04 13]. Prieiga per internetą: lkzd.lki.lt/Zodynas/Visas.asp
30. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas*. [žiūrėta 2011 10 30]. Prieiga per internetą: www.tm.lt.
31. Maceina. A. 2006. Raštai. *Žmogiškosios netikybės Šventasis*. Pranciškaus Asyžiečio užmojis ir jo prasmė. Vilnius: Margi Raštai.

32. Mažeikis G. 2007. *Socialinis dalyvavimas ir subjekto interpeliacijos teorijos apribojimai*. Kaltė kaip kultūros fenomenas. Šiaulių universitetas, VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla Inter-studia humanitatis Nr. 4, p. 6 – 21.
33. Mirus J. 2008. Confession. [žiūrėta 2012 03 09]. Prieiga per internetą: <http://www.catholicculture.org/commentary/articles.cfm?id=268>
34. Moioli G. 1996. *Il quarto sacramento*. Milano, p. 7.
35. Morse P. 1994. *Precis official catholic teaching on worship and sacraments*. Catholics committed to support the pope, p. 137
36. Narbekovas A., Lakavičiūtė L. 2008. *Bendruomenės svarbos nuvertinimas ir jo įtaka bendruomeninės Atgailos sakramento dimensijos suvokimui XX a. antrojoje pusėje – XXI a. pradžioje*. SOTER 25(53), p. 31 -52.
37. Nocent A. 1986. *Sacramenti teologia e storia della celebrazione*. Genova, p. 148.
38. Nouwen M. 1999. *Sūnaus palaidūno sugrįžimas*. Aidai, p. 149 - 150.
39. Paškus A. 2009. *Sąžinė psichologiniu požiūriu*. Kaunas: Kauno arkivyskupijos kurija, p. 200.
40. Pau to Pyx. 1967. *New catholic encyclopedia*. USA, p. 73.
41. Paul VI. 1966. *PAENITEMINI*. (Apostolic Constitution On Penance). [žiūrėta 2012 03 17]. Prieiga per internetą: <http://www.wf-f.org/PaulVI-Penance.html>
42. Paul VI. 1975. *The rite of penance*. USA, p. 6-7.
43. Peschke K. H. 1997. *Krikščioniškoji etika. Bendroji moralinė teologija Vatikano II Susirinkimo dvasia*. I tomas. Vilnius, P. 383.
44. Plužek Z. 1996. *Pastoracinė psichologija*. Vilnius: Amžius, p. 319.
45. Pranskūnienė R. 2007. *Kaltės (ne)aktualumas (post)modernioje kultūroje*. Vytauto Didžiojo universitetas, Inter-studia humanitatis Nr. 4, p. 96 – 108.
46. Pukėnas K. 2011. *Kokybinių duomenų analizė SPSS programa*. Kaunas: LKKA.
47. Puzaras P. 2007. *Bendroji moralinė teologija*. Klaipėda, p. 158.
48. Puzaras P. 2007. *Specialioji moralinė teologija III*. Klaipėda, p. 111.
49. Ragaišis M. 2010. *Nuodėmė ir sutaikinimas: žvilgsnis į atgailos sakramentą naujatestamentinių krikščionių bendruomenių atgailos praktikos kontekste*. SOTER. 36 (64), p. 51 – 64.
50. Rahner K. 1969. *Sacramentum mundi*. Germany, p. 396.
51. Ralys K. 2001. *Nuodėmės tikrovės teologinis apmąstymas*. Bažnyčios žinios, Nr. 6

52. Ramonas A. 2006. *Sakramentų teologija. Doktrina. Istorija. Šventimas*. Klaipėda: KU, 223 p.
53. Ratzinger J. 1989. *I sacramenti della chiesa*. Assisi, p. 186.
54. Raudys J. 2011. *Apie Susitaikinimo sakramentą*. Bernardinai.lt [žiūrėta 2012 04 11]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/-/60413>
55. Schönborn C. 2011. *Gailestingumo sakramentas*. Iš spaudai rengiamos knygos „Suradome gailestingumą“ .[žiūrėta 2011 11 15]. Prieiga per internetą: <http://www.gailestingumas.lt/2011/lt/index>
56. Sirvydas. K. 1997. *Senasis Konstantino Sirvydo žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos i-tas, p. 297.
57. Skinkaitis R. 2006. *Atgailos sakramento formavimasis ir raida*. Kaunas: VDU leidykla, p. 48.
58. Sužiedėlis A. *Kaltės sąvoka psichinio sutrikimo sampratoje*.
59. Szentmártoni M. 2001. *Camminare insieme*. Psicologia pastorale. Italy: Edizioni San Paolo, p. 247.
60. Šerpetis K. 2007. *Kaltės ir gėdos abdukcija lietuviškame mentalitete: kenožio mitemos recepcija*. Klaipėdos universitetas, Inter-studia humanitatis Nr. 4, p. 23 – 37.
61. Šironienė G. 2011. *Gelmė be veiklos (fatalistinė rezignacija) /Pagal J. Girniaus “Žmogus be Dievo”/ Šventosios Šeimos seserų vienuolija*. <http://www.seimosnamuose.lt/node/271>
62. *Šventasis Raštas*. 2009. Senasis ir Naujasis Testamentas. Lietuvos vyskupų konferencija. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, p. 2697.
63. Tarptautinė teologijos komisija. *Atgaila ir susitaikinimas*. 1999. (1982). Bažnyčios žinios, Nr. 3.
64. Triglio J., Brighenti K. 2003. *Wiley Publishing. Inc., New York, NY., p 124*.
65. Trijonis D. 2002. *Šv. Mišių prasmė. Istorija ir dvasinė vertė*. pagal Theodor Schnitzler „Was die Messe bedeutet?“. Telšiai. [žiūrėta 2012 03 20]. Prieiga per internetą: <http://www.vitaconsecrata.lt/sv-misiu-prasme>
66. Trimakas K. A.2002. *Žmogaus aukščiausi skrydžiai*. Religinių išgyvenimų psichologija. Kaunas, p. 237.
67. Vorgrimler H. 2003. *Naujasis teologijos žodynas*. Kaunas, p. 266.
68. Zdunich, L. 2009. *Why do we go to Confession regularly?* [žiūrėta 2012 03 09]. Prieiga per internetą: <http://www.heraldmalaysia.com>
69. Žydžiūnaitė V. 2008. *Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos*. Kaunas: Technologija.

SANTRAUKA

Stirbytė E. Kaltės jausmo religiniai ir psichologiniai aspektai susitaikinimo sakramente.

Dvasinio konsultavimo studijų programos magistro baigiamasis darbas.

Darbo vadovas prof. dr. A. Ramonas, Klaipėdos universitetas: Klaipėda, 2012. – 75 p.

Raktiniai žodžiai: atgaila, susitaikinimo sakramentas, kaltės jausmas, religiniai ir psichologiniai aspektai.

Norint patikrinti iškeltą **hipotezę**, jog Susitaikinimo sakramentas, išreiškia susitaikinimą ne vien su Dievu ir su savimi, bet ir su visa tikinčiųjų Bendruomene bei atskleidžia religinius ir psichologinius kaltės aspektus, siekėme (**tikslas**) – atskleisti kaltės jausmo religinius ir psichologinius aspektus susitaikinimo sakramente.

Tyrimo objektas – kaltės jausmo religiniai ir psichologiniai aspektai susitaikinimo sakramente.

Uždaviniai:

1. Mokslinės bei metodinės religinės literatūros pagalba išnagrinėti susitaikinimo sakramento sąvokos sampratą, istorinę – teologinę raidą, atskleidžiant kaltės jausmo vaidmenį.

2. Išanalizuoti teologinę, filosofinę, mokslinę ir psichologinę literatūrą apie kaltės esmę bei religinius ir psichologinius jos aspektus.

3. Išryškinti kaltės jausmo religinius ir psichologinius veiksnius, darančius poveikį susitaikinimo sakramento malonės efektyvumui.

4. Įvertinti kaltės formavimosi prielaidas bei numatyti teigiamas susitaikinimo sakramento sritis, analizuojant kaltės religinius ir psichologinius aspektus susitaikinimo (atgailos) sakramente.

Rezultatai: Mokslinės bei metodinės religinės literatūros pagalba išnagrinėjus susitaikinimo sakramento sąvokos sampratą, galime teigti, jog Bažnyčia nuo pat savo pradžios pripažįsta ir brangina daug įvairių atgailos formų, tačiau tarp visų aktų nė vieno nėra reikšmingesnio, dieviškai veiksmingesnio, iškilesnio ir sykiu kaip apeigos prieinamesnio už Susitaikinimo sakramentą. Atgailos sakramentą ir išpažintį suvokiame – kaip kaltės įveikimo priemonę, kuri turi ne tik gilią dvasinę vertę, kaip pastebėjome, bet ir suteikia nepaprastai naudingą psichologinę reikšmę: tai augantis savęs pažinimo poreikis, blogų įpročių korekcija, sąžinės tyrumas, valios sustiprinimas, pasiekta išganinga savikontrolė, nuodėmės panaikinimas, priartėjimas prie Jėzaus Kristaus asmens bei paklusnumas Šv. Dvasiai susieja religinius ir psichologinius kaltės jausmo aspektus. Tyrimo metu, pagal apibendrintus ir išanalizuotus respondentų atsakymus, galime patvirtinti, jog susitaikinimo sakramentas dažniausiai yra praktikuojamas ir vertinamas teigiamai bei įvardijamas kaip kaltės įveikimo priemonė, kuri išreiškia susitaikinimą su Dievu, savimi ir visa tikinčiųjų bendruomene, pabrėžiant religinius ir psichologinius aspektus.

SUMMARY

E. Religious and Psychological Aspects of Sense of Guilt in the Sacrament of Reconciliation. Master's thesis of the spiritual counselling study program
Supervisor Prof. Dr. A. Ramonas, Klaipėda University: Klaipėda, 2012. – 75 p.

Key words: penance, the sacrament of reconciliation, sense of guilt, religious and psychological aspects.

To test the **hypothesis** that the sacrament of Reconciliation expresses the reconciliation not only with God and with themselves, but with the entire community of believers, and reveals the religious and psychological aspects of the guilt, we sought (**purpose**) to reveal the religious and psychological aspects of the guilt in the sacrament of Reconciliation.

The object of the thesis – the religious and psychological aspects of the sense of guilt in the sacrament of Reconciliation.

Tasks are following:

1.To analyze the concept of the term of the sacrament of Reconciliation, historical – theological evolution revealing the role of the sense of guilt with the help of the scientific and methodological religious literature.

2.To analyze the theological, philosophical, scientific and psychological literature about the essence of the guilt and about the religious and psychological aspects of it.

3.To highlight the religious and psychological factors of the sense of guilt affecting the grace efficiency of the sacrament of Reconciliation.

4.To assess the formation of the fault assumptions and to provide the positive sacrament fields of Reconciliation by analyzing the religious and psychological aspects of the fault in the sacrament of Reconciliation (penance).

Results: With the help of the scientific and methodical religious literature after the analysis of the concept of the sacrament of Reconciliation we can say that the Church since its inception recognizes and values its many different forms of penance but there is not any more significant, divinely effective, more prominent and accessible at the same time as the celebration of the Sacrament of Reconciliation among all acts. We realize the Sacrament of Penance and confession as a mean of overcoming guilt, which has not only a deep spiritual value, as we have seen, but also provides very useful psychological implications: it is the growing need for self-discovery, correction of bad habits, purity of conscience, the strengthening of will, achieved salutary self-control, the abolition of sin, approach to the person of Jesus Christ and obedience to the Holy Spirit link the religious and psychological aspects of the sense of guilt. During the study, according to the summarized and analyzed responses of the respondents, we can confirm that the sacrament of Reconciliation is usually practiced and positively valued and is identified as a way of overcome of guilt, which expresses the reconciliation with God, ourselves and the whole community of believers, emphasizing the religious and psychological aspects.

PRIEDAI

ANKETA

Gerb. Respondente,

Norėtume sužinoti Jūsų nuomonę, analizuojant kaltės religinius ir psichologinius aspektus susitaikinimo (atgailos) sakramente. Ši anketa anoniminė, jos apibendrinti duomenys bus panaudojami rengiant mokslinį darbą, įvertinant kaltės formavimosi prielaidas bei numatant teigiamas susitaikinimo sakramento sritis. Atidžiai perskaitykite klausimus ir pažymėkite tinkamiausią atsakymo variantą (+).

1. Ar einate išpažinties? (pažymėkite vieną Jūsų nuomone tinkamiausią atsakymą)

- Taip, reguliariai*
- Taip, tik ypatingomis progomis (artimų žmonių laidotuvės, vestuvės, krikštynos ir pan.)*
- Bent vieną kartą per metus, prieš šv. Velykas*
- Taip, buvau vieną –du kartus*
- Ne, nesu buvęs*
- Nežinau*

2. Kaip vertinate susitaikinimo sakramentą? (pažymėkite vieną Jūsų nuomone tinkamiausią atsakymą)

- Teigiamai*
- Neigiamai*
- Neturiu nuomonės*

3. Ką manote apie atgailos sakramentą bei išpažintį? (įvertinkite kiekvieną teiginį):

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
<i>Manau, kad yra svarbesnių dalykų mano gyvenime nei Atgailos sakramentas.</i>					
<i>Einant išpažinties pagrindinis tikslas yra gauti psichologinį palengvėjimą.</i>					
<i>Kai apima širdgėla, nelaimės ar kaltės jausmas, atgailos sakramentas man suteikia daugiausia dvasinės paramos.</i>					
<i>Išpažintis man yra itin svarbi, nes priėmęs atgailos sakramentas jaučiuosi laimingas ir ramus.</i>					
<i>Išpažinties metu galiu susitaikyti su Dievu.</i>					
<i>Atgailos sakramentas leidžia susitaikyti su artimu, atsiprašyti.</i>					
<i>Priėmęs atgailos sakramentą susitaikau su savimi.</i>					

4. Kokie aspektai, Jūsų nuomone, svarbiausi atgailos sakramento metu? (įvertinkite kiekvieną teiginį):

	Svarbu	Iš dalies svarbu	Nesvarbu
<i>Gailestis</i>			
<i>Nuodėmių išpažinimas</i>			
<i>Atgailos darbai</i>			
<i>Susitaikinimas su Dievu</i>			
<i>Susitaikinimas su savimi</i>			
<i>Susitaikinimas su Bažnyčia (bendruomene)</i>			
<i>Nuoširdumas ir atvirumas</i>			
<i>Nuolankumas</i>			
<i>Džiaugsmas ir ramybė</i>			
<i>Klusnumas</i>			

5. Ar jaučiate kaltę padaręs nuodėmę, nusižengęs nustatytoms taisyklėms, savo gyvenimo vertybėms? (pažymėkite vieną Jūsų nuomone tinkamiausią atsakymą)

- Taip*
- Ne*
- Iš dalies*
- Nežinau*

6. Kaltės jausmas Jums asocijuojasi su....? (įvertinkite kiekvieną teiginį):

	Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Visada
<i>Apmaudu</i>					
<i>Depresija</i>					
<i>Gėda</i>					
<i>Bausmės nusipelnymo jausmu</i>					
<i>Priešiškumu, nukreiptu į moralės šaltinį</i>					
<i>Išgyvenimais, neproporcingais padarytiems nusižengimams</i>					
<i>Neviltimi</i>					
<i>Nesugebėjimu gailėtis</i>					
<i>Nesugebėjimu atleisti.</i>					
<i>Asmenybės emocinio brendimo sulaukymu</i>					
<i>Savęs baudimu - saviplaka</i>					
<i>Graužatimi</i>					

7. Kas Jūsų nuomone yra kaltė?(pažymėkite Jūsų nuomone tinkamiausius atsakymus)

- Nuodėmė*
- Nusižengimas moralinei tvarkai*
- Nusižengimas savo paties pripažintai vertybių sistemai*
- Gėda, pyktis ir priešiškus*
- Graužatis, skrupulai*
- Blogio padarymas*

8. Ar pritariate teiginiui, jog atgailos sakramentas padeda įveikti kaltės jausmą? (pažymėkite vieną Jūsų nuomone tinkamiausią atsakymą)

- Taip*
- Ne*
- Iš dalies*
- Neturiu nuomonės*

9. Kokią dvasinę ir psichologinę vertę Jums suteikia susitaikinimo sakramentas? (įvertinkite kiekvieną teiginį):

	Niekada	Retai	Kartais	Dažnai	Visada
<i>Savęs pažinimas</i>					
<i>Dorybių ugdymas</i>					
<i>Sąžinės jautrumas</i>					
<i>Valios stiprinimas</i>					
<i>Savikontrolė</i>					
<i>Nuodėmės pašalinimas</i>					
<i>Tapimas vis labiau panašiu į Jėzų Kristų</i>					
<i>Paklusnumas Šv. Dvasios veikimui</i>					
<i>Nuolankumas</i>					
<i>Brandaus tikėjimo puoselėjimas</i>					
<i>Blogų įpročių korekcija</i>					

10. Lytis: Moteris

Vyras

11. Amžius

Ačiū už atsakymus!